

SVAZEK 42. V DUBNU 1921.

NOVA ET VETERA
MYSTIKY, UMĚNÍ A VĚDY

• V STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ

O B S A H

Nova & Vetera 42:

Clamor ad Dominum	2 listy
Zázračný Kristus Limpiasský	10 listů
Genius Sartora Resaria	26 listů
Z knihy A. Madelunga „Cirkus člověk“	16 listů
Republika Kamarádů	8 listů
Přítelkyně z pensionátu // Sylvabel	8 listů
Čechov a „Višňový sad“	10 listů
Theorie Einsteinovy	10 listů
Einstein a pojem času	6 listů
Galilejčan // Lady Godiva	8 listů
Některé směry v soudobé ruské poesii	6 listů
Pisně Nevinnosti	12 listů
Z „Agendy“ J. F.	8 listů
Obrázků	3 listy

Za 9237.78 Kč.

natiskli Kryl a Scotti v Novém Jičíně, Frant. Obzina ve Vyškově a Frant. Trnka v Třebíči 700 výtisků, takže výrobní cena sbírky této jest 13.19 Kč. Výrobní cena jest tentokrát i platební normou, u knihkupců arci s nádavkem jejich užitku, který oni sami si určují.



Do dřeva ryI Rudolf Adámek

VOLÁNÍ K BOHU,

kterým se pokorně uprošuje, aby poskytl pomoci v dobách soužení.

Rozličné vzorce tohoto Volání podávají staří, jako mnich Bernard v Řádu klunyském, část I, hl. 40. Kdosi nejmenovaný o událostech v klášteře svatého Michaela za mořského nebezpečí, začátkem století dvanáctého, kde uvádí zvláštní ukázkou tohoto Volání proti Tomáši ze svatého Jana, pleniteli klášterních lesin, pisatel Dějů klášteřa svatého Laura a Guido mnich v Kázni farfské, hl. 37., z něhož se nám vidělo vyjmouti jako vzorek jiných:

Hac ratione faciendus Ecclesiastici ordinis Clamor ad Dominum. Ad Missam principalem iam dicta Oratione Dominica Ministri Ecclesiae cooperiant pavimento ante altare cilicio, et desuper ponant Crucifixum et textum Evangeliorum, et corpora Sanctorum, et omnis Clerus in pavimento iaceat prostratus canendo Psalmum, Ut quid Deus reppulisti in finem

Takto jest konati Volání církevního řádu k Pánu. Při přední Mši, jak dokončena byla Modlitba Páně, sluhové chrámoví prostřete na dlažbu před oltářem cilicium, položte na ně Ukřižovaného, text Evangelii s těly svatých a všecko duchovenstvo ať leží na dlažbě prostřeno zpívajíc tiše žalm: Proč, Bože, zapudil jsi dokonce? Zatím ať

sub silentio. Interim duo signa percutiantur ab Ecclesiae custodibus, solusque Sacerdos ante Dominicum Corpus et Sanguinem noviter consecratum, et ante praedictas Reliquias Sanctorum, alta voce incipiat hunc clamorem dicere:

Ostende nobis. Esto nobis Dom. Memento nostri Dom. Exsurge Dom. Domine exaudi orat. In spiritu humilitatis et animo contrito ante sanctum altare tuum et sacratissimum Corpus et Sanguinem tuum, Domine Jesu, Redemptor mundi, accedimus, et de peccatis nostris, pro quibus iuste affligimur, culpabiles contra te nos reddimus. Ad te, Domine Jesu, venimus, ad te prostrati clamamus, quia viri iniqui et superbi, suisque viribus confisi, undique super nos insurgunt, terras huius Sanctuarii tui caete-

strážní chrámoví zvoní na dva zvony a kněz sám ať začne říkati před Tělem a Krví Páně čerstvě posvěcenými a před uvedenými ostatky svatých hlubokým hlasem toto volání:

Ukaž nám. Budiž nám Hospodine. Pamatuj na nás, Hospodine. Povstaň, Hospodine. Hospodine, vyslyš modlitbu. V duchu poníženosti a s myslí zkroušenou před svatý oltář tvůj a přesvaté Tělo a Krev tvou, Pane Ježíši, Vykupiteli světa, přistupujeme a hříchy svými, za něž spravedlivě jsme biti, vinnými se proti tobě dáváme. K tobě, Pane Ježíši, přicházíme, k tobě prostření voláme, že mužové nepravostní a vzpurní a ve své síly důvěřující odevšad proti nám povstávají, na území

rarumque sibi subiectarum Ecclesiarum invadunt, depredantur et vastant; pauperes tuos cultores earum in dolore et fame, atque nuditate vivere faciunt, tormentis etiam et gladiis occidunt, nostras etiam res, unde vivere debemus in tuo sancto servitio, et quas beatæ animæ huic loco pro salute sua reliquerunt, diripiunt, nobis etiam violenter auferunt. Ecclesia tua hæc, Domine, quam priscis temporibus fundasti et sublimasti in honorem beatæ semper Virginis Mariæ sedet in tristitia, non est qui consoletur et liberet eam, nisi tu Deus noster. Exsurge igitur, Domine Jesu, in adiutorium nostrum; conforta nos et auxiliare nobis; expugna impugnantes nos, frange etiam superbiam illorum, qui tuum locum et nos affligunt. Tu scis, Do-

této svatyně tvé a ostatních tobě poddaných církvi vpadají, je olupují a pustoší; chudé tvé, jeho pěstitele, vrhají do života v bolesti a hladu a nahotě, mučidly také a meči usmrcují, též naše věci, z nichž živi býti máme v tvé svaté službě a které požehnané duše tomuto místu pro spásu svou zůstavily, uchvacují a nám násilím berou. Tato tvá církev, Pane, kterou jsi kdysi založil a vyvýšil ke cti blahoslavené Marie vždy Panny, sedí v zármutku, není, kdo by ji potěšil, leč ty, Bože náš. Povstaň tudíž, Pane Ježíši, k pomoci naší; posilni nás a pomoz nám; zmoz bojující proti nám, zlom také zpupnost těch, kteří tvé místo a nás sužují. Ty víš, Pane, kdo to jsou, a jména jejich,

mine, qui sunt illi et nomina illorum, corpora quoque et corda eorum, antequam nascerentur, tibi sunt cognita. Quapropter eos, Deus, sicut scis, iustifica in virtute tua, fac eos cognoscere sua malefacta, et libera nos in misericordia tua; ne despicias nos, Deus clamantes ad te in afflictione, sed propter gloriam Nominis tui, et misericordiam, qua locum istum fundasti, et in honorem Genitricis tuae sublimasti, visita nos in pace, et erue nos a praesenti angustia. Amen.

Quo Clamore facto reportentur Reliquiae suis locis, et dicat Sacerdos sub silentio Collectam, Libera nos quae sumus, Domine.

těž těla a srdce jejich, prve než se narodili, tobě byla známa. Protož je, Bože, jak víš ospravedlň v síle své, dejž jim poznati jejich zločiny a vysvoboď nás v milosrdenství svém; nepohrdej námi, Bože, volajícími k tobě v soužení, ale pro slávu jména svého a pro milosrdenství, kterým jsi toto místo založil a ke cti Rodičky své vyvýšil, navštiv nás pokojem a vytrhni nás z přítomné úzkosti. Amen.

Po skončení toho Volání odnesou se ostatky na svá místa a kněz ať říká tiše kolektu: Vysvoboď nás, prosíme, Pane.

Z Ducangeova Glossáře k spisovatelům
střední a pozdní latiny.



Kristus Limpiasský / do dřeva ryl A. Slaviček.

NEOBYČEJNÉ ZJEVY NA KRISTU LIMPIA- SKÉM V ROCE 1919

Zázračné úkazy 30. března 1919

Od 22. do 30. března 1919 konali na pozvání limpiaského* faráře, arcikněze D. Eduarda Miqueli, dva kapucíni z Monteliano u Santanderu missii. V neděli ráno 30. března byli oba Otcové ještě horlivě činní ve zpovědnici, zatím co arcikněz D. Eduardo Miqueli sloužil Mši svatou, při které k velikému povzbuzení celé obce velmi mnoho mužů přijalo svaté Přijímání. Velmi mnozí z nich nebyli léta u svatých svátostí.

Po skončení povznášející bohoslužby vystoupil P. Agat-ángelo asi o půl 9. na kazatelnu, aby shromážděným věřícím, kteří naplňovali kostel do posledního místa, řekl několik slov uznání za živou účast na missii a aby poděkoval Pánu Bohu za ty milostiplné dni. Prostými, ale srdce jímajícími slovy konal páter eucharistickou exhortu, jíž položil za základ výrok: Dej mi, synu můj, srdce své! (Přísl. 23, 26.) Za tohoto kázání šlo děvče asi dvanáctileté před zpovědnici P. Jalóna v presbytáři a oznamovalo mu nesměle,

* Městečko Limpias leží ve východní části provincie Santander-ské ve Španělsku. Ve farním kostele z 15. století jest nad hlavním oltářem pod skvostným baldachýnem kříž s Kristem v agonii, umělecké dílo Pedra Roldána nebo Pedra de Mena († 1693), přenesený tam nejspíše z Cadixu, kde prý utišil strašlivé vlnobití, hrozící zničiti město.

ale určitě: „Otče Jalóne, Otče Jalóne, hleďte přec, ten Kristus zavřel oči!“ Páter ovšem na slova dítěte nedal, pokládaje je za dotěrné a zdáním stížené, ale poslal je zpět na jeho místo a kázal mu mlčet. Hned po té přicházely jiné děti a potvrzovaly vzrušeně výpověď děvčete, dodávajíce ještě, že to mohou před biskupem a papežem přísahou stvrditi. V kostele naslouchalo všecko slovům kazatelovým; až do té nezpozoroval nikdo jiný na postavě Kristově ničeho zvláštního. Když se chtěl P. Agatángelo, jenž přecházení dětí ovšem upozoroval, po promluvě do své zpovědnice vrátiti, pověděl mu P. Jalón neobyčejné výpovědi dětí, pak vstoupili oba před kříž, ale nemohli spatřiti ničeho zvláštního. V té provolal nějaký muž z davu ten zázrak a mnoho jiných mužů i žen, kteří viděli totéž, co ono děvče, jej potvrdilo. Ve chvílce se zmocnilo lidu veliké vzrušení. P. Jalón se snažil věřící upokojiti, objasniv jim dosah jejich projevů. „My jsme to viděli, my to viděli. Jsme ochotni to přísahou stvrditi!“ volali mu v odpověď. Rozrušení stále stoupalo. Prostí venkované dali se do pláče, vrhali se na kolena, prosili Boha o odpuštění svých hříchů a volali hlasitě: „Perdón, Señor! Misericordia, Dios mío!“ a jiné střelné modlitbičky.

P. Jalón vyzval P. Agatángela, aby se modlil estación (5 Otčenášů a Zdrávas) k Nejsvětější Svátosti, který to také ihned začal. Ale pomodlil se sotva první Zdrávas Maria, když mu pohnutím uvázl hlas. Farář byl tehdy ještě v sakristii; byl ihned zavolán. Spěšně přišel, vyslechl krátce, co se událo, vrhl se v presbytáři na kolena a jal se rovněž hlasitě modliti. Ale ani on se nedovedl dlouho opanovati, nýbrž bylo mu modlitbu přerušiti. Někteří lidé vypovídali, že Kristus se potí, a aby se to zjistilo, byl vyzván P. Jalón, ať vystoupí k obrazu Kristovu. Pokusil se to odepřítí namítaje, že tam není k tomu žádného žebře. Ihned byl takový přinesen, i nezbylo mu nyní nic jiného než vyléztí nahoru. Když stál nahoře, byl sám tak bázní jat, že se neod-

vážil těla se dotknouti. P. Agatángelo mu dodával ještě myslí slovy: „Dotýkáte se přece Spasitele každého rána mnohem blíže!“ načež se dotkl konečky prstů krku. K svému prevelikému úžasu viděl, že tělo bylo opravdu pokryto potem. Aby potvrdil výpověď lidu, ukázal prsty, které byly od doteku ještě mokry. Nesmírné vzrušení a nadšení o-
třáslo všemi přítomnými. Mužové i ženy pohnutím vykřikovali, mnozí plakali dojati touto neobyčejnou událostí. Dlouho trvalo než se množství upokojilo. Zvolna vycházeli lidé z kostela a vypravovali po ulicích a domech limpiaských s bázní a podivem vše, co viděli.

Farář a ti oba Otcové nepozorovali toho dne žádného pohybu očí. Teprve za dlouho později se dostalo P. Agatángelovi několikrát této milosti, když v noci v zavřeném kostele sám dlel, aby se modlil. Co při tom viděl, to sice vyprávěl P. Echevarriovi, spisovateli knížky *Los prodigios de Limpias*, ale jen pod tou podmínkou, že si nedovolí pro veřejnost nijak toho upotřebiti. 2. dubna 1919 poslal arcikněz D. Eduardo biskupu santanderskému o těchto úžasných událostech takovou zprávu, která byla uveřejněna v *Boletín Eclesiástico diocese santanderské*:

„Po generálním svatém Přijímání posledního dne missie sestavoval jsem v sakristii seznam mužův, kteří svou velikonoční povinnost vykonali, když jeden z Otců kapucínů mi oznámil, že několik dětí, žen a mužů, ne právě nejzbožnějších, ujišťovalo, jak Santo Cristo de la Agonia otevírá a zavírá oči, pohlíží na různé strany a jest na krku a prsou hojně potem pokryt, což silně lid dojalo. Tato příhoda jest o sobě opravdu výjimečnou, bude však ještě více tím, že se udála posledního dne missie, jejíž přímý účinek nemohl býti skvělejší. Neboť nejen farníci dobré vůle, ale takřka všichni, kteří jindy svých náboženských povinností neplnivali, následovali Boží milosti. V tomto městečku s 1300 obyvateli jen 5 nedostálo své velikonoční povinnosti. Doufám, že Pán i tyto ještě obrátí.

„Když jsem se vrátil do kostela, bylo už po té úžasné události, ale mužové všech tříd se zapřisahali, že to viděli, ba prohlašovali se ochotnými před svatou Hostií to přísežně stvrditi. Pokládám za svou povinnost Vám, nedůstojnější pane biskupe, to vypsati. Začínám hned vedle růžence sedmidenní pobožnost na památku sedmi slov Kristových na kříži a budu každého dne vždy o některém z nich kázati. Včera večer jsem vykládal první slovo Kristovo a viděl jsem k své radosti mnoho nábožných posluchačů ze všech tříd přítomno: pánů, dám i dělníků. O zázraku jsem se nějak nevyjadřoval, ale ani jsem ho nepopíral, nýbrž jen jsem pravil, že třeba se s pokorou modliti, aby nás Pán osvítil. Když by ta zázračná událost žádných jiných účinků neměla, dostane se rozjímáním slov Kristových na kříži přece ještě další posily ohni lásky, který byl svatou missií ve všech zanícen. Myslím, že ‚svatý‘, tak totiž jmenují P. Agatángela, jistě o tom něco věděl, neboť když se ho zbožná dáma tázala na vypravování lidí, odpověděl: ‚Zde se stalo něco zázračného‘, a klečival po všechny dni celé hodiny před tím svatým obrazem.“

Návštěvy a pouti

Rychlostí větru rozšířila se zvěst o zázračných zjevech na Kristu limpiaském po celém okolí. Znenáhla přicházely ze sousedních míst veliké zástupy, které vedla ovšem zvláště zvědavost do Limpias. Mnozí pochybovali i o skutečnosti zjevů a potřásali nad chováním těch, kteří z naprostého přesvědčení a ve svatém nadšení vypovídali svá pozorování na Kristově postavě, nevěrecky hlavou.

Tak přišli navečer před nedělí květnou 12. dubna také dva pánové do kostela limpiaského, z nichž jeden byl vě-

decky vzdělaný muž z Limpias, druhý kupec z Ampuera. Oba chtěli věc jednou důkladně prozkoumat, neboť věřití tomu zdálo se jim bláznovstvím. Šli až před stupně oltární, prohlíželi obraz a mluvili o hallucinacích, illusích a sugescích. Náhle ukázal se kupec překvapen a řekl k svému průvodčímu, že Kristus pohybuje opravdu očima. Bez pochyby najisto tomu tak bylo, neboť v nejbližší chvílce padl i druhý v nejvyšším vnitřním pohnutí na kolena a volal zvučným hlasem: „Můj Ježíši, milosrdenství!... Netrestej mne!... Nevěřil jsem tomu,... ale nyní tomu věřím.“

Není divu, že po takových událostech obyvatelé Limpiasu a sousedních vsí ještě častěji do kostela přicházeli čekat dalších zjevů. Projevy Spasitelovy opakovaly se takřka denně a nejrůznějším způsobem. Mnozí svědčili, že Spasitel na ně pohlížel, na tyto přívětivým zrakem, na jiné vážným, opět na jiné pronikajícím, přísným. Mnozí viděli slzy v jeho očích, jiní pozorovali, že kapky krve se řinuly po jeho spáncích probodaných trnovou korunou, jiní viděli pěnu na jeho pyscích nebo pot na jeho těle, jiní, kterak pohyboval očima na obě strany a jak se mu smekl pohled na všecek lid, jiní, jak při svátostném požehnání očima hýbal jako žehnaje, jiní, kterak takřka prosebně ústa otvíral a zavíral, jak pohyboval trním korunovanou hlavou se strany na stranu. Jiní měli dojem, jako by se byl z jeho prsou hluboký, odevzdaný vzdech vydral; jiní mněli, že ho vidí šepotat, zkrátka nejrozmanitější projevy byly až dosud na tomto Kristu pozorovány.

Po několika dnech přicházely již první průvody poutnické ze Santandera, Bilbaa a z dalšího okolí a přiváděly sta, ba tisíce do Limpias. V novinách a časopisech se objevily podrobné zprávy o zázračném obrazu Kristově a vyprávění od takových, kteří ty zjevy byli viděli, takže se po několika týdnech v celém Španělsku mluvilo o Santo Cristo de la Agonia z Limpias. Den ze dne procesí přibývalo a dodnes nepřetržitě trvají. Podle zprávy arcikněze D. Edu-

arda Miqueli přichází denně do Limpias na 3 až 4000 osob a 40 až 50 automobilů přiváží poutníky se všech končin Španělských, ba i z Paříže, z Bayonne a z Biarritz. Poutníci lurdští spojují nyní rádi se svou poutí do proslulého milostného místa Neposkvrněného Početí Mariina cestu do Limpias. Ba i konsulát Spojených států Severní Ameriky se doptával na Limpias a ohlásil návštěvu četných Američanů. Dnes možno tamní návštěvy cizinců srovnati již zcela s Lurdy. Do poly listopadu 1919 přivedlo 66 poutnických průvodů průměrně po 1000 poutníků do Limpias, do jehož kostela přišlo doté od památného 30. března na 120.000 osob.

Přemnoho členů španělské šlechty, ano i král Alfons XIII. a králová Viktoria Eugenie s infanty D. Carlosem a D. Ferdinandem zavítali do limpiaského kostela, dosud tak zcela nevšímaného a chudého. Ani episkopát, který jest jako vždycky při tak neobyčejných, nadpřirozených událostech nanejvýš ostražit, nemohl se při obecném hnutí, vzniklém ve Španělsku zázrakem limpiaským, déle neprojevíti. Tak připutovali do listopadu 1919 papežský nuncius, oba arcibiskupové z Valencie a Limy, biskupové ze Salamanky, Santanderu, Madridu, Huesky, Loja, Riobamba a biskup z Pinar del Rio na Kubě.

V sakristii kostela limpiaského jest vyloženo veliké album, obsahující již mnoho přes 5000 svědectví osob všech stavů, které ty podivuhodné zjevy pozorovaly. Velmi mnohé z nich tím našly opět cestu k Bohu. Mezi těmito svědky, kteří své výpovědi buď hned pod přísahou učinili nebo se prohlásili ochotni každé chvíle, kdyby toho úřadové žádali, své svědectví přísahou potvrditi, jest mnoho kněží a řeholníků, lékařů, právníků, profesorů, správců vyšších škol, důstojníků, kupců atd.

Podrobné zprávy očitých svědků. První zázračný úkaz

Již dlouhou dobu před milostivou missií a zázračnými úkazy na Kristu limpiaském z 30. března 1919 uzřel jeden kněz tamní koleje Lazaristů za zcela zvláštních okolností na postavě Kristově něco neobyčejného. Na přání svých představených skrýval však před veřejností až dosud, co byl pozoroval. Teprve po okatých událostech z 30. března 1919 viděli se Otcové Lazaristi puzei vyprávěti i širším kruhům o tom, co se přihodilo jejich řádovému bratru. D. Florencio Amador Carrandi podává o tom zprávu v časopise Páginas Escolares str. 1., že se na cestě z Limpias do Santanderu v květnu 1919 náhodou s oním páterem Lópezem setkal a ten mu po malém váhání vyprávěl toto:

„Před několika lety jsem pracoval v limpiaském kostele o zavedení elektrického světla. Vylezl jsem proto u hlavního oltáře na žebřík, stojící na lešení sestaveném na rychlo z několika beden. Hlavou jsem byl právě asi půl metru od Krista de la Agonia.

„Aniž by co bývalo na něm vzbudilo mou pozornost, pracoval jsem o instalaci vedení. Náhodou jsem pohlédl opět na tvář podoby Kristovy a zpozoroval nyní k svému převelikému úžasu, že jeho oči byly úplně zavřeny. To jsem viděl kolik minut tak zřetelně, že jsem se jal pochybovati, bývají-li vůbec obyčejně otevřeny. Nepřetržitě jsem upíral své oči pevně na oči Spasitelovy, ty však zůstaly načisto zavřeny. Několik minut jsem měl odvahu ten zázrak pozorovat, až posléze nervy mé hlavy zemdlely; síly mne opustily, i upadl jsem do mdloby a spadl s žebříka na lešení a s toho do presbytáře. Uhodil jsem se hrozně, ale velikost vnitřního pohnutí převyšovala ještě fysickou bolest. Když jsem se opět vzpamatoval, byl jsem samotěn a odešel co nejspěšněji z kostela. Vypravoval jsem příhodu v konventě,

ale moji představení mi radili, abych z opatrnosti o tom mlčel. Kdykoliv jsem přišel později do kostela, vídal jsem Krista vždy s otevřenýma očima.“

Zpráva biskupa z Pinar del Rio

Navraceje se s třetí své cesty do Říma pobyl biskup z Pinar del Rio na Kubě, D. Manuel Ruiz y Rodríguez, nějakou dobu v Santanderu a vydal se jednoho dne do Limpias, aby se před zázračným Kristem modlil. Zašed k tomu kříži 27. srpna 1919 dvakrát, ráno a odpoledne, stal se též svědkem zázračných úkazů. Byl prvním prelátem, jemuž se této milosti dostalo. Navrátiv se domů napsal obšírný pastýřský list svým diecesanům, v němž jim nejprve podával zprávu o své návštěvě u svatého Otce, která mu byla velikou útechou a radostí. Potom věnoval velikou část svého listu vy-psání toho, co se mu přihodilo v Limpias. Poděkovav vroucně Bohu, který ho ve své nekonečné lásce a milosrdenství i na toto milostné místo byl uvedl, píše dále: „Ježíš Kristus chápe se mimořádné pomoci, poněvadž nyní v mimořádně vážné době žijeme. Jako přišel na svět, když nastala plnost časů, aby nás vykoupil, tak zjevuje se nyní, aby nás obrátil. Ovšem nepřichází v lidské podobě jako tehdy, aby nás vykoupil, neboť „Kristus vstav jednou z mrtvých už neumírá“ (Řím. 6. 9). Jeho láska jest vynalézavá, aby našimi srdci hnul a nás k pokání a obrácení přivedl. Podivuhodným, nadpřirozeným, božským způsobem se zjevuje, i když ne všem, tož přece mnohým. Jakkoliv život Církve sám sebou zázračný jest, přece jsme mu už tak uvykli, že jest třeba mimořádných zázraků, abychom byli probuzeni ze svého smrtelného spánku, jemuž jsme byli propadli. Toť to, co se v Lim-

pias děje: Vynález Spasitelův, který nás volá neobyčejnými zázraky zpět k Bohu.“

Když byl biskup podal zevrubnou zprávu o Limpias a podobě Kristově, píše dále: „Od března letošního roku (1919) jest tamní Kristus zvláště uctíván pro zázraky, které se na něm nejrůzněji ukázaly. Někteří viděli, kterak se mu oči pohybovaly, jak byly hned obráceny na vidoucí, hned zase patřily jiným směrem. Jiní viděli, kterak mu po tváři krev stékala, jiní, kterak se ústa otvírala a zase zavírala, jak se hlava pohybovala; jiní opět viděli tělo všecko zpoceno, prsa se zdvihati a klesati, jak tomu bývá u umírajícího, a při tom tekla z úst krev. Ze všech společenských tříd jest četně svědků pro tyto zázraky: lékařů, právníků, duchovních, řeholníků, důstojníků, žen, dítek, venkovanů, dělníků, věřících i nevěřících, ba dokonalých atheistů. Pokoj a usebranost, s nimiž se v onom kostele modlí, bývají nezdědka přerušovány kajícím vzdechem nebo výkřikem: „Věřím, o Pane, věřím!“ z úst zatvrzelce, který bez sebe na zem padá. Dodnes přišlo od Limpiasu více než 70.000 osob; ale podivno, zatím co někteří oči pevně upírají na Krista, ba i dalekohledy ho ostře pozorují, nevidí naprosto ničeho, kdy jiní spatřují na svaté podobě nejrůznější projevy. Všeliká šalba jest zde vyloučena. Oči jsou porcelánové a hýbají se; ústa jsou dřevěná a otvírají a zavírají se; též hlava jest dřevěná a pohybuje se; potu nemožno vysvětliti, tím méně krev, jež bylo viděti stékati po tváři a prýštiti se z úst. Zdvihání se a klesání dřevěného hrudníku nelze vyložiti přirozeně. Kdyby to bylo dílo zlomyslnosti, jakž pak by někteří viděli Krista pohybovati hlavou a jiní nic? Kterakž by tito viděli hýbat se oči, oni otvírání a zavírání úst, jiní zdvihání se a klesání prsou, opět jiní krev vytékati z úst a to všecko v touž dobu?

„Po prvé jsem slyšel v Barceloně mluviti hodnověrné osoby o zázračném Kristu v Limpias. Ale že jsem se toho dověděl jen z doslechu, nepřikládal jsem tomu zvláštního významu, neboť při takových viděních třeba si počínati s

největší opatrností, aby se nestal obětí klamu. Přišel jsem do Santanderu, kde jsem znova slyšel o zázracích Kristova obrazu. Jakkoliv jsem se klonil více k víře než k nevěře, ponechal jsem si soud o tom pro sebe, rozhodnuv se zatím sám cestovati do Limpias. Nebylo mým přáním viděti ty zázraky pro mou osobu; přidávám se v tom k P. Gracianovi de la Madre de Dios, který praví (v Dialozích svaté Teresie, Dialog IV.): „Po žádném jiném vidění netoužím než Největší Svátosti Oltářní, v které Bůh pod svátostnými způsoby viditelný jest; a po žádném jiném zjevení než jest zjevení Evangelia a Písma svatého; toto vidění a toto zjevení mi dostačtež.“ Přes to však si přeji, aby mi dopřáno bylo zázraky viděti, bych mohl psát o Ježíšovi a jeho divech.

„Jel jsem tedy 27. srpna do Limpias, kdež jsem došel právě v půl dvanácté před portál farního kostela. Při mém slabém zdraví a po dlouhé cestě bylo mi velmi bídno. Touž dobou dorazilo také procesí z Meny a tak jsem měl štěstí býti přítomnu Mši svaté, sloužené pro poutníky. Poklekl jsem na klekátko v presbytáři na evangelijní straně a zůstal jsem tak až do Evangelia. Po té jsem poslouchal sedě kázání, které kázal nějaký kněz o Kristovi; pak jsem tam zase poklekl. K větší cti Kristově jest mi něco vyznati, co mne samého poníží, ale z lásky k Spasiteli rád přinesu tuto obět. Při únavě, kterou jsem cítil, a v pokoji toho svatého místa neusnul jsem sice, byl jsem však přece v témže stavu, jak apoštolové, když Ježíš je po druhé zastal při své poslední modlitbě v zahradě olivetské: Neboť byly oči jejich obtíženy. (Mt. 26, 43, Mr. 14, 40). Zkrátka: „Při ničem jsem nebyl usebrán, ale znaven a ospalý, jak týž P. Gracian praví. Dvojí jasně slyšitelné zvolání z množství mne vyplašilo z mého polospánku; konal jsem dále své přerušené rozjímání o ukřižovaném Spasiteli. Po proměňování jsem pozdvihl hlavy; jen chvílemi jsem vzhlédl ke Kristu, neboť ostatně jsem měl hlavu opřenu v rukou a lokte o lavici. Nyní jsem viděl zřetelně, jak Kristus otevřel a zavřel ústa; zavíral je velmi pomalu, ale ote-

vřel je rychle. Totéž činil odpoledne, když jsem deset minut, ba ještě déle, sám viděl tento zázrak. Opět jsem si všiml, že zavírání úst dalo se velmi pomalu, až se pysk dotkl pysku; při čemž zmizelo také, jak jsem zevrubně pozoroval, odpoledne temno z úst, ostatně pootevřených, kamž nemohlo ani proniknouti světlo obou obloukovek, osvěcující celé tělo, ani svit šesti svěc, který ho osvěcoval zdola s oltáře. Pohyb úst na mne nijak nepůsobil; nevěřil jsem vlastně tomu, co jsem viděl.

„Brzy po té jsem vzezřel opět ke Kristu a viděl jsem zcela zřetelně, jak pohyboval hlavou se strany na stranu. Toto pohybování se dělo zvolna, jako by býval týl upevněn. Tvář nabyla výrazu největší smrtelné úzkosti a nesmírné bolesti, jakž bývá u umírajícího, který poslední vzdech vydechuje. V této chvíli jsem také uviděl podivuhodnou krásu hlavy a tváře, která mne při vstupu do domu Božího naprosto tak neupoutala. Ani toto vidění nemělo na mne nijakých dalších účinků.

„Po Přijímání jsem pohlédl opět na Krista a poroučel Spasiteli svou diecesi. Díval jsem se naň jako před tím, nyní však s větší pozorností, jaké jsem do té neměl; při tom jsem viděl, jak se oči pohybovaly se strany na stranu. Při prvním spatření tohoto pohybu sevřelo se mi srdce, mohl jsem sotva dýchat. Srdce mi bilo neobyčejně rychle, mé nervy se vzpružily a byl jsem dlouho jako bez sebe. A proč toto všecko při spatření pohybu očí, které na mne ani nepohleděly? Proč jsem se neulekl, proč nebilo mé srdce a nevzrušovaly se mé nervy, když jsem dříve pozoroval otvírání a zavírání úst a pohyb hlavy? Protože při všech těchto zjevech bylo viděti smrtelný zápas umírajícího, který vydechuje poslední vzdech, kterému život mizí a při tom jeho největší bolest, jeho nesmírnou smrtelnou úzkost . . .

„Odpoledne jsem viděl znovu, jak Kristus otvíral a zavíral ústa a měl jsem při tom živé přání zůstat před Kristem klečeti, jehož jsem ráno neměl.“

Zpráva koadjutora D. José Rubio Martinez

V listopadu 1919 minilo hojně obyvatel Valladolidských vydati se na pout do Limpias, na niž se připravovali nejprve pětidenními exerciciemi v tamním jesuitském kostele. V jedné přednášce předčítal světící biskup této diecese tento list koadjutora z la Bañeza (Leon), který putoval 260 km z la Bañeza pěšky v zbožném kajícím myšlení do Limpias.

„Byla 1 hodina odpoledne, když jsem v kostele limpia- ském na rozloučenou své prosby znova opakoval a své potřeby Pánu poroučel, než jsem se odebral na nádraží. Za chvíli náhle vidím, kterak oči Ukřižovaného, z nichž jsem doté viděl jen běl, ožívají, hýbají se pohlížejíce nyní na pravo, pak na levo a pak k nebi. Když se pak dále v kruhu rozhlí- žejí, rychle se sbírám, abych se nestal obětí illuse. Vstávám, měním místo, tru si oči a tážu se lidí vedle sebe, zda něco vidí. Praví, že nevidí. Znovu tam pohlížím a vidím, že po- doba pohybuje zrovna tak očima jako by žila. Pln nedůvěry a obavy, abych se neklamal, táži se znova okolostojících, ale dostává se mi opět téže záporné odpovědi. Abych se ochránil od každého sebeklamu, prosím sousedů o daleko- hled, hledím jím znova a znova, vypůjčuji si dokonce ještě tři jiné a vidím stále totéž. Tak nabývám přesvědčení, že to, co vidím, není žádnou illusí, nýbrž skutečnost. Úplně kliden po- zoruji dále, že Spasitel se dívá brzy sem brzy tam, delší dobu na levo a pak opět k nebi. Byly to smutné pohledy, jako když někdo stále něco hledá, aby ulevil bolesti, která těžce tlačí jeho srdce. Byly to také mnohdy přísné pohledy, jimiž se vyjadřovaly spolu zadržovaný hněv, vážné pokárání, ošklivost, stud a hluboká bolest. Zvláště třikrát pohleděl strašlivě vážně na levo. Jednou stíhal pohledem něco, co jako by se mu blížilo a přišlo až pod kříž, takže při tom jeho oko pohlíželo takřka kolmo dolů, při čemž jsem viděl jeho tvář téměř v profilu, aniž jsem věděl, jak jí mohl tak

pohnouti, neboť jsem stál proti němu. Když to stíhané došlo až pod něj, podíval se na to pohledem, jako by chtěl říci: „Vy bezbožníci! Až pod kříž přicházíte, abyste mne uráželi.“ Při tom projevil nejsilnější odpor a pak učinil Kristus náhle pohyb, jako by se chtěl s kříže odtrhnouti, nebo jako by chtěl říci: „Už nemohu“. Já vida to, byl bych ihned vykřikl a na ono se vrhl. Ale zachoval jsem klid a nečinil ničeho, aniž jsem se hýbal. Slyšel jsem několik slov v tonu nejtrpčí žaloby, jež vyjeviti se mi nezdá ještě dnes vhodné. Jak jsem tato slova slyšel a jim rozuměl, nemohu také říci.

„Po té zamířil očima k nebi s výrazem nejvroucnější prosby. Jeho pohled byl srdcervoucí. . . ., jeho oči se třpytily tak plny slz, že zvláště dvakrát ani nemohl hledět, i zdálo se, jako by mu chtěly pojíti. Jen jednou jsem na něm spatřil útěchyplný pohled, nebo lépe řečeno, pohled vnitřní úlevy. Jednou se díval dopředu přese mne na pevné místo. Při čemž jsem měl dojem, jako by mi někdo šeptal do ucha: ‚Andělská hora‘ (poznávám, že nevím, jak je kostel postaven**). Zdálo se, že tento pohled ho na krátko zbavuje všech bolestí a vší hořkosti, která ho ostatně sžírala, při čemž si asi myslil: „Bohu díky, ta mne tak potěšila!“ Žel tento pohled byl z nejkratších, ne-li vůbec nejkratší. Na mne nepohleděl, aspoň jsem toho vůbec neviděl. Při těch strašlivých pohledech jsem ho prosil, aby se na mne ani na lid tak nedíval, a při potěšných pohledech jsem ho vroucně prosil, aby je opravdu účinně na nás upřel, ježto ho máme tak potřeby.

„Když jsem toto všecko byl viděl a abych předešel každý sebeklam, několikrát pohled odvrátil, jakkoliv jsem se stále jasněji o pravdě a skutečnosti přesvědčoval a několikrát mi bylo zvolati: „Můj Bože, toť zázračné!“, pozoroval jsem nyní,

** Na hoře Los Angeles před branami Madridskými byla postavena obrovská socha Nejsvětějšího Srdce, 24 m vysoká, z obětí celého Španělska a 30. května 1919 posvěcena. Sám král Alfons XIII. jí zasvěcoval svou říši za obrovské účasti lidu.

kterak Pán rty pohyboval a dvakrát ústa otevřel, jako by chtěl dýchat a své srdce vypovědět. Pohyboval se při tom, jako by býval chtěl říci: „Už nemohu“, smrtelně zbledl a jeho tvář se dočista změnila, při čemž mu něco vyšlo z úst, nevím co, a steklo po obou jejich stranách až na bradu; potom oddechl dvakrát jako umírající, pomalu, namáhavě, zamířil očima k nebi a zemřel! Ano viděl jsem ho umírat a viděl jsem ho mrtvého s jemnou zsinálostí...”

Další důležité sdědictví

Spisovatelka Klementa podává zprávu o této události, kterou jí sám arcikněz limpiaský vyprávěl: „Před krátkou dobou přišlo 18—20 šiček ze Santanderu, vedených nějakou dámou do Limpias. Duchovní jich neprovázel. Byly velmi nevázané a nejevily ani sledu zbožnosti. Svou cestu do Limpias pokládaly jako za zábavní a doufaly, že uzří svou zvědavost také zázrakem ukojenu, aby se pak vrátily domů a mohly svým družkám o tom vyprávět. Ve své zpupnosti a lehkomyšlnosti ptaly se dokonce po kolovrátku, aby jej postavily na místo před kostelem a pak po jídle mohly tam na volném prostranství tančiti. Přes to však Spasitel to jinak skoncoval.

„Když přišly do domu Božího, byly po krátké době jako proměněny. Když se pak zázrak dál, stačil jediný pohled Kristův a 14 z těchto ubohých bytostí shroutilo se takřka bez sebe na chladné stupně presbyteria. Co asi v pohledu Vykupitelově poznaly, který tak náhle celé jich bytí změnil? Když se opět vzpamatovaly, volaly proniknuty nejvnitřnějším pohnutím se slzami v očích a se znamením nejhlubší lítosti: „Pane, už nehřešit! Až dodnes jsme tě neznaly!“ — Celý den nechtěly jít z kostela, až jim ho bylo posléze s těžkým srdcem opustit, aby se navrátily domů.“

Z tří neobyčejných uzdravení

D. Florencio Ahumada, farář z Broaño v diecesi Burgo-
ské, měl dlouho ochrnutou nohu; i byla mu chůze velmi
těžkou a bez pomoci jiných nemohl vylézt ani na schody,
ani se schodů. Mnoho námahy mu působilo sloužení Mše,
protože mu bylo stále pevně držeti se oltáře, aby nepadl, a
k tomu klekati nemohl. I on vydal se do Limpias s vřelým
přáním, aby mohl u oltáře Santo Cristo sloužiti Mši svatou;
prosil o to a bylo mu to ihned dovoleno.

Poslyšme nyní, kterak kronikář v katolickém časopise
„El Diario Montañes“ z 12. října 1919 ten zázračný příběh
popisuje:

„Množství, které stálo kolem oltáře, u něhož sloužil
farář z Broaño Mši svatou, mělo s ním soustrast, protože
nemohl klekati a místo toho celé tělo ohýbal k oltáři, jehož
se mu bylo také pevně držeti, když odcházel zprostřed k
mešní knize.

„Věřící, kteří ty namáhavé pohyby celebrujícího kněze
viděli, pozorovali už při Proměňování, že se mohl volněji
pohybovati a dokonce i poklekl, co též v něm jistě budilo
úžas podle všeho, co na jeho chování spatřovali.

„Když se modlili na konci Mše svaté tři Zdravas Maria,
mohl si duchovní pokleknouti, čehož nebyl před tím na-
prsto schopen. Po modlitbách šel kvapným krokem do sa-
kristie, kde se udál výjev, jenž všechny hluboce dojal, kteří
byli jeho svědky...

„Kněz odložil svá mešní roucha, chodil pak sakristií a pře-
rušoval své kroky, jen aby silně přicupl chodidlem té nohy,
která byla před celebrováním ještě ztuhlá.

„Uzdravený duchovní myslil zprvu, že sní. Když se o svém
náhlém uzdravení přesvědčil, šel modle se střelné modlitby
vykonat díkůčinění do presbyteria a vrhl se před Krista.
Tam se modlil dlouho a vroucně v dík za nesmírné dobro-

diní, jehož mu Santo Cristo de la Agonia dopřál, při čemž se mu řinuly vroucí děkovné slzy po lících.

Zázračné záchránění skrze obraz Krista z Limpias

V jedné veliké pevnosti Španělské, která má četnou posádku, bylo jednoho dne mnoho důstojníků a mužstva shromážděno, také několik civilistů bylo přítomno. I vznikla v té společnosti nepříjemná rozmíška, která se tak přiostrčila, že dva z proucích se vyrazili proti sobě a speřili se.

Ježto se někteří ze svědků obávali, aby půtka nevedla lehko ke katastrofě, zakročili a oddělili ty dva násilně od sebe. Jeden z nich, vztekloun, vytáhl ihned revolver, namířil a vystřelil na svého protivníka v té chvíli, kdy jeden ze smírců ho svým tělem kryl, a ten dostal tu ránu do prsou...

Nastala chvíle nepopsatelného zmatku pro všechny. Místo trefené kulí ukázalo se prohnáno a spáleno. Prostředník, jehož rána zasáhla, pocítil prudký náraz a možno si mysliti, jak dolekán tu stál. Aby mu poskytli první pomoc rozepiali mu kabát, dívali se na místo, kde byl spálen a kulka pronikla, a zjistilo se k obecnému úžasu, že vesta zůstala neporušena.

Ve vnitřní kapse kabátu byla kožená tobolka, kterou nyní vytáhli. Jen jeden obal byl prorazen a když byl prohledáván její obsah, byl nalezen mezi nějakými papíry obraz Santo Cristo z Limpias, lehce poškozený kulkou, která však kartonu obrazového neprorazila, jen na lícni straně bylo viděti stopy spálení... Také lístky a psaní v tašce mezi

proraženým obalem a tím obrazem byly spáleny, zatím co ostatní za posvěceným obrazem zůstaly neporušeny...

Všichni přítomní byli zprvu úžasem němi; nemyslilo se už na mrzutý spor, který byl příčinou této neobyčejné události.

Onen smírce vyprávěl nyní, že ten obraz Krista v agonii vzal s sebou, aby jej daroval zbožné paní ze své rodiny, která si takový vyprosila. Všichni účastníci této dramatické příhody připisovali podivné zachránění zasaženého tomuto obrazu.

Brzy přišel jmenovaný pán do Limpias děkovat Santo Cristo de la Agonia za zázračné zachránění svého života. Pak přišel do Santandera, kdež ten příběh vypravoval a vyslovil úmysl, aby byl uložen na zaručených listinách v kostele Santo Cristo v Limpias nebo biskupském sekretariatu, podepsán všemi účastníky té dramatické příhody v pevnosti.

Jak se zachovala nevěra. Svědectví jednoho protivníka

Vážený redaktor „Correo Español“ D. Tomás Arteaga Larramendi podává tento význačný příběh:

„Náhoda tomu chtěla, píše, že jsem nedávno mluvil s redaktorem jednoho liberálního listu. Z jeho slov jsem porozuměl, že i on se míní účastniti pouti do Limpias, ne aby tam uctil svatý kříž, nýbrž aby hledal látky a vyplnil jí několik sloupců svých novin.

„Po devíti dnech jsem se setkal opět s našim přítelem, ale zamyšleným. Navrátil se právě teprv z Limpias. Dota-

zoval jsem se tedy tohoto poutníka a slyšel jsem s největším úžasem z jeho vlastních úst tuto zprávu:

„Šel jsem do Limpias, kde nikdo nemohl tušiti pravého důvodu mé cesty. I když k splnění mého úmyslu nebylo mne v kostele třeba, zavedla mne přece jednoho rána má zvědavost do domu Božího. Bylo tam mnoho lidí. S dosti skrytého místa chtěl jsem si prohlédnouti Krista, jehož tvář na mne působila od první chvíle hlubokým dojmem. Chtěl jsem zrak od postavy odvrátit, ale nemohl jsem. Chvěje se vzrušením zpozoroval jsem brzy poté, že oči Kristovy se na mne upřeně a dlouho dívaly. Myslil jsem, že jsem halucinován a hleděl se dostat z kostela. Když jsem se svého místa odešel, potkal jsem mladého důstojníka s dámou a slyšel jsem, jak mi řekla: „Co jest vám, pane? Jste nemocen?“ Byl jsem jistě velmi bledý. Abych na sebe ještě více neupozorňoval, zůstal jsem v kostele až do konce Mše, ale neodvažoval se už oči pozdvihnout. Vycházeje pohleděl jsem opět maně na oltář a pocítil jsem znova účinky onoho hrozného pohledu Kristova, který svými očima vždycky týmž směrem pohnul, kde jsem právě byl. Znovu jsem se vzchopil, odvrátil jsem zrak a vyšel.“

Tento radikální redaktor, jenž se stal svědkem zázraku, odešel z Limpias ještě týž den.

„Nenapsal jste o tom článek do svých novin?“ tázal jsem se ho.

„Ano, odpověděl suše, zaslal jsem krátkou zprávu.“ —

Několik hodin později koupil jsem v jedné prodejně novin číslo onoho listu. Mé překvapení a rozhořčení bylo nesmírné. Onen novinář, jehož Bůh ráčil učiniti svědkem své božské moci, vypatlal svou zprávu v směšných prostopášnostech a rouhačných hlupstvích, s nimiž vyprávěl své dojmy z cesty do Limpias. Odpoledne jsem vyhledal tohoto kyníka, abych z něho dobyl nyní před svědky znovu do-

jemného podání toho, co zažil, co mi ráno vypověděl a co se tolik lišilo od lží tištěných v jeho listě.

Bohužel nepodařilo se mi to; zastal jsem ho v kavárně ve společnosti mnoha pánů. Když mne však viděl přicházet s číslem svých novin, zpozoroval jsem rozpačitý úsměv na jeho rtech a aniž by dočkal mé otázky, šeptal mi do ucha: ‚Co mohu dělat? ...Proklaté pesety!...‘

Podle prof. Dra svobodného pána z Kleistů.



Kostel Limpiasský / do dřeva ryl A. Slaviček.

William Blake

Z P Ě V Y N E V I N N O S T I

Ú V O D

S píšťalou šel jsem do divokého údolí
hraje si písňě radostného veselí,
a tu jsem v oblaku uviděl dítě,
jež pravilo s úsměvem ke mně:

„Zahraj mi nějakou píseň o Beránku!“
i hrál jsem s radostným srdcem.

„Hudče, zahrej mi znova tu píseň;“
i hrál jsem: a dítě slyšíc to plakalo.

„Polož svou píšťalu, svou blahou píšťalu,
zpívej mi písňě o blahém štěstí!“
A já znova zpíval tu samou píseň,
že dítě, slyšíc ji, rozplakalo se radostí.

„Hudče, nyní si sedni a napiš to
do knihy, z níž by každý mohl čísti.
Na to zmizelo dítě s mých očí
a já jsem si ulomil dutý rákos

a udělal jsem si jednoduché péro,
a obarvil jsem si čistou vodu
a napsal jsem šťastné svoje písně.
Každé dítě ať se raduje, až je uslyší.

P A S T Ý Ť

Jak sladký jest pastýřův sladký los!
Od rána do večera se prochází;
Má za úkol jíti za svým stádem celý den,
A jeho ústa mají býti plna chvály.

Neboť on slyší volání nevinného beránka,
on slyší též odpověď něžné ovečky;
jest ostražitý, když jeho stádo jest v klidu,
neboť ono ví, kdy jeho pastýř jest blízko.

Z V U Č Í C Í Z E L E Ň

Slunce právě vychází
a všechny stíny oblažuje;
zvony vesele zvoní
na uvítání Jara;
skřivánek a drozd,
ptáci v křovinách
okolo vesele zpívají
k radostnému znění zvonů,
když jest viděti naše hry
uprostřed zvučící zeleně.

Starý John, bělovlasý,
dá se do smíchu bez starosti,
sedě pod křemelákem
mezi starými sousedy.
Všichni smějí se naší hře
a mezi sebou si mluví:
„Zrovna takové byly radosti,
když my, hoši a dívky,
v době své mladosti jsme hráli
ve zvučící zeleni.“

Až ti malí, unavení,
nemohou již se veseliti:
slunce již zapadá
a naše hry se ukončí.
Kolem klínů mateřských
mnozí bratři a sestry
jako ptáci v hnízdech svých
k spánku se chystají.
A dovádění není již viděti
v zvučící zeleni.

B E R Á N E K

Beránku malý, kdo tě stvořil?
Víš-li pak, kdo tě stvořil,
dal ti život a poručil pásti se
podél potoka na palouku,
dal ti rozmilý tvůj šat,
šat z vlny, něžný a stkvělý,
dal ti takový něžný hlas,
jenž rozveseluje všecka údolí?
Beránku malý, kdo tě stvořil?
Víš-li pak, kdo tě stvořil?

Beránku malý, já ti to povím;
Beránku malý, já ti to povím:
On jest nazván tvým jménem,
neboť On sebe nazývá Beránkem.
On jest něžný a jest vlídný,
On stal se malým dítětem.
Já jsem dítě a ty jsi beránek,
my jsme nazváni jeho jmény.
Beránku malý, žehnej ti Bůh!
Beránku malý, žehnej ti Bůh!

Č E R N Ý H O Š Í K

Moje matka zrodila mne v jižní poušti
a já jsem černý, ale duše má jest bílá!
Bílé jak anděl jest anglické dítě,
ale já jsem černý, jak by oloupen o světlo.

Moje matka učila mě pod stromem,
a sedajíc v ústraní před úpalem dne
brala mě na svůj klín a líbala mě
a ukazujíc k Východu, mluvívala:

„Hleď na vycházející slunce; jím dává Bůh život,
a dává jeho světlo a úpal jeho mírní,
a květiny a stromy a zvířata a lidé
posilu čerpají z rána a radost v poledne.

Ā my na zemi na malé místo jsme postaveni,
abychom se naučili snášeti paprsky lásky;
a tato černá těla a tyto ožehnuté tváře
jsou jenom oblakem a jako stinný háj.

Neboť až naše duše se naučí snášeti žár,
oblak zmizí a my uslyšíme jeho hlas
volající: „Vyjděte ven z háje, vy, již jste mou láskou
a péčí,
a kolem zlatého stanu mého jak beránkové se radujte.“

Tak pravila moje matka a líbala mě
a totéž pravím hošíkovi anglickému.
Až já zbaven černého a on bílého mraku
a kolem stanu Božího jak beránci se budeme radovati,

já budu ho chránit před úpalem, dokud se nenaučí
opírat se v radosti o kolena svého Otce;
a tehdy já budu státi a hladiti jeho stříbrné vlasy
a budu jako on a tu on bude mě milovati.

K V Ě T

Veselý, veselý vrabče!
Pod listím tak zeleným
hledíš na šťastný květ
a rychle jako střela
hledáš svou úzkou kolébku
blízko mých prsou.

Něžná, něžná červenko!
Pod listím tak zeleným
posloucháš blažený květ
šelestící, šelestící,
něžná, něžná červenko.
blízko mých prsou.

K O M I N Í C I

Když moje matka zemřela, já byl příliš mlád
a můj otec prodal mě, když ještě jazyk můj
sotva uměl volati: Běda, běda, běda!
A nyní vám vymetám komíny a spím v sazích.

Jednou malý Tom Dacre, jenž křičel, když hlava jeho,
kadeřavá jako černý beránek, byla ostříhána.

I řekl jsem mu: Mlč, Tome, a nemysli na to; když ti
ostříhali hlavu,
poznáš aspoň, že saze ti nezašpiní světlý vlas.

Na to se utišil a po celou noc,
když zmohl jej spánek, měl Tom takové vidění! —
že tisíc kominíků, Dicka, Joe, Neda a Jacka,
on sám uviděl v černých rakvích.

A tu přišel anděl, jenž držel zářící klíč,
a otevřel rakve a všechny je vysvobodil;
tu všichni běželi dolů na zelenou rovinu poskakující
a smějíce se,
a koupali se v řece a stkvěli se na slunci.

Tu nazí a bělostní zahodili všechny tlumoky,
vystoupili na oblaka a skotačili ve větru;
A Anděl vyprávěl Tomovi, bude-li hodným hochem,
že Boha bude míti za otce a nikdy že nebude bez ra-
dosti.

A tu se Tom probudil a my vstali po tmě
a vyšli jsme se svými tlumoky a košťaty po práci.
Ač jitro bylo chladné, Tom byl šťastný a rozhrátý:
neboť plní-li každý svou povinnost, nemusí se báti
zlého.

Z T R A C E N Ý H O Š Í K

„Otče, otče, kde chodíš ?
Ó nejdi tak spěšně!
Promluv, otče, promluv k svému dítěti,
nebo jinak se ti ztratím.“

Noc byla tmavá, otce tu nebylo,
dítě bylo zvlhlé rosou;
bahno bylo hluboké, a dítě se rozplakalo,
a mlha stranou plynula.

N A L E Z E N Ý H O Š Í K

Ztracený hošík v močálu dalekém
bludičkou zaveden s cesty,
dal se do nářku, ale Bůh, stále blízký,
jak otec jeho se zjevil, bílý.

Zulíbal dítě a za ruku je vzal
a přivedl je k jeho matce,
jež bledá hrůzou po dalekém údolí
hošíka svého s pláčem hledala.

P Í S E Ň D O S M Í C H U

Když zelené lesy smějí se hlasem radosti
a zčeřený potok se smíchem žene se kolem,
když vzduch se směje našim veselým žertům
i zelený chlum se směje z toho šumu;

když louky smějí se živou zelení
a konípásek se směje v radostné hře,
když Marie a Susana a Emilie
svými sladkými, okrouhlými rty zpívají: Ha ha he!

Když pestrí ptáci smějí se v stínu,
kde višně a ořechy jsou nám položeny na stůl:
Pojď honem a buď vesel a přidej se ke mně,
zpívejme ve sladkém sboru: „Ha ha he!“

U K O L É B A V K A

Sladké sny, stínem se sneste
na čelo mého děcka
po slastném proudu měsíčním
paprsků blahých a tichých.

Sladký spánku, z podušek
mu dětskou uvij korunku.
Sladký spánku, anděle,
nad šťastným děckem poletuj.

Úsměvy sladké, za noci
mou pohrávejte potěchou.
Sladké úsměvy matčiny
po každou je těšte noc.

Povzdechy sladké, holubičí,
neplašte s jeho očí snu;
sladké stony, úsměvy sladší,
zažeňte povzdech holubičí.

Šťastné dítě, spi, ó spi,
s úsměvem vše již usnulo.
Šťastné dítě, spi, ó spi,
matka tvá pláče nad tebou.

Robátko moje, v tváři tvé
poznávám Boží podobu.
Děťátko, Stvořitel tvůj kdys
ležel jak ty a pro mne plakal.

Pro mne, pro tebe, pro všechny
plakal, když malým děckem byl.
Ty všude Jeho vidíš tvář,
nebeskou, usměvavou tvář.

Směje se na tě, na mne a vše,
kdož malí jako děti jsou.
Smích dětí Jeho úsměv jest,
nebesa i zemi blaží mírem.

O B R A Z B O Ž Í

K slitování, soucitu, lásce a míru
všichni se modlí v své bídě.
A k těmto zářivým ctnostem
obracejí se v díku.

Neb slitování, soucit, mír a láska,
toť Bůh náš je, Otec drahý,

a slitování, soucit, mír a láska
je člověk, Jeho dítě a péče.

Jeť slitování v člověka srdci
a soucit v lidské tváři,
láska, to člověka podoba božská,
a mír je lidský šat jeho.

Neb každý člověk, ať kdekoliv,
jenž modlí se ve své bídě,
modlí se k člověka božské podobě,
Lásce a Soucitu, Slitování a Míru.

A všem jest milovati božskou podobu,
ať pohan kdo, Turek či Žid.
Kde láska bydlí, slitování a soucit,
tam přebývá také Bůh.

V D E N N A N E B E V S T O U P E N Í

Byl den Nanebevstoupení, když nevinně čistá líčka,
cupaly děti, dvě a dvě, červeně, zeleně i modře oděné,
šediví starci šli před nimi o berlích, jako sních,
v dóm svatého Pavla proudili, jak řeky Temže proud.

Ó, jak zdálo se jich tak mnoho, těch kvítků Londýna
města,
do hloučků sesedli se a zářice sedí;
hlučelo množství, leč množství to jehňátek bylo,
tisíce děvčátek malých a hošků nevinné zdvihalo ručky.

Nyní jak závanem mocným k nebi se zdvihl jich zpěv,
tak jako na nebesích by souladné hučelo hřmění.
Vedle nich starci sedí, chudoby ochránci moudří,
slitování pak mějte, byste snad nezahnali anděla od svých
dveří.

N O C

Slunko se k západu sklání
a večernice září,
ptáci již umkli v hnízdech
a já se ohlížím po svém.
Měsíček podoben květu
vysoko v besídce nebes
v tiché dlí blaženosti
a do noci usmívá se.

Zelená pole a blažené háje,
kde těší se stáda, vás zdravím.

Ovečkám přejete pastvy,

neslyšným kráčejí tu krokem
andělé žehnající:
neustálá tu radost
v poupatech bydlí a v květech
a v každé podřimlé hrudi.

Nahlédnou v každé bezstarostné hnízdo,
kde ptáčci jsou ukryti v teple.
Navštíví doupata, úkryty zvěře
a chrání jich před úkladem.
A spatří-li některé plačící oko,
usnout jež nemohlo posud,
usednou u jeho lože
a dřímotu dýchají na ně.

Když vlci a tygři řvou po kořisti,
tu lítostí plačíte, stojí
a hledají, čím by jich zahnali žízeň
a před nimi ostřehli ovce.
Leč když se vyřítí strašně,
tu andělé, pečliví vždycky,
ujmou se útrpných duší
a v nové je uvedou světy.

Lva zakrvavělé oči
tam zlatou se zalesknou slzou,

v rozlítostněném vytr
obchází tam kolem stáda.
„Pro Jeho pokoru vlídnou
pro Jeho život a muka
zbaveny lité zloby
nesmrtelné dny naše.

„Teď, ovečko zkrvácená,
si k tobě ulehnout mohu
a na Něho myslet, tvé jméno
Jenž nesl, tě pásal a plakal.
Pro vždycky v života řece
omyta skvoucí má hřívá
zlatou se zaleskne září,
až budu ostříhat stáda.“

J A R O

Jak šalmaj hrá!
Teď umlká.
Zpívají ptáci .
nocí i dnem,
v údolí slavík,
v nebesku skřivan
vesele
vesele, vesele jaru na uvítanou.

Malý hoch
pln jánotu,
děvčátko
sladké a malé:
kohout zpívá,
zpívej si,
jánot plesný,
dětský povyk
vesele, vesele jaro vítají.

Jehňátko mé,
tady jsem,
olízni mi
bílou šíj,
za vlnu tě
zatahám,
políbím ti
hubičku
vesele, vesele jaru na uvítanou.

CHŮVINA PÍSEŇ

Když s palouku doslýchám výskot dětí
a se stráně jejich smích,

mé srdce v prsou se ztiší
a všecko se upokojí.

Již domů, děti, slunko se chýlí
a noční rosa padá,
poběžte domů a zanechte hry,
až zítra se rozední zase.

Ne ještě, nech nás, vždyť ještě je den,
vždyť nemohly bychom spáti,
hleď, ještě co poletuje ptáčků
a na pastvě beránků plno.

Nuž tedy, hrejte si, dokud se nestmí,
a domů pak, do postele —
tu drobotina se rozhopkala a smála,
až ozvěnou oživly stráně.

D Í T Ě R A D O S T

„Beze jména jsem,
jsou mi jen dva dny.“

Jak mám tě jmenovat?

„Já šťastno jsem

a Radost moje jméno.“

Buď požehnána, sladká Radosti!

Milá Radosti!

Sladká Radosti, které jsou jen dva dny,
sladkou Radostí tě nazývám.

Ty se usmíváš
a já si prozpěvuji.

Buď požehnána, sladká Radosti!

S E N

Jednou sen stínem se snesl
nad lože mé, jehož anděl střehl.
Mně zdálo se, mravenec zbloudil
v tom místě, kde ležel jsem v trávě.

Zaběhlý, ztracen a ztrápen,
unaven klopýtal ve tmě
přes mnohé spletité snítky,
naříkal v zkrušeném srdci:

„Jak pláčete, mé drahé děti!

Slyšíte otcovo štkání?

Snad si teď vyběhly za mnou

a domů se vracejí s pláčem.“

Lítostí skápla mně slza,
leč na blízku světlušku shléd' jsem.
Zvolala: „Který zbloudilý brach
nočního hlídače volá?
„Tu jsem, bych svítla na cestu
tomu, kdo klopýtá tmou.
Za mým se bzukotem dej,
poutníčku, pospěš domů.“

C I Z Í H O Ŕ E

Zdaž mohu jiného viděti v hoři
a nebýti sklíčen sám?
Zdaž mohu jiného viděti v bídě
a nepřispět ku pomoci?

Zdaž přihlížet mohu kanoucím slzám
a hoře nesdílet též?
Může zřít otec své plačící dítě
a sám nebýt bolesti pln?

Zdaž matka sedíc slyšeti může,
jak ve strachu dítě jí pláče?

Ne, ne, to nemůže být!
Nikdy a nikdy to nemůže být!

Zdaž Ten, který se usmívá na vše,
střízlíka oslyší stesky,
ptáčkově lkání a strachy,
dítě když nařiká v strasti?

Zdaž neusedne On k hnízdu,
zdaž hoře jim neztiší v hrudi,
zdaž nad děckem nenakloní se,
by v dětské svých neronil slzí?

Zdaž neprodlí po noc i den,
by setřel vše naše slzy?
Ne, ne, to nemůže být!
Nikdy, nikdy to nemůže být!

On všechny svou radostí daří,
On malým děckem je s dětmi,
On druhem je člověku v hoři
a nese s ním útrapy tíž.

Nemysli, kvílet že můžeš hořem
a Tvůrce tvůj že není s tebou.

Nemni, že lkát můžeš v slzách
a Tvůrce že není ti blízký.

On daří nás radostí Svojí
Jenž přemoci dovede hoře.
Žal dokud nepřešel hrudi,
On s námi trvá a kvílí.

(Třetí a čtvrtý verš básně „Kominík“ založeny jsou na podobnosti slov „weep“ (plakati) a „sweeb“ (vymetati), což budiž na omluvu násilnosti, které se překlad nemohl vyhnouti.)

Přeložili J. D. a A. V.

PŘÍTELKYNĚ Z PENSIONÁTU

Panu Oktavu Mausovi.

Nic není na nic. — A především není ničeho. Než přece vše se přihází:— ale to jest lhostejno!

THÉOPHILE GAUTIER.

Feliciano a Jiřinka, dcery bohatých lidí, byly dány ještě co malé děti do onoho proslulého výchovného ústavu řízeného slečnou Barborou Desagrémeintovou.

Tam — ačkoliv na jejich rtech prosvítaly ještě poslední kapky mléka z doby jich odstavení — shodnost nazírání co do posvátných nicotek toalety brzo je spojila hlubokým přátelstvím. Jejich stejný věk, jejich sourodé kouzlo, rovnost moudře omezeného vzdělání, jehož se jim dostalo, zpečetily tento cit. — Ostatně, ó tajemství ženských! rázem, již skrze mlhy toho útlého věku instinktem poznaly o sobě, že nemohou v sobě vzbouzeti žárlivosti.

Postupující z třídy do třídy záhy dávaly na jevo tisícerými odstíny v chování světskou úctu k sobě, již měly od svých příbuzných: už z pouhé *vážnosti*, s jakou pojídaly o přesnídávce své pomazané krajíčky, bylo to pozorovati. Takže jsouce skorem zapomenuty od rodiny, dospěly skorem zároveň osmnáctého roku, aniž jaký mrak kdy zkalil blankyt této sympathie. — kterou jednak zpev-

ňovala vybraná všednost jejich povah a jednak je idealisovala, možno-li tak říci, jejich „počestnost“ dorůstajících dívek.

Náhle však, ano štěstí uchovalo svůj neblahý vrtkavý ráz a ježto nic není zde na zemi stálého, ba ani v těchto dobách moderních, Protivenství se dostavilo. Jejich rodiny, v necelých pěti hodinách do základů zničeny *Krachem,** byly nuceny naspěch je vzítí z domu Desagrèmeintové, — kdež ostatně výchova těch slečen mohla se považovati za skončenu.

Ihned obrátili se k nejkrajnějšímu útočišti a pokusili se je provdati. Dáno do novin nabídnutí k sňatku, jediná cesta, již se bylo lze odvážiti bez přílišného bláznovství v této ráně osudu. Bylo třeba vychvalovati diamantovou typografií jejich „výborné stránky srdce“, půvab jich obličejův, svůdnou jejich roztomilost, jejich postavy, ba i jich rozmyslný vkus, jejich zálibu v domácnosti: šli až tam, že vytiskli, jak nemilují než starce. — Žádný ženich se neukázal.

Co činiti? ... „Pracovati? ...“ Cliché málo přesvědčivé — a v praxi nepohodlné! ... Cosi pudilo sice Jiřinku k oděvnictví; Felicianu též bylo by cosi mělo, aby se věnovala vyučování; — ale bývalo by bylo potřebí nenalezitelného! totiž oněch prvních záloh na nářadí, na ubyto-

* Proslulý úpadek pěti- neb šestimillionový, jenž se přihodil ve Francii asi r. 1884 či 1885 — a jehož hrdina prohlásil před porotou (a to s nespornými doklady a důkazy), že nemá ani poněti o základních pojmech bankovních nebo aritmetických. Což vysvětluje víc než potřebí, proč lidé řečení zdravého rozumu pospíšili si svěřiti mu své kapitály.

vání — záloh, jichž (stále pro ono šibalské Protivenství!) rodičové jejich nemohli již poskytnouti leč ve snu! Unaveny jsouce bojem, jak se přečasto stává ve velikých městech, obě se naráz léhož večera opozdily — až do půl jedné nazítří s poledne.

Tehdy se začal dvorný život — slavnosti, zábavy, večírky, milostná dobrodružství, plesy, dostihy a premiéry! Nebylo viděti již jejich příbuzenstva, by jim co nabízelo leč nepatrné službičky — třebaš volné lístky, něco málo peněz.

V tomto víru zlatého prachu a přes to, že jejich nová zaměstnání je nutila ze slušnosti, by žily odloučeně, Felicianě a Jiřince osudem bylo se potkávat! Ano: bylo to nevyhnutelno. Nuže, jejich přátelství, ani dost málo nevzavší újmy touto změnou ve způsobu života, právě naopak se utvrdilo. Opravdu i v nejsilnějších omámeních světa rádi se časem vzpružujeme něčím čistým a počestným: a tohoto něčeho ony nabývaly mezi sebou, když prostě na se pohlédly jedním pohledem z dřívějšíka, zatíženým nevinnými vzpomínkami z jich mladých let v ústavě Desagréméintové; — ušlechtilá cudná illuse, jejíž neodcizitelný poklad utužoval jejich sympathii.

Dojem, jež čerpaly z tohoto vzájemného pohledu, skýtal jim — svým kontrastem a do libosti — sladoučkého pepře melancholie, v němž obě znovu ochutnávaly — aspoň v pachuti — oné světské úcty samých k sobě, již byly do hloubky proniknuty; slovem každá z něho pocífovala, „že není jako kdokoliv na setkání“.

Obě si ovšem hned zpočátku vyvolily to, co se na-

zývá „přítelem srdce“, tu posvátnou věc, stojící v jich nitru výše, než všechny otázky prodajné. Opravdu, máme-li tolik kupců, jest slastno odpočinouti si, zotaviti se v někom bezplatně! Toť jakýmsi předojemným rozmarem. — Jiřinka sice a nevíce Feliciana — zvláště Feliciana! — nelpěly hrubě na těchto oblíbených, neb každý z nich byl vlastně jen podloudnickou polovicí kuplířovou: — ale vše uváženo, tito dva mladí šviháci ve své prospěšné eleganci udělovali našim nerozlučným výsady v nadné slabosti, která doplňovala jich čarovnou měkkost. „Přítel srdce“ opravdu každé ženě poněkud volných mravů získává cti ve Veřejném mínění. Slyší se říkati: „Jakže ty se ještě vodiš s takovým?“ a odpovídá se; „Což na tom, MILUJI ho!“ což dokazuje, že *konec konců* nejsou ze dřeva. Posléze „přítel srdce“ jest v morálním pro polou vážnou bulevardku tím, čím jest ve fysickém „hezký člověk“, do něhož zavěšeny se procházíme: to náleží k toilettě.

* * *

Nuže přihodilo se — jednou z těch náhod, jež se přiházejí při končících se večírcích, tak častých v oslňujícím životě, — že kdysi na úsvitě Jiřinka byla doprovázena domů mladým Enguerrandem de Testevuyde („přítelem srdce“ Felicianiným) a že on nevyšel ze zmíněného příbytku až v hodinu madeirského — samé okolnosti, jež byly arcidoneseny ještě téhož večera Felicianě, díky horlivosti několika spolehlivých přítelkyní.

Otřesem, jaký z toho pocítila, nejprve upadla do mdlob.

— Probravši se z mrákot, neřekla ani slova: ale její smutek byl veliký. Nemohla se z toho zotaviti. Cože! Její jediná přítelkyně, její druhé já, uchvátila ji vědomě — nikoliv jednoho z oněch pánův — nýbrž koho? *toho, jenž byl posváten!* ... Urážka této neočekávané proradnosti se jí zdála příliš absurdní, příliš nezaslouženou, příliš opovržení hodnou, aby se proto rozhněvala. A potom nemohla si vysvětliti, aby se byla Jiřinka, byť i zachvácená jsouc hysterickým poblázněním, rozhodla títi dvojí ranou jak do jich přátelství, tak do jich společného pokladu tak osvěžujících vzpomínek, jež obě ztrácely touto ode dneška nenapravitelnou rozmíškou. Felicianu z toho pocítila krutou prázdnotu, v níž utonula až i nevěrnost Enguerrandova. Vzdávajíc se pochopení jejich milostných vztahův, zakázala si žádného z nich nevypouštěti, nic nevysvětlujíc, neboť nemilovala povyku. A život plynul pro ni dále bez této dvojice stínův.

Na příklad, když se ponejprv zase setkaly v Bois, oh to byl chlad! ... Felicianu byla polárně studena.

Obě jely ve viktorii, samotny, jakž se sluší, a zapiaty v řadě povozův na aleji Akaciové.

Felicianu, aniž by pozdravila, pohleděla upřeně na svou ex-přítelkyni, a věc bizarrní! ona se usmívala s bývalou okouzlující srdečností. Pomatena chováním Felicianiným, Jiřinka pozdvihla na ni své modré čisfounké oči s tak upřímným vzezřením podivu, až to Felicianu udeřilo! — Ale jak se tázati před lidmi? Bylo se třeba zdržeti. Obě viktorie se minuly. To bylo vše.

Časem bylo se jim opět shledati na rozličných večerních hostinách. Feliciana ovšem méně než kdy jindy nechávala znáti své city!... Než Jiřinka zvyklá na modulace hlasu své přítelkyně, již jí nepoznávala a jako by byla nic nechápala na této ledové uzavřenosti. — „Ale, co pak ti jest, Feliciano? — Mně? nic; jsem jako obyčejně.“ A nechtějíc býti neslušna, Jiřinka už nemohla dále dorážeti, proměňovati večírek ve výklady. — Po čase, utíkáť život dnes tak rychle, jestiž o nic nepečující nesvědomitost tak veliká, povyražení tak rozmanitá — a byly vždycky tak ve společnosti, — že asi do čtyř měsícův přestávaly již na tom, když si denně několika vzdechy, provázenými jednou neb více potlačovanými slzami, ulehčovaly ze spletitého hoře, jaké vzbouzelo v jich citlivých srdcích toto náhlé zvlažnění — a jehož se nepojmenovatelnou nedbanlivostí nenamáhaly vysvětliti. — Ve skutečnosti, kam by je bylo zavedlo nějaké „vysvětlování“?

* * *

Došlo však k němu přece! — Totiž jednou po večírku v Cirku: byly samotny v jednom odděleném salonu noční hospůdky, očekávajíce mlčky pánův, kteří již měli přijíti.

— Posléze, zvolala náhle Jiřinka tonouc v slzách, povíš mi či nepovíš, co tě popudilo proti mně? Proč mi působíš tuto trýzeň, — kterou dozajista sama též trpíš?

— Oh, jen si podrž svého Enguerranda, míním pana de Testevuyde! — odpověděla Feliciana suchým tónem: opravdu, už mi na tom nezáleží. Jenom jsi si mohla voliti

lépe, nebo mne předejít, jak ti bylo libo. Byla bych se pamatovala. Nebere se přítelkyni milenec srdce!... Nevím, že bych se byla pokoušela vzít ti tobě Melchiora.

— Já! vzkřikla Jiřinka s očima překvapené gazelly; já ti ho vzala ... a poslyš důvod ...

— Nezapírej! zahuhlala opovržlivě Feliciana, — já vím. Jsem jista, dívej se ... o čtyřech prvních nocích, jichž jsi mu dopřála.

— Ale, řekni si a i o šesti! odpověděla usmívajíc se Jiřinka! všeho všudy o šesti třebas.

— Opravdu! ... A pro milostný rozmar tak hezky dlouhého trvání jsi zmařila naše přátelství?, .. Má úcta!

— Milostný rozmar? já? k tvému milenci? úpěla Jiřinka s očima k nebi. A ty jsi mě považovala za schopnu takové mrzkosti po patnácti letech přátelství? ... Ale ty šíliš! nebo jsi se stala zlomyslnou!

— Tož, co znamená tvé chování, konec konců? ... Hledme, ty se mi posmíváš?

— Mé chování? ... Ale jest zcela prosto mé chování! ... Ty to činíš schválně, že posléze nechápeš!

— Dobře, dobře, slečno! pravila Feliciana vstávajíc velmi důstojně. Nemiluji úštěpků a ostavuji vám pole volné.

— Ale, zvolala prostince Jiřinka s očima slzícíma, — ale ... ON MI PŘECE ZAPLATIL! ...

Při tomto slově se Feliciana ochvěla a obrátila: na jejím hezkém obličejí jako by sametnou pleť rozjiskřilo zazářením radosti.

— Jakže ? vybuchla ; co pravíš, Jiřinko ? A ty jsi mi toho nenapsala ihned ?

— Pro pána krále, mohla jsem se domnívati, že jsi se nedohadla ? že mne podezíráš ? Věděla-liž jsem vůbec, proč mne tak chladně vítáš ? Hbitě mne odpros, jak jsi se domýšlela, že bych tě mohla zraditi, podlá . . . *pitomá!* A obejmi svoji Jiřinku !

Byla v náručí své přítelkyně, jež na ni hleděla nyní s něžnou láskou. Obě posléze zase pohlédly na sebe tím pohledem z dřívějška, v kterém se zračila uprostřed tisícových vzpomínek na ústav Desagrémeintové světská úcta jich samých k sobě.

Hrda nalézala Felicianu opět svou přítelkyni povždy hodnu sebe.

Poněkud zmateny nedorozuměním, jež je bylo na okamžik rozdvojilo, tiskly si družka družce ruku, bez marných slov.

Felicianu očekávajíc oněch pánů, poručila si, by jí donesli otevřený poštovní lístek, a ihned napsala panu de Testevuyde, by obnovil své návštěvy, obviňujíc se, že sedla na vějičku zlým jazykům. On, ač se byl zprvu pohoršil, byl tak dobrého vkusu, že ani minutku nebyl přisen k své drahé Felicianě ! . . . — která nazítří ke druhé hodině neopominula ho v svém bytě výstražně vyplísiti za jeho nenáležitě chování :

— Ach, pane, děla mu nadurděna, hrozíc mu prstem, — tož jest to pravda, že chodíte promrhávat své peníze za děvčaty ?

SYLVABEL

Danu Viktoru Mauroyovi.

Krásná jako noc a jako noc málo jistá.

ALFRED DE VIGNY.

Na zámku fontevalském se právě skončilo kolem půlnoci svatební veselí. V parku mezi vysokými alejemi s listím dosud osvětlovaným benátskými guirlandami hudebníci na estradě pod širým nebem dohráli svoje čtverylky a okolní zemánkové spěchali právě za čestnou mříží k svým ekypažím; pozvaní vesničané ubírali se pěšinami do svých popluží zpívajíce obyčejné písničky — tím rozjařenější, že se přehojně připíjelo pod duby u sudu bláznivě opentleného barvami mladé nevěsty.

Nový zámecký pán, p. Gabriel du Plessis les Houx vyměnil si tedy snubní prsten, právě ráno tohoto krásného již ulétšího dne — v kapli tohoto nádherného hradu, — se slečnou Sylvabelou de Fontevalovou, Dianou lovkyní, brunetou a bledou, štíhlou to dívkou chování amazončina.

Dvacet a třiadvacet let! . . . Byli krásni, elegantní a bohatí, i ohlašovala se jim budoucnost barvami zoře a azuru.

Sylvabel opustila ples kolem půl jedenácté a byla — asi — v této chvíli ve své svatební komnatě. V zámku všecka okna již pohasla a obyvatelé jistě již usnuli.

Dole však — naproti hernám, ve skleníku než se vcházelo do zahrad, dva mužové osvětlovaní kandelabrem, postaveným na venkovský toaletní stolek mezi houštinkami, hovořili polouhlasně sedíce druh vedle druhu na zelených žlábkovaných křeslech. Jedním byl pan du Plessis sám, — druhým baron Gerard de Linville, jeho strýc, bývalý státní plnomocník a dosti proslulý diplomat. Na naléhavé prosby svého synovce pan de Linville stroje se na cestu do Švédska, kamž jej volalo důvěrné posláni, přijal pozvání, by strávil tu noc v zámku.

— Přemilý barone, zvolal náhle Gabriel, díky, že jste zůstal. Vy mi jediný můžete poskytnouti užitečné rady u velevážné chvíli, v níž se ocitám. Sdělil jsem se vám se zanícením, s palčivou nesmyslnou láskou, již zakouším k své ženě, — vašeň to, již často blednu nebo koktám, když na mne ona promluví. Tož poslyšte dobře toto: cítím, že Sylvabel pocífuje k vašemu synovci jen nejlehkovážnější sympathii, zkrátka, že mne nemiluje. Jest to dítě vchované na koni a s puškou v ruce, dívka dravá, nezkrotná, znuděná, velmi mužná pod okouzlujícím zevnějškem a jež vědouc o mně, že jsem mírný, a dohadujíc se, že trpím její milou osobou, poněkud mnou zhrdá. Sylvabel mne prostě *přijala*, jak pro moje jmění — (ach, jest tomu tak!) — tak, aby si přidružila jakéhosi otroka: — tudíž ona mne dříve nebo později zradí — asi, ne-li zcela jistě. Shledává mne příliš pokojným! příliš „umělcem“! příliš povznášeným k „oblakům“, — slovem bez CHARAKTERU!...

„Připojte však k tomu, že jí přisuzuji pronikavost ducha skoro — *tajemnou!* jest to hadačka... Což byste tomu řekl! ona jako by se byla zuby nehty chytila této tak nesmyslné jako mrzuté myšlenky. Hle, až tak, že mi dnes večer oznámila své rozhodnutí podniknouti zítra časně ráno loveckou vyjížďku na koni!... bezpochyby, aby ukázala služebnictvu tohoto příbytku, jak málo únavnou asi byla naše svatební noc. — již mi bude, mimochodem podotýkám, strávití samotnému. Potrvá-li tento stav věcí osm dní, nebude již tomu pomoci, budu ztracen, — byť se bych se více napokoušel v budoucnosti: což povede v krátké době k tragickému rozuzlení, ana moje povaha, když bývá přinucena opustiti „oblaka“, jest z nejprudších třaskavin. Ptám se tedy vás muže důmyslného, jenž netoliko žil, ale též uměl žíti, vidíte-li nějakou možnost, abych rozptýlil v své ženě pustošivý dojem, který se v ní o mně ustálil! Vidíte nějakou cestu, abych si získal lásky? abych vzbudil v jejím úsudku jistotu o mém CHARAKTERU? Vše jest tu. Vykonám vaši radu, budiž to cokoliv, passivně, bez uvažování a jako vojín, jako se pije lék, jež by nám podával slavný lékař: spoléhám na vás jako spoléháme na své svědky v nějakém řízení: neboť jsou dány v sázku zároveň moje čest i moje štěstí.

Baron Gerard vrhnuv jasný a úsměvný pohled na svého mladého žáka, uvažoval na chvíli, potom se nahnul až k uchu Gabrielovu a asi pět minut šeptal slova, při nichž se jeho synovec dvakrát neb třikrát zachvěl v jakémsi mlčení úžasu.

— Odjždím ráno do Stockholmu, dodal pan de Linville vstávaje, a silnějším hlasem : Napíšete mi, jak jste pochodil. Zvláště buďte též prostý — jak moje rada, — řidě se touto radou.

— Díky zhloubi mého srdce ! šťastnou cestu a — na shledanou ! ... odpověděl Gabriel vstávaje též a tiskna mu ruku.

Dva opozdilci vystoupili každý do své komnaty, kdež vládní plnomocník jistě lépe spal než jeho mladý přítel.



— Hahoj, hahoj ! slunce již svítí ! — Spíte, Gabrieli ? Takto volala paní Sylvabel du Plessis les Houx pod okny ženichovými, sedíc státně na páleném ryzáku, jenž hrabal v trávě, zatím co kolem ní radostně dovádějice štěkali honiči a slídníci, a to právě syraštila plihu mezi svými černými obočím nad svýma bleděmodrýma očima, šlehajíc jemným bičíkem až zasvištěl.

Cval jezdce ženoucího se z aleje za ní přiměl ji obrátiti hlavu : byl to Gabriel.

— Milá Sylvabelo, vidíte mne už deset minut napřed jako obyčejně, pravil pozdravuje ji.

— Podívejme se ? ... Ah ano : vy jste asi byl na svém snění pod stromy ? ... Všecek záříte. Skládal jste ?

— Ano ... tuto kytici pro vás ze tří poupat růžových a — z těchto stvolů sporýšových.

— Jste dvorný ! odpověděla nedbalým tónem Sylvabel, vpouštějíc květy mezi dva knoflíky svého živůtku.

— Toť moje povinnost ; a potom sporýš chrání nehod, děl chladně pan du Plessis.

Nejasně překvapena asi tímto skorem vážným přízvukem věty manželovy, ztepilá amazonka naň pohlédla : potom netrpěliva :

— Vyjedme ! prohodila po dvouvteřinové odmlce : posnídáme tam dole v mýtině na mechu.

V prvních hodinách honby Gabriel nepronesl ani dvacetí slov ; ale ze všech bylo znáti, jak jest dobrého rozmaru a jak jest zabrán zvěří. Zabil dva zajíce, jednoho tetřeva a osm křepelek, jež vložil do brašny a do sítě jediný objezdník, cválající za nimi.

K polednímu sestoupili na zemi na nádherné mýti stromové. Po krajíčku paštiky, dvou sklenkách šampaňského, několika lesních jahodách a číši kávy Gabriel, — jenž po celou dobu oběda pozoroval skotačení veverek ve větvích a plánoval naháňku na vlky pro nastávající zimu, — zapálil si cigaretu a vykouřiv ji pravil :

— Do sedla, arci odpočala-li jste si již, Sylvabelo ?

— Vzhůru ! odpověděla.

A opět rozjeli se přes nivy.

V tom zrovna přes jednu cestu na třicítku krokův od jedné hradby přeběhl jako blesk zajíc. Psi vrhli se po něm : Gabriel vystřeliv, chybil se ho.

— To ten pitomec Murmuro ! pravil s mírným úsměvem, ale střelhbítě nabíjeje znovu svou zbraň : Vskočil mezi zajíce a mne, právě když jsem si ho bral na mušku.

A vypáliv znovu, skolil na sto krokův od sebe, koulí bez pochyby, nádherného jezevčíka, jež byl právě obvinil.

Při této nečekané podívané Sylvabel se ochvěla.

— Jakže, vy zabijíte tohoto psa, svaluje naň vinu za svou neobratnost? zvolala poněkud vzrušena.

— A lituji toho, neb jsem ho měl velmi rád! odpověděl klidně Gabriel. Ale jsem již takový, že nesnesu protivenství, abych nevzkypěl, často i bouřlivě; býti vojákem, věru do čtyřadvaceti hodin bych byl zastřelen. Jest to vada, jež učinilaz mého mládí jednu hašteřenici — a z které jsem se až do dneška marně přál polepsiti. Budu se však znovu o to pokoušeti, abych se vám zalíbil.

Sylvabel svírajíc jezdecký bičik zmlkla poněkud zadumána.

A jeli dále. Po tu dobu hovořil Gabriel o všem jiném nežli o této příhodě . . . zapomenuté. Mluvil nedbale a skoupě.

Asi za hodinu, právě když proti nim vzlétlo se svým zvláštním hřmotem hejno koroptví, Gabriel nasadil pušku, vystřelil: ani jeden z ptáků neztratil jediného péra.

— Opravdu, toť nesnesitelné! zabručel zcela potichu, ale pokojným hlasem: To dareba má klisna, považte jen, uhnula v tom okamžení, jak jsem namířil.

To pověděv vyňal z jednoho ohlavku sedelní bambitku, vsunul chladně ústí hlavně do ucha zvířete a roztříštil mu lebku. Seskočiv bokem na zemi, vyhnul se nikoli bez půvabu pádu koňovu, jež svaliv se na slabinu ostal po krátkém zápasení bez hnutí.

Tehdy Sylvabel otevřela dokořán své modré oči:

— Ale, vždyť nemáte o tom poněti! toť šílenství! — Co vás přece posedlo, Gabrieli, že zabijíte tak krásné zvíře, — a čistokrevné, pro netrefenou koroptev!

— Želím toho, paní: než svěřil jsem se vám tuším před několika minutami s vrozenou slabostí, již trpím. Nemohu, leč vám to opakovati: jest nad moje síly, abych snesl bez protestu sebe nepatrnější protivenství. — Objezdníku, vašeho koně! vrátíte se pěšky: jedemeť domů.

Jakmile byli v sedle, potom zcela samotni, daleko směrem ke hradu:

— Opravdu, milý příteli, zareptala Sylvabel, jen stěží sama se upokojuji, vzpomenu-li si na magické vlastnosti vaší sporýšové kytice! . . . Tož tak dostáváte slibu, že budete krotiti svůj popudlivý CHARAKTER, hodlaje se mi zavděčiti?

— Tentokráte vskutku síla návyku zmařila moje dobrá předsevzetí, odpověděl mladý muž; ale budu uměti, přemilá Sylvabelo, lépe bdíti budoucně nad sebou; ano, abych se vám zalíbil a zasloužil si vaši přízně, chci se zasaditi o to, bych se stal . . . ne-li trpělivým a tichým až k necitelnosti . . . tož aspoň poněkud méně poddajným k prchlivosti.

Toto bylo odřikáno s ledovou dvorností. Paní du Plessis les Houx ostala na to beze slova, — až na Fonteval, kamž dorazili už s prvními stíny večera.

* * *

*

Večeře opravdu byla okouzující.

V noci zámecká paní zapomněla (nedopatřením asi) přistrčiti svých dveří. — Takže kolem páté hodiny ranní, právě když si oba opojeni svou manželskou něhou z důvěrného miliskování, z umdlenosti a lásky šeptali lahodně, co měli nejnevýslovnějšího v hloubi své duše, Sylvabel náhle pohlédla na svého chotě s podivnou tváří — potom zcela potichu za svitů modré noční lampy, jež bledla v úsvitu krásného léta :

— Gabrieli, jeden den ti stačil, abys si mne dobyl ... hezké od tebe ! nikoliv pro ono pěkné vytloukání oken, nad nímž jsem se usmívala sama v sobě při skolení dvou nevinných zvířat ... ale že muž, který mezi všemi jest obdařen dosti velikou pevností, aby *po celý den a takovouhle noc, ani na okamžení se neprozrazuje a to v přítomnosti té, kterou trpí*, plnil dobrou radu spolehlivého přítele a vyzkoušené prozíravosti, — že takový muž *osvědčuje se tou pouhou věcí povýšeným nad tuto radu samu a dokazuje tudíž dosti „charakteru“*, by byl *hoden lásky*. Můžeš to připsati v děkovném listě, který jsi asi slíbil našemu strýci a příteli, baronu de Linville, do Švédska.

Z NOVÝCH KRUTÝCH POVÍDEK od Auguste de Villiers de l' Isle-Adama přeložil Otto A. Tichý.

B e r n a r d C a p e s

G A L I L E J Č A N / L A D Y G O D I Ů A

Z H i s t o r i c k ý c h V i n ě t p ř e l o ž i l J. S.

G A L I L E J Č A N

Osamělý pastýř koz seděl schoulen na svahu nad mořem Galilejským. Bylo k ránu a byl si zapálil ohníček na skalách, aby si upekl ryb k snídani. Bylo ještě temno, ač vyšíváný aksamitový baldachýn ve výši začínal jeviti nádech barvy hroznové na východním okraji. Sedm mil napříč na protilehlém břehu světla tiberiadská, drobná a rozplynulá, spouštěla zlaté nitě v nehybné jezero, k severu sněhy Hermonu ležely jako poduška na tichých horách; všude byla mdloba a ticho, které vyznačuje onu poslední hlubokou hodinu dřímoty, když spí spánek sám.

Kouř ohně pastýřova stoupal jako tenký, nezlomený stvol; sykot a praskot trní vycházel tlumeným zvukem; on sám seděl jako postava vyřezaná ze staré slonoviny. Jeho ruce a nohy byly holé, jeho jediným šatem byla suknice z hnědé pytloviny; byl nejvychrtlejším mužem ve vší Galilei. Připomínal spíše groteskní supí mládě než bytost lidskou svou usňovitou koží, holou lebkou, vystouplýma očima a velikým ohnutým, zobákovitým nosem. Jakákoli šfáva v něm byla, jistě byla tak hnědá a ostrá jako šfáva vlaského ořechu.

Klestí své byl položil na skalisku či planince, kde zeleň břehu stoupajíc asi nějakých padesát stop od okraje jezera začínala se rozbíhati, aby se ztratila nahoře v pustině a změti pískových výšin. Roztroušeno mezi úžlabími a žlu-

tými balvany, s kterých byl sestoupil, leželo jeho mlčící stádo. Byl jedinou bdící duší, zdálo se, ve vší té nahromaděné samotě.

Náhle pozdvihl hlavu. Zvuk kroku, vzdáleného s počátku, však blížícího se pravidelně, stihl jeho ucho. Zněl hluboce a hlasitě, neklamně krok lidský, až bylo zřejmo, že to těžkopádná chůze unaveného člověka, přicházejícího přes vrchy z jihu. Pastýř nejevil zájmu ani znepokojení. Seděl netečně, i když pocestný, objeviv se za záhybem skal, vstoupil stenaje do světla ohně a ukázalo se, že to jest římský voják.

Nově příchozí měl ztrnulou, bezbarvou tvář se silným černým obočím. Přiléhající podbradní řemen jeho malé, čepci podobné přilbice, dodával jeho spodní čelisti vzhled buldoga. Jeho tělo bylo po boky uzavřeno v bronzový krunýř z plátů, jehož náramenníky pokrývaly mu ramena, a jeho krátká tunika ozdobena byla visícími řemínky z kůže, plátované proužky téhož kovu. Přiléhavé nohavice sahaly do polovice lýtek, pak následovaly holénky z podajné plsti, které končily ve vojenské caligy (boty) s podrážkami hřeby pobitými. Krátký dvojsečný meč visel v pochvě po jeho pravém boku a v ruce nesl kopí, vysoké téměř jako on sám, jehož dřevce užíval jako hole. Ač se zdálo, že je unaven a že noc ho zastihla na cestě, řeč jeho a chování vyjadřovalo nadutost panujícího plemene.

„Ho!“ řekl, „ho!“ a natáhl se oddechnuv si. „Jídlo a oheň a posléze odpočinek po té proklaté honbě. Jaká jsou ta světla tam za jezerem, pastýři?“

„Tiberias.“

Znělo to jako z mluvícího automatu. Voják klel při všech svých bozích.

„Osmdesát mil od Jerusalema — země taškářů a bláznů! Hned tě pošlou tou cestou, hned zase onou, hory, kde se řeklo, že budou údolí, prudké proudy místo brodů a na konec vidím, že jsem se dal nepravým břehem! Poslouchej, ty dřevěný satyre: můj kuň klesl schvácen mezi kopci a já uviděl tvůj oheň a vydal jsem se k němu pěšky. Nesu zprávu pro tvého tetrarchu a ty mně povídáš, že Tiberias je tamhle. Neudělal bych dobře, kdybych ti za to natloukl?“

Veliké oči pastýřovy hleděly nepohnutě na mluvícího.

„Tiberias“, opakoval. A pak dodal: „Na úsvitě přijdou rybáři.“

Voják zaklel: „Co, tele!“ a zarazil se. „Myslíš“, pravil, „loďku, která by mne převezla?“ Vzdechl těžce. „No, pastýři, budiž; a zatím co čekám, umírám hladu. Nemáš také hladu?“

„Mám“, řekl pastýř, „pořád a vždy.“

Ryby prskaly na žhavém uhlí. Voják napíchl jednu svým kopím a foukaje na ni začal bez okolků jísti.

„Já bych svými sudičkám tolik nepovolil“, pravil. „Raději bych loupil. Ostatně je důkazů dosti, že lžeš, starý pastýři.“

Pastýř nahnul se ku předu a šfouchl ho prstem jako zahnutou hůlkou.

„Kolik let mi hádáš?“ řekl.

„Asi sto.“

„Je mně dvacet sedm, Římane.“

Voják se zasmál a vypoukl oči.

„Vyhlížíš staře na svůj věk. Kdy začal jsi stárnouti?“

„Od té doby, co jsem začal trpět hlad.“

„A kdy to bylo?“

„Když jeden mně řekl: Živ se přeludem masa, až přijdu zas!“

„Jeden — jeden? Jaký jeden?“

„Zvláštní bílý muž. Nazývali ho zde v okolí Ježíšem Nazaretským.“

Voják maje ústa přecpána rybou, přestal na okamžik žvýkati a vyvalil oči; pak vybuchl v drsný smích.

„Ho, ho! příteli! Zle je s tebou, opravdu. Budeš hladovět a hladovět, při sám Caesar. Vypravuj, jak to bylo, pastýři.“

Vychrtlý tvor trochu se zadumal.

„Inu, ničeho tu není, Římane, právě jen to. Slýchával jsem o něm a posmíval jsem se — já, zkušený člověk — a jednoho dne (je tomu již mnoho roků) přišel přes vodu k těmto kopcům a veliký zástup ho následoval a sbíhal se k němu se všech stran. A přivedli jich k němu několik, kteří byli chromí a nemocní, a ten muž se jich dotkl a zdálo se vyhojení, vstávající a žehnající jeho jménu, takže já, ačkoli jsem to považoval jen za přelud ducha, nemohl jsem jinak než diviti se jeho kouzelnictví a slepotě lidu. A zástup zůstal zde až do třetího dne a nepocífovali ani žizně ani hladu; ale já, neodváživ se opustit svého stáda a čekaje, až odejdou, byl jsem jako lačný vlk. A třetího dne tento Ježíš žádal potravu pro své následovníky a několik z jeho lidí šlo dolů k loďce a já s nimi. A hle! bylo tam jen několik chlebů a ryb — vůbec nic pro takové

množství. Avšak pomohl jsem je vynésti nahoru a cestou skryl jsem pod svou suknici největší rybu, neboť jsem si myslil: Velikým může být, ale nic není ztraceno, učiním-li předem opatření, kdyby se mu nepodařilo ukonejšit mého hladu. Pak nám všem kázal usednouti na zemi a žehnal a lámal rybu a chléb; a tak se stalo — vykládej si to, jak chceš — pro každého bylo jídla a ještě zbylo. Ale když přišla řada na mne, nedal mně nic; dívaje se na mne řekl jen, když víry nemám, abych se živil přeludem masa, až zase přijde. A já se smál u sebe, mysle na rybu; ale, Římane, když jsem chtěl shltnout tu rybu, byla jako stín ve vodě, měla tvar, ale žádné hmoty, a tak se mně vede od té doby s každou potravou. Ač ji vidím, беру do rukou — do úst kladu stín. Přece však připravuju si denně své jídlo doufaje, že kletba minula, a vždy věda, že tomu tak nebude, až on přijde zas.“

Voják vybuchl v hlučný řehot.

„Až přijde zas!“ volal, „až zas přijde! O, napálený Žide, ubchý podvedený Žide!“

Byl tak znamenitě polehtán, že teprve funě a duše se nabyly klidu.

„Poslouchej, pastýři“, řekl potom; „byl den, není tomu ještě dávno, v Jerusalemě — žalostný den pro tebe. Hřmělo — bohové, jak hřmělo, až se otřásala Golgata. Já jsem povinen se pamatovati, vždyť jsem tam stál na stráži. Nazaret říkal's, co? No, toť se ví — umím číst a bylo to napsáno dost zřetelně a dost vysoko. Ježíš Nazaretský, jenž spasil jiné, však sebe spasit nedovedl — tak to bylo — je-

den ze tří tuláků odsouzených. Tak on vložil tu kletbu na tebe, není-li pravda? Vidíš tohle kopí —“

Zarazil se právě v okamžiku, když zdvihal oštěp a seděl dívaje se na něj nechápavě vytřeštěným zrakem. Jeho hrot byl na konci zbarven nachem.

„Slunce vychází!“ zamumlal pastýř a rychle vyskočiv stannul a hleděl k jezeru. Voják přišel a postavil se vedle něho.

Zatím co rozmlouvali, všecko širé údolí otevřelo se jítu jako růže, nahromaděné vrchy byly jako lupeny, kalichem hluboké jezero, světla na něm rosnými kapkami třpytícími se v jeho nitru. A těsně při břehu houpala se na temných vodách loďka, v níž rybáři stahovali prázdnou síť.

Ti dva na návrší stáli příliš daleko, aby rozeznali zvuky nebo tváře, kdežto útvar skal skrýval břeh před jejich zraky. Ale když se tak dívali, náhle postavy v loďce vyskočily a vzpřímily se a stojíce všechny v chumáči, zdálo se, že pohlížely upřeně směrem k pevnině. A najednou, jako by byli dostali odtamtud nějaký rozkaz, chytili síť a rozestřeli ji po druhé straně loďky; zatáhli a pozorovatelé viděli dle napínajících se svalů, že síť byla plna. Spatřiv to, jeden z rybářů, hřmotný chlapík, pustil provazy a skočiv do vody plaval ke břehu a zmizel.

„Co to?“ pravil voják. „Pozorují a hledají nás?“ Mumlal bezmyšlenkovitě a zase pohlédl na hrot svého kopí; zatřásl netrpělivě rukojetí. Ale červánky nechtěly se oddělit od něho.

Tu pastýř běžel k rozsedlině, odkud bylo viděti břeh dole, a chvíli upřeně pohleděv, vrátil se hbitě s tváří rozjasněnou.

„Rabboni“, pravil vzrušeně, „je to muž z Nazaretu sám, vrátil se a stoupá do kopce k nám a kouzlo bude sňato se mne a zase ochutnám ryb.“

Ale slova byla sotva dořečena, když voják chytil ho za rámě a vleka ho do úkrytu za veliký balvan opodál, přinutil ho, aby se s ním skrčil za něj, tak aby mohli viděti sami nejsouce viděni. A takto skryti spatřili postavu, jež přišla do světla ohně a byla bílá jako duch hor a vod a natáhla ruce nad řeřavé uhlí, které znova vzplanulo.

A pastýř slyšel, jak voják mu šeptal do ucha:

„Zkušený člověk — povídáš, že jsi zkušený člověk! Tak tedy, kdo to je?“

„Ježíš Nazaretský“, odpověděl.

Ale voják pohlédl na své kopí a červánky řinuly se po něm.

„Není možná“, pravil, „neboť před týdnem otevřen byl jeho bok tímhle kopím, když visel na kříži, a na důkaz tuhle je na něm ta krev.“

„O tom nic nevím“, řekl pastýř; „pro mne je dostatečným důkazem má chuť. Hleď, jak přicházejí a kladou své ryby na mé uhlí. Pouhá vůně, jak je připravují, praví mně, že zase budu moci jíst. Pochybnosti není, jest to Ježíš!“

LADY GODIVA

„Nechcete, Leofriku?“

„Pryč! Unavujete mne.“

„Drahý pane?“

„Drahá paní. Přimlouváte se tak jako malé dítě, se svým zlatým kroužkem ve vlasech, zlatým lemem u šatů, zlatými podvazky kolem kolen. Slevení poplatků, vskutku! Což pak drahokamy se získávají shovívavostí? Jděte! To se vám mluví. Obětovala bys jediný granát ze své spony, abys ulehčila těm mým?“

„O ano! a víc.“

„Víc, víc! Co víc? Granáty svých rtů snad, ametysty svých očí, všechnen poklad své lásky?“

„Nikoliv, neboť to náleží mému pánu.“

„Co tedy? Jste rozumná.“

„Leofriku, přicházejí s pláčem k mému třmenu: ‚Zatím co vy měkce odpočíváte, o lady, my nemůžeme spát zimou; kdežto vy si pohráváte nadbytkem, naše děti stenají po chlebě. Lopotíme se, abychom podrželi, ne platili desátek z toho, co vytěžíme. Nemůžeme jíst vepřů, jež chováme, úhořů, jež ulovíme. Daně nás drtí; prostě vy našeho dobrého pána, aby ulevil těžkému břemeni. Naše životy patří jemu.‘“

„Mluví tak? Odpykají to, že vás takto obtěžují.“

„Bůh zachraň! Leofriku, slyš mne! Pro lásku Boží, Leofriku!“

„Pryč.“

„Pro lásku svaté Panny —“

„Chcete mne podrážditi přes míru?“

„Pro tvou lásku k ubohé Godivě!“

Earl obrátil se a zařval.

„Má láska! Jaká je tvá, když snažíš se mne oloupiti?“

„O ne oloupiti, ale dáti. Chtěla bych, aby tě milovali, jak já tě miluji.“

„A já abych byl okrádán. Toť jednostranná smlouva. Nevidím v tom nic, než svou vlastní ztrátu.“

„Běda! Dala bych vše, co mám.“

„Plané chvástání. Co ty máš, co bys rozdala?“

Vzdechla.

„Mou lásku snad“, řekl posměšně.

Zavrtěla hlavou.

„Co máš nejdražšího?“ tázal se, ještě se posmívaje.

„Většina žen za to pokládá cudnost. Dala bys tu?“

Plačíc pravila: „Důvěřovala bych v Pannu Marii.“

Dupnul si.

„Důvěřuj si tedy! Svlékni si šaty a jeď nahá na koni městem — pak ti uvěřím.“

Vzhlédla k němu ohromena. Krev se jí vehnala v tvář a zase ustoupila nechávajíc ji bledou lilií.

„Však dáte mi dovození, abych tak učinila?“ zašeptala.

„Dám“, pravil supě úšklebkem.

„A až to udělám, slevíš poplatky a dáš svobodu svým lidem?“

„Na mou rytířskou čest“, přísahal a v náhlém záchvatu žertovnosti vzal ji za měkkou bradu a odešel kolísaje se mezi hněvem a drsným smíchem.

Byla tato mladá žena z rodu Thoroldů, sheriffů lincoln-

shireských, rodiny zbožné a vznešené. Jako věnčení býka květinami byl sňatek její líbezné něžnosti s bouřným earlem saským. Od samého počátku však měla vliv na něho. Choval se k ní náladově, jednou uctivě, hned zase těšilo ho vyvolati nach studu na její tváři a pak ji sevřítí v své objetí jako mocný ochránce a pán. Byla krásy něžné, bílé jako růže a bylo tak příjemno držeti v náručí její rozkvetlou vůni.

Nyní třesouc se poněkud a oči majíc sklopeny vyhledala otce Tomáše, domácího kapiána, a řekla mu vše. Byla ospravedlněna, odváží-li se toho? tázala se ho hlasem sotva slyšitelným.

Muž ten byl mladý a erotický a přes svůj šat chorobně vyhledával vzrušení. V nitru duše často hltavě se pásl na snu, myšlence — dobrodružné a sotva pochopitelné; avšak vliv jeho šatu byl mocný. Bylo pro něho pocitem omamujícím býti jí blízko každý den, cítiti, jak její duše kloní se k němu, zabýváti se slabými stránkami jejího svědomí. Přijímaje, co bylo úctou k jeho úřadu, jako úctu k osobě, často si šeptal: „I větší divy již se staly.“ Pročež nyní, povlaživ své suché rty a mysle na její půvab, odpověděl řeckým příslovím: „Malé zlo jest velikým dobrem. Jste ospravedlněna, dcero má.“

Obrátila se a prchla od něho dusíc pláč. Snad se nevzdávala naděje, že se ukáže, že matka Církev zakazuje její odvalu; snad čistý duch v ní, jí samé nepovědomě, lekl se dotyku věci nečisté. Než on byl sluhou Božím a promluvil.

Po mnoho dní potom očekávajíc těžkou zkoušku cho-

dila jako ve snách růži horečky majíc na tváři. Udala hodinu svého těžkého podniku a vyslala hlasatele, aby ji vyvolal a prosil všechny lidské tvory, aby z lásky šetřili jejího studu, poněvadž zasvěcovala své ženství jejich spasení a obětovala sebe samu pro ně, aby byla vystavena takto na pranýři. A hlas jako vítr prošel městem a každá duše tam, od nevolníka do svobodníka, vznítla se, jako když rozedme se oheň, a klesla na kolena, aby svolávala přísnou kletbu nebes na toho, kdo by zradil takovou důvěru. A Godiva slyšela a vzdychala; však nemohla se zbaviti pocitu poskvrnění v sobě, neboť duši bezúhonné jest poskvrněním dosti velikým, když pohaněna jest v myšlence snícího. „O matko Maria, chraň mne a střež mne!“ modlila se ustavičně.

Pán její seznav pravdu byl ohromen. Byla tedy dle všeho rozhodnuta? Chtěla by ho vzít za slovo, aby ho zastrašila a vzdorovala? Leč nechtěl zasahovati, ani jediného kroku učiniti, aby jí bránil. Však stále v zamračených očích jeho byl stín jako smrt a na jeho rtech šeptaná kletba: „Učiní to? Učiní to? Chlipnice — ne moje žena.“ A mysle tak nechal jí vůli a dokonce na krátko i moc všude v domě a v městečku.

V den oběti v poledne všecken Coventry podobal se městu mrtvých. Poslední krok dozněl v ulicích; hlas všedního kramaření ztichl; za okny zacloněnými tisíc uší napínalo se ve chvění a rozčilení, až uslyší na dlažbě venku cinkot podkov koňských. Jen jeden mrzký bídník, odsouzený k hanbě věčné, našel se, aby pošpinil čistou památku, — malý muž zsinalé tváře, kradoucí se jako postrašený

zloděj, s kápí staženou na oči, vzhůru po stupních věže u brány hradní. Otec Tomáš to byl, jenž zanechal v kapli Godivu ležící před obrazem Panny a prosící o sílu, aby vykonala svou úlohu. Bylo by jen správným, pravil sám k sobě, olizuje si bledé rty, aby Církev schválila tuto živou oběť svou přítomností.

Hrad umkl jako město. Jeho obyvatelé šeptali si stranou nebo plakali, byly-li to ženy. Jeho veliká brána byla dokořán, cimbuří opuštěna, okna zatarasena a slepa; jen v nádvoří jediný bělavý španělský kůň, přivázaný k pilíři, hryzl udidlo a netrpělivě očekával své jezdkyňě.

Zamračený Leofrik s uchem nakloněným k zácloně, u které stál, pohrával si prsty na rukojeti meče, čekaje a naslouchaje. Jeho pěkná saská tvář, hladce oholená až na žlutavý vous na bradě, jenž se rozbíhal jako ocas vlašťovčí, byla zalita temným ruměncem; svaly jeho holých rukou a stehen, odrážejících se bíle od jeho nachové, zlatem lemované suknice, trhaly sebou křečovitě; holeně z pleteného zlata na jeho lýtkách zdánlivě vlnily se jako kůže hadí.

„Spíše zemře!“ neustále šeptal sám k sobě. „Dříve zemře!“

Měkký krok zašelestil na kamenech; slyšel klisnu zaržáti, její postroj zazvonila. „Nyní!“ zamumlal a tase svůj meč rozhrnul tiše záclonu a vyhlédl. V tom okamžiku zavrávorál a rychle si zastřel rukou tvář.

Jeho žena — žádná pochybnost! Ale tak zétherisovaná, tak vzdálená jeho tělesné představy o ní, že jeho duše schoulila se zahanbena před duchem, jež vyvolala jeho nemilosrdná výzva. Její vlas byl rozpuštěn hale postavu

její od temene do perlově bílých nohou. Zdálo se, že kolem hlavy její vznáší se aureola, vykouzlená sluneční září v lehkém chmýří vlasu. Zlatou mlhou prorážela růže rtů, tušily se květy modrých očí, jako malé hvězdy viděné parou ranní. Takovou slávou proměněna v oběti své, viděna, však nevidíc, prošla kolem a zmizela, mlčky jako postava spařená v zrcadle. Stál jako v kámen proměněn.

Plných deset minut jistě uplynulo, nežli vzpamatoval se jaksí a rozmyslil si, že ona se vrátí za krátko, vykonavši svůj úkol.

„*Introibo ad altare Mariae!*“ vzdechl zmaten. — „Budu prositi, aby mně odpustil můj miláček. Nejsm hoděn, abych políbil řeménky u její nožky.“

Vrazil řinčivě meč v pochvu a kráčeje jako slepec vyhledal kapli. Světlo před oltářem zářilo jako hvězda; zdálo se, že šerý vzduch všecken zhoustl vůní růží, a před oltářem Panny ležela jeho žena na dlažbě.

Stál chvíli jako smrtí poražen; zdálo se, že krev u srdce se mu zastavuje a nezbarví již zpopelavělé tváře! Pak zrodil se v něm vztek a vzplanul ohněm.

„Podvod!“ bouřil v nitru. „Podplatila jinou, aby ji zastoupila.“

Pokročil prudce vpřed, sklonil se a zdvihl tělo do náručí. Ani se nepohnula, ani nepromluvila. Pohleděv v její tvář viděl, že má oči zavřené a tvář bílou jak sníh. Ani dech nevyšel z pootevřených úst.

„Mrtva!“ zašeptal. „Bože, zabil jsem ji?“

Pozdvihnuv očí v úzkosti, viděl oltář prázdný. Malovaná socha Panny, která tam bývala, zmizela. V tom okamžiku

stihl ucho jeho zvuk koňských kopyt venku na dláždění. Vracela se! Ona — kdo? Uctívá bázeň jakoby nesmrtelnosti pronikla jeho žilami. Tělo v jeho náručí se hnulo a blukoký vzdech vyšel z úst.

„Matko drahá, Matko bez poskvrny, chraň mne, svého dítěte, a pokryj mne pláštěm cudnosti. Jsem hotova, Matko.“

Její prsty chvějící se sahaly po pasu. Leofrik těžce oddechuje vzrušením zachytil a držel je. „Matko?“ vyrazil s námahou a pohleděv vzhůru, viděl sochu zase na jejím místě.

Z dálky zazněl jásavý křik vzrůstající v burácení a pak na blízku jiný, jenž zněl rozdílně, poděšeně. Něco se přihodilo v hradě — něco tak neočekávaného, jak bylo hrozné, když to objevili. V jedné světnici ve věži přišli na mrtvolu knězovu. Otvor byl v zakřivené závoře a druhý odpovídající v prkenné okenici. Tělo leželo prostě a neposkvrněno krví, avšak kde měly býti oči, byly dva vypálené a zčernalé důlky.

Soud, řekl lid; však jen Leofrik a Godiva věděli, jak hrozného významu. Božská jest krása a těm, kdo by chtěli spatřiti ji nezahalenu, dlužno býti připravenu na osud Aetaeonův.

Z knihy **Age Madelunga**

»CIRKUS ČLOVĚK«

Malý turbinový parník, naložený uzeným sobím masem, dostihl jednoho říjnového odpoledne jednoho z jižnějších mořských přístavů a jal se hned hasiti.

Nocí plížil se obezřele jakýsi muž, slídě kolem sebe, otevřeným průvlekiem palubním z nitra lodi. Když viděl, že na strážci stojící námořník seděl zády opřen ke špižárně a podřimoval, vyšvihl se úplně z průvleku, plížil se neslyšně k zemi a spěšným krokem vzdálil se od přístavní hráze.

Cizinec, který byl vyšel z nákladního prostoru turbínového parníku, v kterém se byl po několik dní zdržoval a hlavně soleným uzeným sobím masem se živil, byl patrně velmi žízniv. Jakmile se domníval, že se byl dosti vzdálil od přístavní hráze a od lodi k ní zavlečené, zastavil se u veliké kamenné studny s proudící vodou, nad níž bylo v středozezemské řeči napsáno: Pitná voda, prostá bacilů. Nastavil ústa pod vodní proud a dlouze pil, ustal, vydechl, ohlédl se kolem a pil zase tak dlouho, až už nemohl a jen si plnil ústa chladnou, občerstvující vodou, aby ji pak zase

vychrlil. Potom přesvědčiv se, že jest sám a že žádného jiného člověka není viděti ani slyšeti, opláchl si obličej a ruce, což po pobytu v nákladním prostoru severského turbinového parníku nebylo nikterak zbytečno.

Přístaviště bylo slabě osvětleno světelnými koulemi, které hořely jen poloviční silou. Plály ve velikých vzdálenostech a visely jako matně zářící měsíce, rozkvétající v noci na vysoko vzrostlých, štíhlých, železných lodyhách uprostřed strašidelné zahrady, jež byla posázena jeřáby a zdviháky. Větvení železného toho parku trčelo hustě a přímočárně do vzduchu, jako by sám satan byl ty větve rozložil, je vysoko připevnil na temné hradbě nebes a oblil mléčnou rosou elektrických měsíců. Od moře na zemi táhl vítr nasycený solí a vlhký. Protahoval větvením železného lesa. Bylo to, jako by nějaký falešný tón zněl ve větru a plnil svět studeným nelidským dechnutím z nejzazších temnot . . .

Cizinec vyhrnul si límec u kabátu a vtiskl si temněšedý cowboyský klobouk hluboko do čela. Zdálo se mu totiž, jako by slyšel kroky. Vzdálil se proto chvatně opačným směrem, kde zpozoroval dlouhou řadu obilních skladišť. Zde se držel ve stínu a vyhýbal se pokud možno, aby nevstoupil na světlejší místa přístavu. Chvillemi tiše stanul a naslouchal, aby se neseťkal s nočními strážci. Tak křižoval opatrně dále mezi skladišti, domnívaje se, že se brzo dostane k městu, které leželo za přístavištěm. Jeho věže a vysoké domy viděl v nočním klamavém přísvitu před očima; bylo mu však velmi často odbočiti s přímé cesty,

ježto se mu zdálo prospěšnějším, aby nebyl spatřen. Posléze přišel k vysoké betonové zdi, která byla patrně hranicí mezi přístavem a městem. Byla dobře pět metrů vysoká, do hladka vyleštěna a svrchu železnými dráty obepláta. Nebylo lze říci, že by byla vyhlížela lákavě. Cizinec zůstal tedy na rovině a pustil se dále cestou podél zdi v domnění, že přece posléze k nějaké bráně dojde. Při tom pozoroval, že celé přístaviště se zřejmě zužuje směrem, jímž šel.

Náhle se zastavil, poněvadž objevil jinou zeď, která se v šikmé linii sbíhala s onou, podél níž šel. Tvořily zřejmě ostrý úhel, jehož vrchol spočíval v mohutné stavbě, která svůj široce klenutý skleněný hřbet zdvihala v šedobílém nočním přísvitu. Všechny cesty, koleje a dráty celého přístavu ubíhaly k tomuto uzlišti jako nervy k mozku.

Byla to jedna z těch bran, kterou všemu a všem bylo projítí, aby byli zapsáni do vědomí Středozeří.

Cizinec změřil pohledem výšku zdi a spřádal dříve domněnky o obsahu železných drátů, které nad ní byly naplány, a pak teprve se jal s váháním blížit k veliké stavbě s široce klenutým skleněným hřbetem. Průčelí bylo obráceno k přístavu. Bylo do výše čtyř poschodí prolomeno četnými otvory jako přední strana nějakého úlu nadpřirozené velikosti. Každým otvorem vedly koleje dráhy, ale otvory byly všechny uzavřeny zasouvacími dveřmi z vlnitého plechu a podobalo se, jako by všechny ty mrazivě hladké ocelové kolejnice visely ve vzduchu.

V nejkrajnějším křídle budovy zpozoroval cizinec veli-

ký portál, který byl rovněž uzavřen. Uprostřed něho byl však volný průchod zvýší muže, který byl patrně určen pro chodce. K němu zamířil cizinec svými kroky, neboť se byl přesvědčil, že jest to jediná cesta, která s tohoto místa do Středozeří vede. Uvážil, zda by nebylo lépe vrátiti se k přístavní hrázi a tam si u některého parníku vyhledati člun, ale upustil od této myšlenky, neboť tím byly by snadno vznikly spory o držební právo na člun a podobné otázky, z kterých by mu snad byly vzešly nepříjemnosti.

Kráčel tedy ke bráně. Když přišel k ní na dvacet kroků, zazvonil náhle pronikavě nějaký zvonek. Zároveň vzplála před ním i za ním řada velikých světelných koulí. Chtěl uskočiti nazpět a uniknouti bílému oslňujícímu světlu, jež náhle jako jasná sluneční záře na něj proudilo, ale neměl již k tomu času. V otvoru brány objevil se muž, položil ruku na námořnickou čapku k přívětivému, ba zdvořilému pozdravu a pravil s výzvou :

„Tudy vede cesta ! Račte přistoupiti blíže. Neznepokojte se světlem ! Šlápl jste jen na kontaktní kotouč.“

Cizinec nedělal nyní žádných okolků a uposlechl výzváni. Když prošel otvorem ve bráně, řekl toliko zpola lhostejně do jisté míry čistou středozeříštinou :

„Rozhodl jsem se trochu pozdě večer vstoupiti na zemi.“

„Ovšem, ovšem !“ odpověděl vrátný s porozuměním.

„Vcházení a vycházení jest podle mezinárodní smlouvy úplně volno. Dovolím si vás obtěžovati jen několika nepatrnými formalitami !“

Z velikého průjezdu vstoupili do strážnice, ve které byl

široký pult na psaní, několik vysokých, otáčecích židlí, několik aparátů pro bezdrátovou telegrafii, měřicí přístroj a váha jakož i celý regál protokolových knih.

Vrátný rozvíjel takovou srdečnost, jako by cizinec byl jeho blízkým příbuzným, který se po dlouhé nepřítomnosti vrací domů. Byl to veliký kostnatý muž pravidelného červenolícího obličej, modrých očí, s rudým zastřiženým knírem. Na hlavě měl kulatou, temnězelenou námořnickou čapku beze stuh, ale s kokardou. Ostatně měl na sobě mechově zelený oděv s matně lesklými kovovými knoflíky a podobného střihu jako kroj standartový, který nosili běloši a z části i barevní ve všech zemích.

„Račte se, prosím, posadit!“ Vrátný ukázal zdvořile svou širokou dlaní na jednu otáčecí židli a když se byl cizinec na židli po jíздеcku usadil, jal se listovati ve spoutě tištěných formulářů: „Pozdržím vás jenom jediný okamžik, milý příteli a svobodný občane! Jest to čistě formální věc... ano... Hleďte, tu máte nyní toto prohlášení, které prosím račte podepsat. Prohlašujete tam, že se na kratší nebo delší dobu, úplně podle svého přání, chcete usadit ve Středozeří a že se podrobujete bez podmínky a výjimky zákonům svobodného státu, není-liž pravda?“

Cizinec pokývl na souhlas a podepsal formulář, který mu byl předložen.

„Tak, to by bylo všechno! Nyní jsem povinen ještě prositi o váš pas, milý svobodný občane, abych zjistil pravost podpisu, nic špatného, míním to jen s právníckého stanoviska, rozumíte!“

Cizinec rozepial svou vestu a vyňal odřený zápisník, listoval ve svých papírech a podal vrátnému svůj pas. Tento pas rozložil a pohlédl zkoumavě, ale s omlouvavým úsměvem na majetníka, aby zjistil totožnost s fotografií na pase, a pravil:

„Odpusťte, milý Petře Člověče, že vás ještě několika maličkostmi obtěžuji. Rad bych zaznamenal vaši velikost, tělesnou váhu a podobné. To má vědecký význam, jářku. Ano, a třeba udělati vaši rychlou fotografii, kdyby se snad stará ztratila!“

Petr Člověk přistoupil ochotně nejprve k měřicímu přístroji, pak na váhu. Posléze se odbylo i rychlé fotografování.

„Tak, to by bylo všechno“, pokračoval vrátný ve svých pozorováních, „teď už jen ještě otisk prstů, kontrola pulsu, tělesná teplota, už jen jediný okamžik a jsme hotovi.“

Vrátný zaznamenával ty rozličné věci při prohlížení.

„Ale máte vy po čertech zdlouhavý puls, svobodný občaně!“ vyjádřil se vrátný se zájmem a pochvalou, když četl číslo, které ručička na měřiči pulsu ukazovala. „To se mi za mé praxe ještě nepříhodilo, opravdu. Vaše srdce nespěchá, aby se samo k smrti štválo. To bude vědu nejvýše zajímati, buďte ujištěni!“

Petr Člověk kývnul s porozuměním, aniž by se pouštěl do bližšího výkladu o tom zjevu.

„Hleďte, hleďte, velikolepě! Nyní jsme hotovi; dovoluji si přát vám k pobytu v zemi mnoho štěstí a zdaru!... Ale, abych nezapomněl: ještě také očkovací vysvědčení třeba též dáti do pořádku! Odpusťte mnohokráte, ano, a ke všem

všudy, čísti a psáti přece umíte, ne snad jen podle pasu; přihází se, že cizozemské pasy, mírně řečeno, bývají v některých bodech nepřesny; neboť duševně jakož i tělesně chorých nepřijímáme; ty odmítáme, zajisté, zajisté. Předepsanou sumu ve stříbře máte zajisté také u sebe? My se řídíme podle mezinárodních smluv, ale chceme nejméně aspoň věděti, koho do země přijímáme nebo odtud propouštíme, ano, milý pane, na to s důvěrou spolehněte! Začneme tedy s očkovacími vysvědčeními!

Petr Člověk podal vrátnému svá očkovací vysvědčení. Tento horlivě v nich listoval.

„Áno, ano, ano...“ potvrzoval vrátný se zřejmým uspokojením správnost rozličných attestátů, které dokládaly, že Petr Člověk jest podle lidské prozřetelnosti chráněn proti všem možným nemocem. „Áno! to souhlasí! To jest velikolepé!... Ale, co jsem chtěl říci, pohřešuji vysvědčení o mužné schopnosti, svobodný občane!“

„Vysvědčení o mužné schopnosti?“ zvídal lépe Petr Člověk. „Jaký pak to jest průkaz!“ Usmál se lehýnce, sotva znatelně, ale pozornosti vrátného to neušlo.

„Vy se smějete, milý příteli! Vy nehledíte na věc dosti vážně, v důvěrnosti, docela jen mezi námi řečeno! Vy tedy nemáte zmíněného průkazu, velectěný?“

„Nikoli, toho nemám.“

„Jakže, vy ho nemáte?“ Vrátný zvýšil hlas. Ovládal se jen s neivětší námahou. Bylo mu těžko neproviniti se proti zákonem předepsané zdvořilosti, která zejména při styku s cizinci byla všem svobodným občanům Středozeří přís-

ně ukládána od toho okamžiku, jakmile jejich nohy vkročily do veřejné dětské zahrady, až po hodinu, kdy eventuálně jako president té neb oné instituce, ba samého svobodného státu, rozžehnali se se světem. „Nemáte ho? tážu se.“ Byl hněvem celý zrudlý. Bylo lze doslova pozorovati, jak mu krev proudí pod průsvitnou pokožkou jeho obličeje. „Nevíte, co jest v prohlášení, které jste právě podepsal? Prohlašuji vás za zatčena, můj milý!!! Do karantény přijdete, dokud nebudeme zpraveni o vašem vnitřním stavu!!! Jsme povinni se brániti, aby nám nebyly všelijaké odpadky do země zavlečeny, to si račte dobře zapamatovati!!!“

„Áno, tomu dobře rozumím“, přisvědčil Petr Člověk beze stopy vzrušení.

„Dovolím si vám tedy, milý pane, určití místo v isolační místnosti; až přijde zítra karanténní lékař, můžeme při tom zároveň vaše ostatní věci blíže prozkoumati!“

„Prosím!“ přisvědčil Petr Člověk a dal se vésti do isolační místnosti, jejíž dvéře byly za ním zamčeny. Tam si lehl na dřevěnou palandu, dal si vak pod hlavu a neprodleně usnul...

Dopoledne se Petr Člověk probudil, když byly otvírány dvéře. Vzpřímil se a viděl, že vstupuje malý, starší pán.

„Dobré jitro, svobodný občane“, začal tento. „Jest mi líto, že vás tak obtěžuji a že vás eventuálně okamžik pozdržím na vaší cestě, ale průkaz dlužno dáti do pořádku.“

Malý pán se namáhal, aby skryl svůj špatný rozmar.

„Jak dlouho to asi potrvá?“ zvědál Petr Člověk.

„Jak dlouho!?!... Hm!... Vy mi dáváte otázky, zatím co já vykonávám úřední povinnost! Nevidíte snad, že mám úřední oděv svobodného státu, a třeba připojiti, že s vámi mluvím stoje, milý pane?!“

Petr Člověk povstal lhostejně s palandy, na níž seděl, a hleděl klidně karanténnímu lékaři do jeho obrýlených nepřívětivých očí.

„Zdravotní stráží“, zavolal lékař a otočil hlavu zpola ke dveřím, „odveďte tohoto muže do laboratoře k prohlídce!... Hm... jak dlouho to asi bude trvat... nejdříve musíme vědět, jaký máte druh krve, můj milý, nevyhlížíte obzvláště čistě!“

Dva muži v bílých halenách vstoupili s poslušnou ochotou do dveří a vyzvali Petra Člověka, aby šel za nimi. Na konci chodby uvedli ho do desinfekční celly, kde byl svlečen a vykoupán. Potom bylo mu obléci bílý karanténní oděv a dřevěné pantofle, dříve než byl vpuštěn do laboratoře, kde lékař čekaje stál a bubnoval hrotem jakéhosi nástroje podobného stříkačce na skleněný stůl. Zde mu byl karanténní oděv zase velmi rychle svlečen.

„Teď se tedy podíváme na jeho krev!“
Lékař podal jednomu zdravotnímu strážníkovi nástroj, který držel v ruce.

Bez dalších okolků byl hrot nástroje zapíchnut Petru Člověkovi do stehna a po několika minutách opět vytažen. Obsah byl vyprázdňen do zkumavky.

„Pro jistotu vezměme na zkoušku ještě z ramena!“ poroučel lékař.

To se stalo bez průtahu.

„A teď nám ukažte jazyk, zuby, dásně, hrdlo, nehty a tak dále!“

Petr Člověk byl prohlížen důkladně a podobalo se, že se sám zajímal o výsledek.

„Teď ho odveďte do karanténní cely! Může si třebaš hned jít na lože! Teď se podíváme, jakou má krevní reakci, ale zcela nezávisle na tom trvá karanténa tři týdny! To jest inkubační doba, milý pane!“

Petr Člověk se měl k odchodu. Ale při pohledu na jeho záda kmitla lékaři náhle myšlenka, která jím projela jako blesk a skoro ho zbavila dechu. Měl pocit, jako by byl zcela nenadále učinil objev, jehož dosahu nemohl ještě jasně přehlédnouti. Jeho ruce se třásly horlivostí a napětím a jeho hlas byl nejistý:

„Stůjte! Počkejte okamžik, milý příteli, smím se tázati, ano, co bylo ještě ve vašem pase?“

Jal se horlivě listovati v papírech Petra Člověka, které ležely na stole, vyhledal pas a četl v něm.

„Ano, milý občane, chtěl jsem se toliko ptáti, zda jste duchovním svobodné obce! Zde jste totiž označen jako příslušník duchovenstva svobodného státu Lopařského?“ ...

Petr Člověk pohlédl dříve pozorně na lékaře a pak odpovéděl:

„To jest správné. Jsem vzdělán ve vyšším kultu těla.“

Doktůrek spráskl ruce.

„Ano, nemyslil jsem si toho hned? Hrom a peklo! Ne-

viděl jsem toho na první pohled, neřekl jsem hned: Toho musíme důkladněji prohlédnouti?“

To se silně přičilo pravdě. Nicméně bylo toto tvrzení největším činem při ne právě zvláštní pozorné činnosti maličkého doktora karantény. Byl svým objevem tak naplněn, až se zdálo, že jest mu hrud' příliš úzkou, a teplý proud dojetí stoupal v něm vzhůru a zavlhlil jeho oči. Mocně pohnut podal Petru Člověkovu ruku a kolegiálně ji stiskl.

„Milý kolego, — ano, naše obory, abych tak řekl, se stýkají: všechno vědění o člověku leží v jedné rovině — milý kolego, jste jistě povolán k velikému činu, já nevím, kde jsem měl oči! Jsem přesvědčen, že tu záležitost s průkazem na obrátku urovnáme, takže už zítra můžete odcestovati. Dovolíte-li, vykonám hned závěrečné prohlídky!... Zdravotní stráž! pečujte o to, aby zavazadla a šaty tohoto občana byly ihned desinfikovány!“

Když byli samotní, pokračoval lékař ve svém prohlížení. Proklepal záda a hrudní koš, poslouchal sluchátkem zvuky srdce a plic, ohmatával důvěrně a pln nadšení Petra Člověka, a když byl posléze hotov, mnul si unesen ruce:

„Zcela jedinečný! Přímou ohromující! Smím vám pomoci při oblékání, milý kolego?... Tak, tak! Smím prosit, račte si sednout!“

Petr Člověk usedl a patřil svým zamyšleným, pronikavým pohledem na doktora. Tento cítil se náhle nejistým a utekl se k otázce:

Řekněte mi zcela poctivě a zcela důvěrně, pane kolego, zda jste nebyl nikdy nemocen, zda vám nikdy ani nejmenšího nechybělo?“

„Jednou mi bylo záplatovati zlomeninu ruky a nohy, kromě jiných pohmožděnin u jednoho muže, který příliš nerozumně zkoušel mou trpělivost. Toť vše!“

Doktůrek posunul svoji židli poněkud zpět.

„Tak... tak, ha... ha! To jest vše, to si věru myslím! Jsem úplně přesvědčen o věrohodnosti vaší výpovědi!... Odpusťte mnohokrát, jen ještě jedinou otázku: Nebylo také ve vaší rodině nižádných slabostí?“

„Áno, co mám říci? Jednu slabost měli, totiž slabost rozmnožovati se!“

Doktůrek vyskočil se židle. Byl v obličeji rozčilením šedý a opřel se o stůl. Koktal:

„Jest to dědičné? Jest to dědičné? Myslíte, že ano? Vaše mínění, kolego?..“

Nyní se Petr Člověk usmíval. Neříkal ničeho, usmíval se jen a stáhl ústa, takže jeho bujné rty se otevřely a obnažily bílé zuby a rudou půdu, v níž kořenily.

Doktůrek sáhl hmataje rukama po nádobě s vodou, jež byla na stole, a nalil si sklenici vody. S námahou dopravil ji k ústům. Když sklenici postavil, položil Petru Člověkově slavnostně ruku na rámě. Bylo mu se ovládati, aby ho nepoklepal, jako se laská nějaké zázračné zvíře.

Potom sám odvedl Petra Člověka do karantény, vykázal mu nejlepší cellu a postavil před ni stráž.

Zkoumání krve, jehož se podjal během dne ještě s jedním

kolegou jako svědkem, se zdařilo. Byla to krev prvotřídní. Odeslal ihned takovýto bezdrátový telegram „Vlasteneckému výboru pro tělesnou kulturu“:

„Objevil jsem dnes jedinečně mužně schopné individuum a prosím o dovolení, abych je směl zítra představit.“

Okamžitá odpověď zněla:

„Přijďte sem s ním.“

Příštího dne jeli doktor, dva zdravotní strážcové a Petr Člověk prvním elektrickým rychlíkem do hlavního města. Cestující byli v nejlepším rozmaru. Doktůrek měl k tomu své důvody a Petr Člověk byl spokojen, že se beze všech dalších okolků dostal přes hranice. O životě ve svobodném státě Středozeemí už se byl všeličehos doslechl. Mnohé naň působilo lákavě. Posléze byl tedy na cestě, aby se sám přesvědčil, jak lidé v tomto státě žijí.

Měl pocit, že by svých obecných zkušeností o lidech nemohl nikde jinde s tak velikým prospěchem využítkovati jako právě zde. Bylo třeba ovšem vzíti lidi, jak jsou, aspoň pro začátek. Později mohl by se pokusiti vpraviti do nich své vlastní ideje. Ale byla to vždy nebezpečná věc. Samo sebou se rozumí, že mu bylo úplně jasno, že doktůrek s ním něco ve vlastním zájmu zamýšlí. Nebyl tak hloupým a marnivým, aby věřil, že by se mu z pouhé zdvořilosti prokázalo tolik pozornosti. Bylo mu známo, že občané Středozeemí mohou býti přidrženi k nuceným službám rozličného druhu. Neměli však po té stránce horšího postavení než

ostatní obyvatelé země, ba naopak lepší. A posléze, vždyť se vydal na zkušenou, aby něčeho zažil a aby sebe i jiných účelně využitkoval.

Kdyby byl slyšel starou pohádku o hochu, který se vydal do světa, aby se naučil děsem se třásti, byl by se sám v tomto hochu poznal.

To bylo jeho stanovisko.

Nepouštěl se do zbytečných úvah o sobě a druhých lidech, nýbrž nechal události nejprve k sobě přijít a pak teprve k nim zaujímal stanovisko. A jeho stanoviskem bylo to jediné, jehož nelze překonati, stanovisko božského zvířete, jehož síla proudí do věčnosti...

Rychlík ujel dráhu od mořského přístavu do hlavního města přesně za hodinu. Kladl se důraz na přesnost.

S dráhy vedl doktor svého chráněnce přímo do budovy, kde měl Vlastenecký výbor pro tělesnou kulturu své sídlo. Zde byl vykoupán, oholen, učesán, natřen a elektrisován. Dostal šest sázených vajec s čerstvou šunkou a chlebem, láhev minerální vody a sklenici rudého vína z lékárny a posléze byl oděn bílým pyjama s karmazínovým lemováním a bílými vyleštěnými sportovními trepkami rovněž s karmazínovými tkanicemi.

Vlastenecký výbor konal své hromady každého všedního dne o jedenácté hodině, nepočítajíc v to ovšem zvláštních sezení odpoledních k projednání náhle se vynořivších otázek.

Členstvo se skládalo z nejvýznačnějších a nejvlivnějších pohlavních hygieniků celé země. Jejich úlohou bylo kon-

trolovati a napomáhati zdravému přírůstku obyvatelstva. Tato úloha, bylo-li jí správně porozuměno a byla-li svědomitě vykonávána, zasahovala do všech veřejných i soukromých vztahů. Moc Vlasteneckého výboru byla proto nejen značná, nýbrž skorem neomezená. Postavení jeho presidenta bylo považováno za poslední stupeň k volbě za presidenta svobodného státu.

Po velikých převratech, které se udály na pevnině více než před jednou generací, jevílo obyvatelstvo smutné známky úpadku. Jeho přírůstek znepokojivě klesal a státu bylo sáhnouti k ochranným prostředkům.

V prvé řadě se zakročilo proti prostituci, tomuto přirozenému odtoku rozkošnických, antických pudů. Uplatnily se zde nejen hygienické úvahy, nýbrž i pohlavní náklonnost méně rukou přírody obdařených paní malých občanů. Tyto usilovaly muže nerozlučně k sobě připoutati a jejich nevraživost a žárlivost stály jako jedovatá pěna na povrchu veřejného života oné doby. Jakmile ženy si vymohly také všeobecné volební právo, vynořili se ihned politikové, kteří se pro jejich hlasy lichotně na břicho vrhali. Tím vznikla řada drakonských zákonů. Všichni muži se stali nevolníky žen a všechny eroticky nadané ženy, především ovšem veselá děvčata, byla vyhledána a k nucené práci odsouzena. Udavačství kvetlo jako nikdy, ale sloužilo domnělému blahu státu a bylo zřízeno nespočetně donucovacích pracoven, tak zvaných kárných domů, jichž laciné a výtečné výrobky byly obecně vychvalovány.

Pak obešlo na to přinutiti muže k manželství a k věr-

nosti. Zde byla vynalézavost tak veliká, že mnozí prchali a ze země se vykrádali, aby se usadili v krajinách, které až dosud byly považovány za neobydlitelné. Ponenáhu však byl i útěk z vlasti nemožným, poněvadž hranice byly střeženy ženskými dobrovolnickými ochrannými bataillonny, které se napřistižených, před pohlavním stykem prchajících mužích, výstražně mstily.

Ženy byly u veliké převaze a ony samy jakož i jich vůdcové stáli tu tváří v tvář nerozřešitelné úloze. Neboť kterak měli přepočetným ženám muže opatřiti, když mnohoženství bylo trestáno tuhým žalářem nebo ztrátou pohlavní schopnosti? Tato otázka tvořila po dlouhou řadu let jádro politiky svobodného státu. Problém nestal se snadněji řešitelným ani tím, že všichni provinilci, zejména individua zločinných pohlavních sklonů, byla odsuzována kromě internování také ke ztrátě rozplozovací způsobilosti, čímž se stávala k uzavírání manželství neschopnými. Zákon totiž žádal, že manželské páry mají přivést na svět nejméně čtyři děti, dříve než manželka dosáhne čtyřicátého roku. Jinak ztráceli státní pensi a jiná privilegia.

Nicméně přece — což jest při tom zajisté pozoruhodno — ubývalo porodů znepokojující měrou. Tisk pracoval s poctivou horlivostí proti tomu. Nejproslulejší péra té doby dala se do služeb dobré věci. Jeden z posledních básníků — ostatní totiž byli mezi prvními, kdož zemi byli opustili, — napsal chvalozpěv na sílu života, který byl zpíván při všech oficiálních příležitostech, ale to všechno nebylo nic platno: lid už se nechtěl rozmnožovati předepsaným tempem!

Tu se přihodila ona veliká událost, která byla mezníkem mezi starou a novou dobou. Vůdkyně žen, které neměly mužů, podala návrh a prohlásila, že jest sama ochotna spolupůsobiti na jeho zavedení. Její jméno náleží dějinám. Jmenovala se, jak známo, Hortensie Bastová . . .

Její socha stála před velikou budovou, v níž sídlil Vlastenecký výbor pro tělesnou kulturu.

Tato socha vzbudila pozornost Petra Člověka, když čekaje, až bude předveden Vlasteneckému výboru, krátil si chvíli tím, že se díval z okna síně, v níž on a jeho strážcové dleli.

Byla to netoliko velmi proslulá, nýbrž také i nejvýše pozoruhodná socha. Její tvůrce, zdatný mistr kamenický, vytvořil tu své nejšťastnější dílo. Znalci cenili ji výše než „*Hráče kuželek*“ nebo „*Třetího presidenta svobodného státu*“. Poslední opravdoví sochaři ovšem, nežli se vystěhovali, prohlásili pomník Hortensie Bastové méně cenným než dřívější tak zvané „umění špalírové“, ale tito umělci neměli žádného citu pro lidovost a jejich úsudek nebylo lze pokládati za nestranný.

Socha byla nadlidských rozměrů a hrubě vytesána z tmavé žuly. Zobrazovala polonahou ženu nad obyčej bujných tvarů. Zvláště boky byly silně zdůrazněny. Tahy obličeje vyjadřovaly nezlomnou vůli, byť byly i méně ušlechtilé. Krátce zastřižená, vzhůru stojící kštice přispívala značně k zvýšení energického výrazu obličeje. Její pravé oko zíralo k nebi, levé shlíželo k zemi, či správněji řečeno na dva kojence, kteří jí viseli u gigantických prsů.

Obě masitá ramena čněla vyzývavě na strany a byli byste si mohli zcela dobře mysliti, že tu jest postaven pomník nějaké zvláště obávané a plodné kuchařce, kdybyste ovšem nebyli věděli, že zvěčnělá byla professorkou moderního pozitivního psychologického badání.

Ale ne tyto věci poutaly pozornost Petra Člověka na sochu. Co on jako bývalý kejklíř nalézal pozoruhodným, bylo to, že z bedra sochy vycházelo bezpočetně kojenců, celý proud novorozeňat, která bujíce životem svými zapletenými krky, ručkami i nožkami věnčila přece ještě stále těhotný život sochy.

„Co to zobrazuje?“ obrátil se Petr Člověk na doktůrka, jemuž bylo úzko, takže nemohl nic říci a jen vždy horečně překládal mapu s akty Petra Člověka z pod jedné paže do druhé, an už se blížil veliký okamžik, kdy bude státi před Vlasteneckým výborem.

„Co? Co zobrazuje?“

Petr Člověk ukázal ven na sochu. „Ano, co tohle zobrazuje? Jest to nějaká božská postava nebo...?“

„Ano, ano božská bytost!...“

„Uctívá se zde v zemi?“

„Neměl byste příliš mluvíti, ještě vás to unaví, pane kolego... Zda se uctívá? ... Ano, zajisté, samosebou se rozumí!“

„Jaké pak složila vyznání víry?“

Obličej doktorův vzal na se téměř slavnostní výraz:

„Ne z tělesné vášně, nýbrž ze svaté lásky k vlasti obětují své panenství... To bylo, kolego, vyznání víry! Vezměte si to k srdci!“

Více se nemluvalo...

Náhle vzplála elektrická žárovka, která byla připevněna nad vysokými dvojitými dveřmi, bleděrudým světlem, rychle třikrát zaplápolala a zase uhasla. Do doktorů jako by něco bylo vjelo. Chopil Petra Člověka za rámě. Krátce a dychtivě řekl: „Pojďte tedy!“ Zdravotní strážcové otevřeli dvojitá dvéře a nechali projít oba očekávané. Doktor běžel dolů mírně skloněným korridorem s hladkými kamennými stupni. Postrčil svého průvodce zpola před sebe. Po obou stranách chodby byly židle a na každé židli seděl muž. Na konci schodiště se zastavili na okrouhlém místě, které mělo v průměru asi deset kroků a bylo vybaveno operačními stoly a nástroji. Byli uprostřed prostoru, jakéhosi malého amfiteatru, s několika sty sedadel a stolků. Okrouhlé místo, na němž stáli, byl výstupek. Podlaha byla z bílého, rudě žilovaného mramoru.

Když doktor veda se s Petrem Člověkem se zastavil, pohlédl spěšně a ostýchavě kolem a poklonil se hluboko před jakýmsi pánem s modrými brýlemi a velikým, rozděleným plnovousem, který seděl v první řadě amfiteatru na povýšeném místě za zeleným skleněným stolem.

V síni bylo mrtvé ticho a Petr Člověk cítil na rameni doktorově, že se mu třesou nohy. Tichem zavzněl náhle nesmělý skleněný zvuk. Přes svou nesmělost zněl v tom mrtvém tichu tak pronikavě, že téměř bolel. Muž s modrými brýlemi a šedožlutým rozděleným plnovousem byl třikrát udeřil tenkou kostěnou hůlkou před sebe na skleněný stůl. Hraje si s ní jal se polohlasně a lhostejně mluvit:

„Nežli přejdeme kdennímu pořadu, navrhuji, abychom vyslechli referát našeho kolegy o kandidátu, kterého předvádí. Zároveň bych však rád podotkl, že se zdá, jako by se při přespolních předběžných prohlídkách nám představovaných kandidátů k chovu postupovalo poněkud povrchněji. Příliš veliká horlivost ve službě dobré věci nezasluhuje uznání a při pochybeních dlužno očekávatí spíše všeho jiného než uznání, neřku-li odměny. Náš čas jest drahý a odpovědnost veliká. Tímto vám uděluji slovo ke krátkému výkladu, pane kolego.“

President Vlasteneckého výboru pro tělesnou kulturu ukázal na doktůrka, který už stál připraven chopiti se slova, zatím co nervosně listoval v papírech. Bez váhání přikročil k svému thematu. Hlas mu přeskakoval.

„Já jsem ho objevil!...“

„To objevení můžete klidně ponechatí nám“, přerušil ho ostře president.

„Zajisté, samo sebou se rozumí. Tímto ho tedy představuji vysoké radě. Vstupní prohlášení podepsal — tu jest — a náleží tedy nám. Jeho neobyčejná tělesná stavba a jeho, jak se s jistotou domnívám, neobyčejná virilita, uzpůsobují ho podle mého zdání obzvláště dobře pro místo státního samce. Prohlížel jsem ho zevrubně. Tímto mám čest odevzdati vysoké radě všechn svůj materiál.“

Doktůrek se uklonil a podal své papíry assistentu, který byl povstal se svého místa.

Zároveň přistoupili jiní dva assistenti k Petru Člověkoví a naznačili mu, aby odložil svůj spací oděv a spor-

tovní trepky. Petr Člověk uposlechl ihned vybídky. Doktůrek mu pomáhal a pozbudivě k němu promlouval, jako by byl nějakým vzácným chovným zvířetem, které má býti svým majitelem předvedeno výboru pro udílení cen.

Jeden z nejproslulejších anatomů a pohlavních hygieniků té doby sestoupil nyní do areny a prohlížel Petra Člověka, jemuž k zřejmějšímu ukázání hry svalstva poroučel dělati rozličné pohyby. Zároveň měl přednášku, jež vyznívala hlavně v ten smysl, že tuto předvedené mužské individuum, ačkoliv jest stíženo rozličnými nedostatky, dlužno vzhledem k všeobecné degeneraci bílé račy považovati za nádherný exemplář. Ideálem by byla přirozeně co největší délka a tíže, ale na této zemi není nic dokonalého. Lebka utrpěla jakýmsi atavismem, aniž by se z toho mohlo s jistotou dovozovati, že mravní kvality jsou nižší úrovně než si jest přátí a než jest přípustno. Hlavní věcí — ovšem potkají-li se kontrolní přehlídky s uspoko- jivým resultátem — jest virilita a zde musí on jako vždy dáti za sebe mluvití výsledkům, přeje však i této otázce důklad- ného zkoumání jak chemického, tak i čistě fysického.

Na konec doporučoval, aby věc byla připuštěna k dalšímu zkoumání, a mínil, že se může přespólnímu kolegovi, který jmenované mužské individuum představil, navrhnouti dík a uznání.

Doktůrek hluboko dojat čistil si jednou rukou nos a druhou poklepával Petru Člověkoví na nahé rámě.

A zase udeřil president svou kostěnou hůlkou před sebe na skleněný stůl.

„Ponechávám tedy volnému úsudku, aby se dal souhlas k státnímu zkoumání. Bude-li výsledek příznivý, navrhuji, abychom svobodného občana Petra Člověka prohlásili hodným k přijetí do společnosti státních samců.“

Shromáždění přijalo jednohlasně tento návrh.

Asistenti přehodili Petru Člověkovi jeho šat a vedli ho z areny. Ještě než byl ze dveří, slyšel hlas presidentův: „Přecházíme k dennímu pořadu: Zákon o potrestání svobodných mužů a neplodných žen.“

Petr Člověk obstál při státní zkoušce skvěle ve všech jednotlivostech. Potom byl po celý měsíc připravován na své nové postavení. Bylo s ním nakládáno jako s nějakým zvláště důležitým státním zajatcem, jehož zdraví jest veřejného významu. Byl seznamován se svými budoucími povinnostmi a bylo mu si zvykatí žítí podle úplně přesného řádu. Pak obdržel patent jako státní samec a byl dopraven do Mateřince č. 101, který pro rovnoměrné rozdělení byl téhož léta zřízen v hlavním městě.

Jeho patent zněl na deset let, předpokládajíc ovšem, že bude plnit své povinnosti ku spokojenosti státu. Stalo-li by se, že by ho bylo dlužno z toho neb onoho důvodu odvolati, pak měl býti zařazen do dělnické kolonny pro nucené práce, eventuálně bez pense, bylo-li by důvodem jeho chování nebo nedostatečné vědomí odpovědnosti. Neměl tedy žádné zvláštní příčiny, aby si přál nějaké změny svého postavení.

Za minulý měsíc se mu úplně vyjasnilo, že člověk musí

státu sloužit, chce-li jej ovládat, a že musí stát pod ním, chce-li se nad něj povznést. Kromě toho byla proň jeho budoucí činnost zajímavou a jak se mu zdálo málo namáhavou.

Mateřinec č. 101. ležel na vnějším okraji hlavního města v borovém lese. Byl to veliký čtyřúhelný komplex budov, obklopený vysokou zdí s velmi účinnými a moderními zajištěními proti pokusům o útěk. Mezi zdí a budovou byly rozsáhlé zahrady k zaměstnání ženských obyvatelů ústavu. Kromě toho stály v jednom křídle budovy tkalcovské stavy, jichž se používalo v dobách, kdy v zahradě práce nebylo. Zde byla také společná kuchyně, prádelna, bibliotheka a lazaret.

Z ostatních tří křídel hostilo každé třistatřiatřicet státních matek a jednoho státního samce jakož i potřebné služebnictvo, dozor a lékaře. Tyto poslední kategorie sestávaly ze starších sterilisovaných osob mezi šedesátým a sedmdesátým rokem.

Nikdo z obyvatelů ústavu, pokud trvala jeho služba, nesměl se z mateřince vzdáliti. Jen ti, kdož při vykonávání své povinnosti zemřeli, jakož i jinak doslouživší neb propuštění opouštěli ústav navždy. Kontrola byla velmi přísná. Funkce mateřince nesměly býti vydány v šanc žádnému, ať jakémukoliv nepředvídanému vlivu.

Všichni obyvatelé měli bezplatný pobyt a oděv. Honorář se počítal podle počtu narozených dětí, ale vyplácen byl až po uplynutí služební doby. Všichni bez výjimky měli tedy účast na tom, by ústav prospíval, a bdělo se navzájem s velikou horlivostí nad tím, aby každý plnil své povinnosti k obecnému dobru.

Nejlépe honorováni byli státní samci. Jejich honorář zdál se dokonce tomu neb onomu příliš vysokým.

Někteří oposiční politikové, kteří se chovali nepřátelsky vůči donucovacím zřízením státním, protestovali bez účinku proti tomuto užití veřejných prostředků.

Státní samci dostávali za každý porod ve svém oddělení deset tolarů v papíře, což počítajíc v to dvojčata a s úroky a úroky z úroků, činilo po několika letech sumu, která stačila k tomu, aby si bylo možno získati hezký domek s příhodnou parcelou půdy a prožítí s manželkou podle své volby své dni v klidu a pokoji.

Státní samci mohli také, ovšem s výhradou své velké povinnosti, dosti neomezeně používatí svého času. Bylo se jim ovšem řídití řádem, vypracovaným pro ně vědeckými autoritami, jinak však náležel den jim. Dostávali zvláštní velmi silnou stravu, byť i nedráždila nervů. Mezi denními jídly bylo se jim v určitých hodinách v části zahrad pro ně vyhrazené pohybovati, aby se nadýchali čerstvého vzduchu. Dvakráte denně dělali tělesná cvičení podle určitého systému, který podle zkušeností obzvláště přispíval k zachování životní síly a zdraví. První serii cvičení dělali ráno před koupelí o po koupeli v teplé a pak studené vodě. Ostatně trávili den četbou a zábavou. Bylo totiž těm třem státním samcům dovoleno, že mohou každého dopoledne a odpoledne býti pospolu ve svých pokojích.

Jejich pokoje byly zařízeny pohodlně a hygienicky. Každý měl vzdušný a světlý pokoj s předsíní jakož i s ními

sousedící koupelnou a úpravnou na rozdíl od matek, kterým se bylo koupati ve sklepě. Tyto pokoje byly v nejvyšším patře každého křídla a byly spojeny točitými schody přímo s ostatními poschodími.

Považovali za nejprospěšnější nevzrušovati zbytečně žen pohledem na muže a vyhýbali se tomu aspoň pokud možno. Největší část roku byla u matek věnována výlučně péči o dítě. Devět měsíců nosili je pod srdcem, asi tři měsíce u prsů. Pak jim bylo odňato a odevzdáno do státního Dětského Domova, kdež vyrůstalo a bylo cvičeno na svobodného občana. V posledním roce přičinily mateřince k přírůstku obyvatelstva asi jedenkrát sto tisíc dětí; to byl právě tehdy počet, který do ročního státem pevně stanoveného rozmnožování lidu chyběl. Tento schodek vzrůstal rok co rok, poněvadž plodnost manželství přese vše stále klesala. V posledním roce musil tudíž stát zříditi pět nových mateřinců. Podobalo se, že vývoj půjde čím dále tím více tímto směrem a veřejné mínění bylo toho názoru, že mateřince přispívají neobyčejně k povznesení mravnosti. Rozsáhlými pokusy se zjistila nejvhodnější doba pro oplodnění a porody byly tak rozděleny, že v každém oddělení průměrně každý den se narodilo dítě.

Žádného mrhání sil, žádného hýření v rozkoši, žádné hry s hříšnými pudy!

Státní matky strojily se jenom jednou do roka, spínaly své vlasy do výše modrými stuhami a odívaly se jen jediného večera každého roku v šat nevěsty, ať už po své vůli

nebo proti ní, jakmile stisknutím knoflíku v centrální kanceláři mateřince zažehnuto bylo jako znamení bleděrudé světlo v jejich celle. Bylo považováno za málo důstojné, bylo-li dlužno znovu zažít rudé světlo po více měsíčních obdobích za sebou v téže mateřské celle. Byla tu pevně stanovená hranice. Byla-li tato překročena, byla dotyčná matka vzata a dodána do Kárného Domu. Žen bylo dosti. Většina matek měla tudíž největší strach, aby nespátřila rudého světla vícekrát než jednou v roce, a činily vše, aby unikly takovým opakováním, ať už byly samy o sobě jakkoli žádoucí.

Když bylo v devět hodin večer — obvyklou to dobu k spánku — v příslušné mateřské celle zažehnuto rudé světlo, objevilo se jedno nebo dvě z těch třísetřiatřiceti čísel na uzavřené tabuli, která visela nad lůžkem v pokoji samcově. Otevřela se malá záklopka, bicí strojek odbil sta, desítky a jednotky a číslo dotyčné mateřské celly zářilo bleděrudým svítem na bílé půdě a hořelo tak dlouho, až zase později samec, aby zpravil kontrolu, s dobrým svědomím záklopku uzavřel.

Dříve mívali samci rejstříky, které, když přečetli číslo, mohli otevřít a zvědět stáří, charakter, vzhled, tělesnou váhu, zdravotní stav a zvláštní vlastnosti dotyčné matky jakož i počet dětí, kolik jich průměrně na rok počítají na svět přivedla. Fotografie doplňovala popis osoby. Samec tedy obyčejně věděl, ovšem s výhradou všeobecných instrukcí, jak pokaždé se zřetelem k sobě samému i k matce co nejúčelněji k dílu má přikročiti. Ale od tohoto sy-

stému se upustilo, ježto se ukázalo, že tato předchozí vědomost přispívala k tomu, že zájem samcův ochládal. Bylo lépe, když stál ženě tváří v tvář bez předpojatosti. Z toho důvodu měnily matky také rok od roku číslo oddělení nebo ústav, aby samci nepřicházeli do pokušení a sami nevedli si deníku nebo aspoň, aby neměli žádného vodítka, i kdyby to činili. Obecně však mohli očekávat, že to byly mladší matky s poměrně lákavými vlastnostmi, když třistatřiatřicetichíselná tabule nad jejich ložem ukazovala zároveň dvě čísla.

Podle toho se mohli řídití . . .

Pokoj, který byl vykázán Petru Člověkovi, ležel v severozápadním rohu oddělení s vyhlídkou na borový les a těžké kamenné massy hlavního města. V zavřeném elektrickém voze byl odpoledne dopraven do Mateřince č. 101. Když ho byl provázející zdravotní komisař ohlásil k službě a představil řediteli a lékaři, dvěma to starším a vyschlým mužíkům, uchýlil se do svého bydliště, kdež se se zřetelem na delší pobyt zařizoval. Vyprázdnil svůj vak, který obsahoval hlavně to, co si byl přinesl s sebou z Lopařska. Jen universální nůž, šňůra, stoček tabáku na žvýkání a podobné škodlivé a zakázané předměty byly zabaveny. Svého ostatního majetku také neměl k čemu použití. Stát mu dodával vše. Byl oděn všude obvyklým mechově zeleným oděvem, těžkými hnědými šněrovacími střevíci a okrouhlou čapkou s dvěma stříbrnými knoflíky, které vyznačovaly jeho hodnost ve službě státu. Na lůžku, které bylo lze vyklopiti a sklopiti jako nejhořejší

lůžko ve spacím voze, ležel připraven jeho noční oděv. Byl to obvyklý oděv samců z bílého plátna s karmazínovým lemováním. V jeho skříni stály bílé trepky rovněž s karmazínovými tkanicemi. Kromě toho byl pokoj opatřen velikým, okrouhlým stolem, s šedou kamennou deskou, čtyřmi vycpávanými židlemi a pohodlným, zeleným sukнем potaženým divanem. Stěny byly natřeny šedou, olejovou barvou. Strop byl bledězelený, aby se šetřilo zraku.

Na stole ležel exemplář „*Bible demokracie*“ s podtitulem „*Svobodný občan*“. Petr Člověk jal se čísti v tomto díle. Měl jakousi slabost pro knižní učenost, ačkoli jeho způsob čtení bylo snad dlužno nazvati povrchním. Nečetl totiž souvisle stránku za stránkou, nýbrž přeskakoval libovolně z místa na místo, byl v knize brzy vpředu, brzy vzadu. Přes to, jak se mu zdálo, četl samé spolu souvisící periody a myšlenky. Obyčejný čtenář, kdyby ho byl napodobil, byl by obdržel jen dojem množství úryvků, které byly ze souvislosti beze smyslu vytrženy. Petr Člověk četl svým vlastním způsobem a mohl knihu přečísti v době neobyčejně krátké, aniž by se mu bylo mohlo říci, že jeho četba byla bez užitku. „*Bibli demokracie*“ přelétl za malou hodinku a přece to byla se svými šesti sty stranami důkladná kniha. Jeho dojem byl, že toto celé dílo pojednává jen o povinnostech, které má každý občan, a že práva a svobody jsou omezeny na to, aby vrhal svůj hlas do volebního osudí na ustanovení ještě dále jdoucích povinností a nesvobod. Studia této knihy už neob-

novil a také, byv skutečností poučen, svého mínění o ní již nezměnil.

K večeru se svlékl a dělal jsa nah při otevřeném okně předepsaná tělesná cvičení. Použil té příležitosti, aby si zjistil, zda ještě dokonale umí všechny krkolonné koucky, které mu v Lopařsku dobyly slávy i obliby. Pak si vedle v koupelně pustil teplou a studenou sprchu, oblékl se a jal se přecházeti po pokoji.

V osm hodin přinesla starší ženská osoba provázena klíčnicí večeři. Bylo prostřeno v předsíni. Obě ženy byly plny péče o něho, vyptávaly se ho, jak se má a čeho si přeje, sklopily jeho lůžko ve velkém pokoji a upravily je. Prohlížely si ho s potměšilou bázni, laškovně se usmívaly, významně pokyvovaly svými šedovlasými vrásčitými hlavami a svěřily se Petru Člověkov, že jest nejhezčím a nejsilnějším mužem, jakého kdy spatřily. Tlumočily mu na uvítanou nejvřelejší pozdravy celého oddělení a všech matek. Petr Člověk přijal tento hold s vážností a důstojností samce a snědl s dobrou chutí večeři: sázená vejce s čerstvou šunkou, chléb s máslem a k tomu čokoládu a minerální vodu.

Když pojedl a staré ženy ho byly opustily, navlékl si svůj noční oděv a lehl si na divan.

Z chodeb velké budovy slyšel nezřetelné hlasy a kroky. Chvillemi byly zcela blízko. Hlasitý smích zazněl dráždivě, zmíral a vše se zase vzdálilo a stalo sotva slyšitelným. Zvuk mnoha dveří a závor, které byly zavírány, pronikal slabě se chvěje stěnami.

Pak vše tak ztichlo, že slyšel jen, jak noční vítr těžce naráží do oken. Zároveň uhaslo bílé světlo v jeho pokojích. Na místo něho bylo rozžato pod stropem v kotouči s okrajem vzhůru obráceným měkké bleděrudé světlo. Silou a barvou bylo určeno pro spánek a sny. Bylo příliš slabé, než aby se při něm mohlo čísti, ale dosti silné, aby při něm jinak bylo lze viděti. Mohl je podle libosti zhasnouti neb rozžehnouti. Nechal je hořeti a lehl si opět na divan.

Pojednou slyšel od číselné tabule nad svým lůžkem tichý, kovově řinčící zvuk; jemný bicí strojek počal bít. Drsným tonem odbil nejprve tři sta, pak dvě desítky a jednu jednotku. Na bílé půdě číselné tabule za spadlou příklopkou stálo číslo 321.

Petr Člověk učinil pohyb, jako by chtěl vstáti, ale v témže okamžiku zazněl opět tichý kovově řinčící tón a na to údery jemných hodin. Sto, deset, dvě jednotky. Na číselné tabuli otevřela se ještě jedna záklopka a ukazovala číslo 112.

Petr Člověk pohlédl pozorně na obě čísla a otočil se pak na stranu, jako by si chtěl lépe lehnouti a učiniti si pohodlí. Tak ležel po nějakou dobu, načež vstal a ještě jednou pohleděl na číselnou tabuli. Šel klidně ke dveřím a vyšel na chodbu. Úplné ticho panovalo v celém domě. Slyšel jen své vlastní kroky, když sestupoval po schodech do druhého poschodí. Číslo 112. bylo první na této chodbě. Nevěděl, proč se tam odebral nejprve, ačkoliv bylo na tabuli ukázáno naposledy. Šel několik kroků dále a vzal za dveře čísla 113. Byly opravdu zavřeny, rovněž tak právě naproti čís. 221. a 222. Bylo tedy dobře postaráno, aby ne-

zbloudil. Naproti tomu dvěře čís. 112. samy povolily, jakmile vložil ruku na kliku.

Jediný okamžik zastavil se na prahu a hleděl upřeně před sebe, jako by nemohl jasně rozeznati, co bylo v bleděrudém polotemnu, do něhož vkročil. Ale přemohl své váhání a učinil několik spěšných kroků k ženě, která ležela na podlaze. Při tom by byl málem upadl, neboť mu nohy po něčem hladkém a lepkavém sklouzaly. Byla to úplně mladá žena. Vedle ní ležely ostré střeptiny. Byla si jimi přeřezala tepny. Rozbitým oknem vanul sem chlad a drsné temno čišelo z kaluže krve, která se rozprostřela po podlaze jako hrůzná noční příšera, která chtěla se skrýti, byla se na plocho přitiskla k zemi a roztáhla svá chapadla.

Petr Člověk nechal ji ležeti, jak byla, a stiskl poplašný zvonek. Uvědomil dozor a lékaře. Přišli ihned. Jedna ze starých žen spráskla ruce a chtěla cosi říci, ale lékař a jeden stařec kontrolor ji ostře okřikli, takže nemohla vysloviti, co chtěla říci. Když přinesli nosítka, pravil Petr Člověk na objasněnou:

„Škoda, že nečekala, až bych byl s ní promluvil“, a obrátil se a odešel. Lékař pravil za ním polohlasně:

„Ještě není mrtva.“

Po každém kroku, který Petr Člověk na chodbě učinil, zůstávala rudá stopa na dlaždicích. Nezpozoroval toho. Když vystoupil do třetího poschodí, chopil se opatrně zkoušeje dveří čís. 321., otevřel je tiše a vstoupil. Zatím co za sebou zavíral dvěře, pravil polo se omlouvaje k ženě, již chtěl navštívit:

„Dobrý večer, matko! Nepřicházím nevhod?“

Ale žena nepozdvihla zraků. Ležela polo sedíc na svém lůžku, hlavu majíc skrytu v dlaních.

Petr Člověk zůstal těsně u dveří státi a hleděl na ženu pozorně. Byla oblečena toliko svým svatebním šatem, dlouhou plátěnou košilí, která dosahovala až k nahým nohám.

Uznávala, zdálo se, že třeba, aby mlčení nějak bylo přerušeno. Na zdráhání byly tuhé tresty. Změnila tedy polohu nohou, zdvihla levou nohu, která ležela přes pravé koleno z její polohy a natáhla ji, takže se objevily kotníky a lýtko. Poněkud dlouze natažené chodidlo a štíhlá hollenní kost přecházely s ženskou měkkostí v hladce zaoblené lýtko a Petr Člověk pocítil náhle dravou žádost chopiti rukama tyto nohy a násilně je oddělit. Ale ovládl se a zůstal státi, kde byl. Nyní zdvihla žena hlavu a se skloněnou šíjí, aniž by vzhlédla, jala se rozpouštět své vlasy.

To byl úvod k svatební ceremonii.

Zvolna odepínala oblačně modrou stuhu. Kadeř za kadeří uvolňovala svůj kaštanový vlas a nechala ho volně splývati na ramena. Byl lehce zvlněný a lesklý. Šedivé pruhy svítily v něm jako vetkaná stříbrná vlákna. Zdvižené ruce a ramena odrážela se matným světlem od temně se lesknoucích vlasů. Když byly úplně rozpuštěny, paže jí klesly a opřela ruce o svou podušku. Její ramena se chvěla jemně a bolestně, sotva znatelně. Petr Člověk pochopil, že pláče....

Přeložil František Pastor.

GENIUS SARTORA RESARTA

I

Tu světlo jeho života jako by náhle vzešlo, když dosmrtně spojen s milovanou Jane Welshovou opouštěl Tomáš Carlyle příbytek na předměstí edinburském, aby po mnohém úsilí a nerovné cestě svých lehrjahre odhodlaně zapustil pevné kořeny v skalnaté půdě craigenputtocké.

Po devadesáti letech od oné památné události zjev původce Sartorova v postavě domnělého Diogena Teufelsdroeckha je nám nemyslitelný bez oněch let života na poušti. Věříme, že nebyla to jen hmotná tíseň, která ho nutkala, aby opustil nájemný domek na Comely Bank po dvou letech nezabezpečené existence, ale že to byla spíš osudová nutnost, která ukázala mu tento odlehlý kout rodné země, jako by prozřetelností připravený pro svého jedinečného obyvatele.

Vědomí bezpečné jistoty a svobodná radost z neodvislého života na kousku vlastního majetku jsou první dojmy, které odtud sděluje. „Na patnáct mil od nejbližšího města leží naše obydlí uprostřed žulových skal a černavých močálů, které se táhnou k západu bezmála až k samému moři“, píše do Výmaru Goethovi. „Z této pouště skalinatých vřesovišť zdvihá se naše usedlost jako zelená oasa, jako prouha obdělávané země z části ohražené a osázené, kde žito dozrává a stromy skýtají stín. Zde za nemalé námahy vystavěli a zařídili jsme si hezký, solidní domek, v kterém žijeme podle svého, bez jakéhokoliv úřadu, zcela oddáni studiu literatury.“ Pohorský vzduch, drsné povětrí, časté vyjíždky koňmo a daleké potulky doplňovány prostou a vydatnou stravou vyléčily netoliko jeho osláblé nervy a neduživý žaludek, ale ozdravily i ducha. V předuše viděl tu svou zahradu kvetoucí do drsného podnebí růžemi, jichž tu posud nikdo nesázel; zde na nejpustším místě celé Anglie, sedm set stop ve výši a na šest mil od nejbližší duše, jež by ho tu mohla navštívit. I sám Rousseau cítil by se tu neméně šťasten jako na svém ostrůvku svatého Petra. V tomto zapadlém a zastrčeném místě, kde přátelé nepředpovídali mu nic dobrého, našel svůj pravý domov duch znepokojovaný otázkami o věčné záhadě.

„Přišel jsem v tato místa“, píše dále, „s jediným plánem: abych tu žil prostěji a došel nezávislosti, abych tak mohl zůstat sám sobě věren. Ten kousek země je náš! Zde smíme si žít, psát a myslit podle svého a třeba i sám Zoilus stal se králem literatury.“

Odloučenost a samota, v kterou přátelé viděli ho zahrabána a odumřelého, ta nikterak ho netísnila u vědomí, že za málo chvil může odtud být poštou uprostřed Edinburka, tohoto skotského Výmaru. Halda kdejakých časopisů a žurnálů na stole v jeho malé bibliotéce při večerní lampě a sladká přítomnost milované rozumějící mu duše zapuzovaly znamenitě stesk samoty. Tu „divoký močálovitý domov chudého člověka“ měnil se mu v čarovné místo nevyrovnatelného půvabu. Přes Dumfries docházející pošta udržovala ho v čilém písemním styku s přáteli doma i na pevnině; psaní se křížovala z blízka i z daleka doprovázena knihkupeckými zásilkami i přátelskými dary.

Za prvních prosincových dnů píše de Quincey-mu: „Přijďte a navštivte nás tu, stýská se nám často po Vás. Ba mohu Vás ujistit, že není hned tak nám podobných ve vší Veliké Britanii; takovou hromadu německých časopisů a mystické filosofie najdete snad jen uprostřed tohoto skotského rašeliště.“ Zdá se mu, že není příhodnějšího místa

pro kolonii spřízněných duchů, než je toto, jež přímo vybízí k založení misanthropické společnosti. Hloubka filosofického názoru, pevné přesvědčení a vědomosti ve věcech soudobého písemnictví byly by podmínkou. Bylo by každému ponecháno, ohradí-li svou poustku růžemi nebo divokým plotem bodláčitým. Tak zakrtěn každý v zásobě knih a suchého dříví na zimu vyvíjel by se jako nezávislý jedinec a volný syn přírody. „Nechtěl byste“, vyzývá dále de Quinceyho, „sem přijít a uchopit se žezla nad námi? Byl by to znamenitý počátek ke ‚škole bahenní‘, máme-li již svou ‚školu jezerní‘!“

Tak promluvila v něm v podstatě družná jeho povaha, až vášnivě sdílná přes všechnu chválu mlčení, kterou však nedostatek pravé společnosti odsuzoval v samotářství. Nezbyvalo než hovořiti s knihami a svěřovat se papíru. Zatím co metelice zuří kolem pevných zdí a vítr od moře burácí do tmy, usedá u vesele praskajícího krbu nad donem Quichotem, přiučuje se pilně španělštině, čte řecky a je zahloubán ve studium celého vesmíru uprostřed pustiny, kde od dob Noemových sotva co více nežli tokání tetřeva a bučení dobytčat vyrušilo odvěkou hudbu živlů. „Navštivte mne a porozprávíme si ve všech jazycích a o všech věcech“.

píše jinému příteli do Edinburka v pansofické, veškeren svět objímající horlivosti.

Tak žije demaskovaný Teufelsdröckh, craigenputtocký Carlyle, genius dozrávající k prvnímu plodu požehnaného života v samotě, kde neznám a zřídka navštěvován, sám uprostřed pouště svého věku, pátraje po pravém jméně věcí, obrací mysl k otázkám věčnosti.

Vysoká, kostnatá postava, zdravého vzezření, širokého čela ve stínu tmavokučeravých vlasů, žije tu svým životem. Zabloudí-li k němu návštěva, rozmlouvá s ní domovským, annandalským přízvukem. Tu misanthropický samotář, zakladatel bahenní školy nelidů, je pln humoru, vtipných anekdot, ožívuje vše, načkoliv pohlédne. Oči mu zahoří podivným ohněm zpod hustého obočí, z dlouhých chvil mlčení, kdy jeho tvář naslouchala s nepohnutým klidem, propuká náhle v účastný, pověstný smích, že zdi mu neodolávají a ústa vystřelují proudy výmluvného hovoru.

Šest let pobytu, zřídka vzrušeného návštěvou Londýna, vyplňuje úsilovnou prací. Splácí povinnou daň krajanu Burnsovi, zahloubává se v německé písemnictví a tvoří svého Sartora Resarta k obrazu a podobenství svému, kterýž jest Boží. Otevírá okna osamělé svojí věže ve Wahngasse do čtyř úhlů světa. Naslouchaje větrům se všech dvaatři-

ceti stran větrné růžice, doslechá hudbu věčnosti, pod zorným úhlem jejím pozoruje dění tohoto světa. Bdí sám a bojuje o světlo za tisíce nevidomých spáčů.

II

Dlouho se kupící železné piliny rozstříknou se v útvary růžic po cestách zákonitých silokřivek, jakmile podivuhodná síla magnetu se přiblížila. V stísněný proud, troucí se o tvrdé stěny útrob, v dlouho uhlodávající podzemní příboj jako bleškem zasáhne paprsek světla prolamující dozrálou, tenkou již kůru. Osleplým zrakem prohlédnou oči ducha v zjevení, k jehož jasnému cíli rázem se napřímí temná a spleťtá dříve dráha.

Tak náš hrdina Diogenes Teufelsdröckh na jedné ze svých procházek ulicemi edinburskými pozdvihne své oči, spatřuje vývěsní štít krejčovský, kde mezi koleny vymalovaných spodků spatřuje vepsána památná slova: SIC ITUR AD ASTRA. A tu ve slavné té chvíli, s duší rozpuklou a přístupnou inspirujícím vlivům, poprvé pojal ideu svého díla o šatech. „Šaty, jejich původ a vlivy.“ Dává se do práce a brzy padá první vyžrálý plod, plný silících šťav a slibných zlatých zrn.

Jak sám Carlyle dosvědčuje, koncem června roku 1830 chýlil se Sartor k závěru a v srpnu zavřel

spisovatel dílo, na kterém od ledna se namáhal. To bylo ve třetím roce pobytu v osamělosti. Z těch dnů vyčerpávajícího sepětí a úsilovné práce sděluje svému bratru: „Co píše, je nejpodivuhodnější ze všech věcí, věc velmi podivná, ujišťuji tě. Sjíždějí tu blesky s nebes na zemi a k nebesům zpět v podivném satyrickém šílenství; zda-li jsou krásné nebo nikoliv, usoudíš sám.“

Tak sám těžko hledá, kterak by v krátkosti charakterisoval a pojal dílo, jímž vynasnažil se obsáhnout vše, tento faustovský text, životopis a filosofii pololegendárního německého mystika Teufelsdröckha, s nadřeným i kritickým komentářem domnělého anglického vydavatele. Je to román, či báseň? Je to filosofické dílo, nebo životopis, ‚metafysicko-rhetorická, homileticko-exegetická rhapsodie‘, politický traktát, je to kázání, prorocství, nebo jsou to roztroušené poznámky historikovy? Autor sám nenalézá pravého jména. Vystřídejte všechny druhy literárního projevu, hodí se vám tak dobře všechny, jako žádný. Nikoliv dílo nauky, ale plod čtyřiceti dnů na poušti, kde rodí se více než jenom myšlenky. Tu přichází přímo ze skutečnosti, ze samých útrob přírody, vystupuje před námi v plné své těžko pojetelné síle a výši, ne-li už největší, tož jistě aspoň nejpodivnější Carlyle.

Otevírají se nám život a myšlenky pana Teufelsdroeckha ve třech dílech. Tři knihy filosofie šatů prostírají se tu před námi „jako nesmírně rozlehlá a mračná pláň, bezmála divokého vzezření, ne však bez azurného jasu v odlehlé dálce“. Svěřte se bezpečné ruce vydavatelově a provede vás, celkem bez úrazu, po těchto cestách spletitého plánu. Vstoupivše v první knihu, ocitáte se na nejnižším stupni, kde provádí vás celým bludištěm rozmanitých těch vlněných i bavlněných úborů i příkrývek. Vede vás od pracujících tkalcovských stavů až do kostnice a na rumišťě, odkud branou rozpadu a tlení vstupuje vše zas v nový oběh. Z cest živé přítomnosti zahlédáte se daleko do minulosti, až do praminula : pozorujete prapřirozený, vlasovousný plášť prvního z lidí, korunu papežskou i zlatotkaný purpur majestátu.

Tu z druhé knihy vstupuje před vás sám pololegendární filosof Diogenes Teufelsdroeckh, od prvopočátku svého tajemného objevení se na této zemi, až po onu chvíli, kdy neméně tajemně tratí se nám s očí takřka zavřenými dveřmi své věže ve Wahngasse. V běhu života dává nám poznat onen podivný tělesný a podivuhodný společenský šat, aby v knize třetí zbystřil naše oči k průhledu k šatům nejnitrnějšího nitra, k Času a Prostoru, ba aby pronikaly i daleko za ně, kde svítá jako modrý

jas ono duchovní a věčné bytí člověka, pravá a jediná skutečnost a podstata, zbavená všech obalů.

Když jsme takto minuli závratný vrchol „přirozeného supranaturalismu“, ukáže nám ještě k zemi na sluhy a představitele nejčistší myšlenky šatů, kteří jako moli žijí ze zdánlivé existence.

A tak v toto pregnantní thema o šatech výborně zahrnuto je vše, co lidé myslili, co snili, učinili a čím byli. Souhrnné vnější universum a vše, co v sobě obsahuje.

Stará idea šatu žila již více než dobré století v anglickém písemnictví v znamenité Swiftově „Povídce z bečky“, když našla svého filosofa v domnělém Weissnichtwo v postavě domnělého Diogena Teufelsdröckha. Píše svého Sartora Resarta, rozvíjí před vámi vše objímající a vše projevující myšlenku šatů. Všecko je šat. Od šatů, kterými se přiodíváme, a to nikoliv pro ochranu, ale pro ozdobu, až po onen šat z ústrojných tkání, nebesy podivuhodně setkaný, po samo lidské tělo a všechny jeho bytostné projevy, jež odívají nezbadatelnost božského JÁ. Ano, sama nebesa a země, veskeren vesmír a příroda nejsou než dočasným oděvem, časnou řízou nebeské Věčnosti. Tak všeob-

sáhlý je význam šatů, že psát jejich filosofii znamená psát filosofii veškerenstva.

Člověk je živočich užívající nástrojů, jimiž pracuje a pomocí kterých se šatí. I politická zřízení, náboženské instituce i sama vyznání jsou pouhý šat, kryjící rodnou nahotu člověkovu, uschopňující ho, aby žil víc nebo méně srozuměn s ostatními. Jako oděv člověka mění se časem a modou, tak i tento jeho šat neobstojí a proměňuje se v postupném proudu času. V něm není pravdy, ale pod ním. Veškeren šat je proměnný a časný, toliko pravá skutečnost je neproměnná a věčná. Sama nebesa i země pomínou, ale slovo boží, skutečnost ideje zůstává. Všecko bytuje tu jenom jako ztělesnění jediného skutečna; věci i bytosti existují toliko jako symboly a sám člověk je pouze viditelný šat svého božského ducha, stvořený k obrazu a podobnosti jeho! Náš tělesný šat je toliko „ze smyslů utkaný“ prostředník, kterým zpravujeme ostatní svět o skryté svojí skutečné existenci. Nesdělujeme přímo, což je nám odepřeno, ale promítáme toliko v obrazech a podobnostvích.

Všecky jevy a události míjejí tu před našimi zraky jako v oné jeskyni řeckého mudrce. Domnívajíce se, že nazíráme na skutečnost, stíháme jenom mátohy a pouhopouhé stíny, zdání skutečnosti pro-

mítané na stěnu vězení našich smyslů dalekým světlem jsoucnosti Původcovy.

Tak hmota a vše, co je smysly pojatelné, existuje toliko spirituálně, jako pouhá nazírací forma pravé duchovní skutečnosti, jako šat. To je přesvědčení, jež odhaluje dvojí smysl ve všech věcech, na které zadívají se oči našeho filosofa: skutečná duchovní podstata a přelud smyslového šatu, kterým je netoliko projevena, ale, žel, také zakrývána. Tento platonský mysticismus je základním živlem povahy Teufelsdröckhovy. Jeho zraku jeví se všechny smyslové bytosti jako emblemy a symboly. Vesnický sviňáček starý Kunz, každodenně zaprášenou silnicí předjíždějící žlutý dostavník, židovský vetešník se třemi klobouky na hlavě, vykřikující ulicemi, to jsou metafysická zjevení, to jsou bytosti hlubšího smyslu, jimiž pod zdáním jejich všedního, pozemského šatu nazírá v duchovní skutečnost. Před tímto pronikavým pohledem neobstojí purpur a hrozné vzezření potentáta, ani hadry a bída syčáková. Dovede odkrývat v prvním pokažené ústrojí zažívací, jako v druhém vidí skryto úctyhodné mysterium. Dívá se tak dlouho na šat, až tento zprůhlední.

Pak-li je osvícené individuum ve vzácné chvíli vidoucí, je společnost nadobro slepá. Co by si počala společnost, vysvlečena z oněch šatů spo-

lečenských obyčejů a řádů? Jsouc zbavena prostředníka a pojítka rozpadla by se, jako nerozumějící si národové rozešli se od věže babylonské. Kam poděl se královský majestát v Andersenově pohádce, když slovem dětské sprostnosti odkouzleny prozřely oči slepě věřících a s hrůzným posměchem šlo od úst k ústům: „Král je nahý?“ Neviděli krále, ježto neviděli šatů a zdá se, že nebylo krále ani pod šaty, jak už tomu zpravidla bývá. Král byl opravdu vysvlečen a nahaté nic vykračovalo ulicemi.

Poslechni Marca Aurelia a představ si Jeho Majestát namáhající se na místě své každodenní tělesné potřeby, právě tak jako syčák, jenž se namáhá, kde se mu to právě dá. Rázem bude po majestátu, vězel-li tento pouze v šatech, nebo jsi-li schopen viděti toliko šaty. Tak se stává, že nikdo není hrdinou svému komorníkovi. To však není vinou hrdiny, ale vinou komornických očí.

Zvyk, ustavičné opakování, toť veliký antimagikus. Zázrak, byť i od počátku světa každodenně opakovaný, nepřestává přec být zázrakem. „A všechna tvoje velká díla jsou nádherná jak v první den“, volá k tobě z „Fausta“. Ale komornické oko nevidí zázraku, poněvadž mu je ustavičně přítomno. Tak filosofie bojuje svůj nepřestálý boj proti komornickým očím; zápolí za dosažení transcendentna

proti oslepujícímu zvyku. Teufelsdröckh, nazývá věci pravými jmény, odkrýval ony zvykem utkané šaty zděděných jmen. ‚Jemu čalouník neznamenal papeže a společenský sál nebyl chrámem.‘ Poznává, že tkalcovský zvyk je ze všech největší; utkává viditelný úbor jmen duchové podstatě jimi označené skutečnosti, je nám na prospěch při práci, ale tak mnohé zapřádá nadobro v slepotu. Železná je síla zvyku. Dovede propůjčit na čas zdání života i pouhé skořepině odumřelého symbolu, z něhož duch byl již dávno vyvětral. Ten žije tu ještě na čas svým paživotem a civí na nás prázdnýma, skleněnýma očima, až jednoho dne je slušně pohřben s úctou, jež starému šatu náleží, nebo výbuch nového života pomstí se na něm za to, že jej tak dlouho dusil. Není tedy věčného šatu, ale každý je časem vysvlečen a zetlí prázdný. I vědecké dogma je pouhý symbol věčné neproměnnosti a jako takový musí ustoupit jednou dokonalejšímu a lepšímu. Tak vždy vylétá nový Fénix ze žhoucího ještě popelu svého předchůdce a had, když vysvléká kůži, má novou již připravenou pod ní. Staré není a nemůže být úplně zničeno, aby nové mohlo přijít. Jednota života musí být zachována a tak přežilé odchází, zatím co nové se vhloubi připravuje.

Zvyk, jakkoliv nezbytný při práci, je na záhubu

podivu a úctě, bez nichž nám rovněž nelze žiti. Ale hlouběji, než-li oslepující zvyk, zasahují dva základní, všeobjímající jevy : čas a prostor. Kdybychom nasadili si všudyzpřítomňující čapku Fortunatovu a opatřili se podobně kloboukem času zbavujícím, byli bychom náhle vystaveni ‚světelnému moři nebeských divů‘, neboť čas a prostor jsou velicí odkouzlovačové a zastírači. Byvše utkány před naším příchodem, chovají zdání věčnosti, kterou zakrývají, a člověk jen zřídka za vzácného okamžiku jenom nuzně prohlédá tímto velkým klamem, aby poznal, že čas a prostor nejsou věčnost a všeobsáhlost, ale toliko šat, přiodívající jeho nebeské já k vezdejšímu pobytu.

V kapitole přirozeného supranaturalismu dostupujeme vrchole po cestě od ‚věčného nikoliv‘, oklikami ‚středem lhostejnosti‘ a příkro vzhůru cestou ‚věčného ano‘. Tu stojíme bezpečně v poznání, že i sám čas a prostor, domény ďáblovy, v nichž snažil se marně uvěznit naši bytost, jsou prolomeny a prohlédnuty jako nikoli věčné a trvalé. I v nich poznáváme pouhé zdání, i ony jsou předobraz a symbol, pouhé roucho, pod nímž skrývá se nám pouhé věkověčné a všudypřítomné JEST a ďábel

je potlačen jako lhář a zastírač. Od oné památné chvíle vzdoru a rozhořčení v Rue de St. Thomas de l'enfer, kdy naskytlo se mu, aby jedinou ranou rozťal spleť uzel, vedl vítězný boj proti temné moci.

Není-li však skutečností tento ďábel, čeho je tedy šatem, kde má své místo v monistickém přesvědčení o jediné skutečnosti? Puritán Carlyle, pokračující tu v cestě, po níž filosof již nás nedoprovází, učinil si ho symbolem zakrývajících šatů a pošetilé, lživé víry v ně. Ďábel není odpůrce a protiklad, ale jen zastírač Boží. Slepí jsou v moci ďáblův a veškero zlo, jež rozsívá kníže temnosti do srdcí lidských, je slepota. Toť odpověď, kterou dává nám náboženský duch Carlylův o jsoucnu zla, jehož platonský filosof Carlyle nezná.

Učinil-li pak svého ďábla symbolem toho, čemu nevidomí říkají střízlivá, hmotná skutečnost: chápeme, proč mluví o něm jako pokoušení světci, proč přímo hmatá svého ďábla, tohoto zaklínače v mechanism a bezútěšné hmotařství, proč v pravém slova smyslu ,chytá čerta za nos', když se ho zmocňuje. On je z těch několika málo, kteří musí dojít rozluštění marného a neskonalého sporu o původu dobra a zla a nespokojí se toliko jeho odstraněním.

Filosof došel mezi. „Na světě očekává tě mnoho práce, ale jen málo poznání“, opakuje s Johnsonem. Pravda, že čas a prostor určují a podmiňují naše myšlení, naši obraznost i představivou sílu. Nemohou si však osobovat nadvlády nad čistou duchovní meditací, nad posledními dary naděje a rozpomínky, jimiž sílí nás víra. Jedině jimi dáno nám skrovně nahlédnouti pod poslední záclony do samé věčnosti, neboť meze našeho rozumu jsou úzké, ale víra je daleká, bez mezí.

Čas a prostor oblékají naše duchové, nebeské já k vezdejšímu pobytu. Ale jaký je smysl tohoto života, proč má být tato nebeská bytost sužována vězením šatů a trápena slepotou? Je to vývoj? Je to „postupná očista lidské mysli“ jak říká Emerson? Ale kdo zaklel ji v tento útrpný rmut, jaký děsný hřích zapudil ji z věčného pohledu v nezastřenou tvář boží? Kdo způsobil, že první lidé musili nastoupit cestu trnitým očištěm tohoto údolí? Věčně nerozřešený spor o původu zla!

Jsi obetkán záhadami, jichž se nedozkoumáš. Z prázdna se noříš a jako stín přehnavší se udivenou zemí mizíš v prázdnotě. Jenom síle tvé víry vysvitne ve vzácné chvíli, kdy záclona minulosti padá a opona budoucnosti se nazdvihuje, že toliko stíny času míjejí a skutečnost je odevždy provždy. Kdyby na neštěstí zdálo se ti to novým, můžeš o

tom přemýšlet za prázdných chvil po nejbližších dvacet let nebo třeba dvacet století. Musíš tomu věřit, rozumět tomu nemůžeš.

Vymačkávej úsudek z úvahy svých krátkozrakých návěstí, mnoha se tak nedobereš. „Co je člověk v očích obecné logiky? Žravý dvounožec chodící v kalhotách.“ A co je v očích očištěného rozumu? „Duše, duch a božské zjevení.“ Nedojdeš upokojení v řetězcích počtářské logiky, ale v zahlubaném rozjímání; daleko vší té zpozdilosti aritmetického rozumu je věčná schopnost srdce a obraznosti. Jedině do ní sázej, chceš-li, aby sadba tvá vzešla pro věčnost. „Chceš-li pak sázet jenom na rok a na den, sázej v zpozdilé povrchní schopnosti člověkovy, v jeho sebelásku a arithmetický rozum.“

Člověk je pravá archa boží, jak dí sv. Jan Zlatoústý; jediný chrám boží na zemi, jak praví Novalis. Marně se ohlížíš po Bohu, neshledáváš-li jeho stop ve svém nejnitrnějším nitru, ve svém srdci. Musíš napřed milovat, abys ho došel, neboť poznání předchází láska a soucit. Poznání, jehož dojdeš branou ctnostného poměru k poznávanému.

Člověk ovšem se rodí slepý, zaklet ve svůj šat a zvolna jenom a v nejistém zápolu vybavuje se vědomí jeho duchové podstaty z člověka vnějšího

a smyslového. Těžký je porod spiritualisty z mechanického hmotáře. Těžko opouští sebelaskající sobectví uzavřený kruh svého já, aby utrpením a ústrky naučilo se milovat, a milujíc, aby poznávalo a pochopovalo. K čemu to hřmotící jášství, které zoufale se motá ve vlastním kole a potřásá okázale hlavou v nesmyslné pýše? Poznej svrchovanou vůli, podřid' se zákonu a naplňuj jej, abys došel svobody a volnosti. Sklapni svého Byrona, otevři svého Goetha, posiluje se modlitbou:

Kdo v slzách nejedl svůj chléb,
kdo ještě nebděl žaluplných nocí
v svém loži sedě, pláčem slep,
ten nepoznal vás, nebeské vy moci.

Uctívání bolesti. Musíš se jí srdcem docítit, nikdo ti jí nemůže vdisputovat. Vnitřní zkušeností vede bezpečná cesta k Bohu, ale té tě nikdo nenaučí. Marna je ti všecka cizí zkušenost, dokud nedojdeš své; můžeš ji toliko potvrzovat, užít jí nemůžeš.

Tak z šatů pochází všeliké utrpení. Nechtěj jich však proto nenávidět. „Miluj zemi, že ti působí hoře, a nešlap jí proto, jak tě učil Zeno. Leč k tomu je potřebí kohosi většího nežli byl Zeno a i ten byl již vyslán. Znáš onu bohoslužbu utrpení? Její chrám vybudovaný před nějakými osmnásti sty

roky leží v rozvalinách, zarostlý travou a roštím, bydliště nařikavých stvoření. Nicméně postup dále: v nízkém, padajícími troskami zaklíněném hrobě, tam posud nalezneš oltář a neustále hořící jeho věčné světlo.“

Poslední útěchy a naděje nedocházíme tak ve filosofii, ale v hlubinách citícího srdce. Carlylovi nepostačil pouhý záporný vzdor; on bojoval o účinný klad věčného ano, o pevnou kotvici, o život v poznané pravdě a v souladu s nekonečnem. Tu postál blízký prosté venkovance annandalské ne formou, ale duchem; nikoliv na zevnějšek, ale v jádře. Čeho tu dospěl, byl nikoliv odmocněný, malátný pořádek z vybraných pravidel pro slušný život, ale živá, mocná a vidomá víra.

Poslední veliká záhada, smysl veškerenstva. Bůh je zjeven dlouho čekané chvíli „vzácného polobdění“ a zůstává ukryt sebe úsilovnějším zkoumáním.

Toto přesvědčení, nebo lépe tato zkušenost leží u kořene Teufelsdröckhova zásadního odporu k rozumářské osvícenosti osmnáctého věku. Nemiloval toho století, které s pověrou a strašidly odklízelo i enthusiasm a úctu, osvětlujíc svou pochodní toliko rozborné dílo zkázy. Úcta k hrdinství, to je Carlylovi odvěký a jedině pravý způsob bohoslužby, jenž je v člověku právě tak trva-

lý, jako nezničitelný. Společnost neznalá uctívání by se rozpadla a člověk neschopný podivu nebyl by více „než pár okulárů, za kterými není očí“. Vše, co nese známku božské ruky, vše, co pochází z nebe a třeba jen předstírá takový původ, budí v člověku nezdolnou úctu: ať již umělecké dílo, v němž časem k nám prohlédá věčnost, nebo to největší umělecké dílo — život velikého člověka.

„Ukaž nejpitomějšímu hlupákovi, že vskutku je tu duše vyšší než jeho vlastní, a musí kleknout a zbožňovat, byť jeho kolena byla na kámen ztvrdlá.“ Severský dávnověk měl runského Thora, jako osvícenecká Anglie nedovedla žít bez svého Johnsona. I ve scestné sektě švihácko-hadrnické odkrýváme onen „vyšší enthusiasm“, který třebaže nezmocněn, pracuje tu v chaotické hlubině. Bylo kdy století vzdálenějšího vši úcty a nadšení, než století Voltairovo? A hle, „jak uvadlý stařec, třebaže sám skeptik, posměvač a modní dvorský poeta, poněvadž zdál se nejmoudřejším a nejlepším, lidstvo smýkal za svým vozem, tak že knížata dychtila po jeho úsměvu a nejkrásnější dámy Francie prostíraly svůj vlas pod jeho nohy! Celá Paříž byla jediný, obrovitý chrám k úctě hrdiny, třebaže její božstvo se velmi podobalo opici.“

„Ale když takové věci“, pokračuje Teufelsdröckh, „vypučely ze suchého stromu, co by vy-

rostlo na zeleném? Když v nejzpráhlejších údobí lidských dějin, v nejvypráhlejších okršku Evropy vykvetla taková ctnost, čeho pak bychom se dočekali, až zavane opět listnatý a květnatý život a úcta k hrdinám nebude mít již ničeho opičího, ale bude čistě lidská?“

Tak vystupuje před námi Carlylův hrdina jako nejčistší symbol, jako největší dílo boží, ba takřka jako Bůh kráčející lidskou nohou po této zemi, neboť „kde jinde je přítomnost boží zjevena netoliko očím, ale i našemu srdci, jako v našem bližním?“ Životy a díla velikých lidí toť jsou „inspirované (mluvící a jednající) texty oné knihy zjevení božího“. Ony jsou jako podivuhodná bible chudých, kde tajuplné písmo boží předstupuje v obrazu a podobenství nejdokonalejším.

Poznej, že hrdinské duše jsou nejbliže tomu, čeho hledáš nebo aspoň máš se snažit, abys hledal. Poslechni, abys byl svoboděn, krátce uctívěj! Oni jsou pomazaní králové a vládci z boží milosti, bez které není pravých vůdců, pod jejichž sladkým jhem chodili bychom svobodni v pravém bratrství a rovnosti. Hlásají velikou svoji nauku „la carrière ouverte aux talents“ nejrůznějšími způsoby právě tak, jako Napoleon ji hlásal ústy svých děl. Každá věda, která se snaží vyplenit tuto nauku, aby na její místo dosadila počtářství a mě-

řictví, nejen že je neprospěšná, ale je škodlivá a otravná. Věda bez úcty je mrtva, řekl by Teufelsdröckh podle Pavlova výroku o víře; je vědění, které neví, že je pouhým škrálopem zakrývajícím nekonečnou posvátnou hlubinu našeho nevědění. Nezmoudří, kdo nedošel vrcholu hlouposti, řekli bychom po způsobu profesorově; poznání, že ničeho neví.

Ze zlo pravým vládcům! Odvěká touha naslouchati této nauce a spravovat se jí spočívá u vlastních kořenů lidské bytosti, již zpupné neodvislící, nutný výmětek revolučního kvasu, je trapno. Zříká-li se člověk nízké bázně, vede ho tu onen „věčný záchvat pravdy“, aby došel úcty vznešenější a nejvznešenější.

Takto určitě vyhraněný hrdina kráčí úskalím světa pevnými kroky. To, co bychom nazvali jako politické přesvědčení, není mu system obezřelosti a sobecky vychytralé zkušenosti, ale vyplývá z povahy hrdinství tak nutně a jasně, jako pevný soud z bezpečných návěstí.

Teufelsdröckh je tichý radikál. Skrývá se nám ve své zaprášené jizbě pod maskou konservativního nelidy, ale neodolává a opustí ji, když „znamení doby“ ohlásila mu pravý čas.

Soudobá společnost není mu společností, ale hromadou jedinců pečlivých toliko o své ztráty a zisky. Nenávidí utilitářství, které drobí. Nenávidí lhostejně bezbarvého a slabošského svobodnářství. Liberální „laissez faire“ zavrhuje jako chaotickou libovůli, jako světlo, které je horší tmy. Odkrývá škrabošku neodvislictví a rozpoznává zamaskovanou rebelii. Budoucí autor Francouzské revoluce se nám prozrazuje.

Toliko na poznání vyššího a úctě k němu spatřuje vybudovány základy pravé svobody. Jeden musí být hoden vlády, druhý pak hoden dětské poslušnosti, aby oba pocítili se volni. Toliko zákon vyplývající z pravé poslušnosti k pravému vládci zaručuje volnost. Všecka státní zařízení, která neberodou svobodu snaží se přivést na svět mechanismem osudí a hlasovacího práva, stíhá Teufelsdröckh smíchem a potupou.

Všechny mechanismy, jež mnoho pokazí, ničeho přec nespomohou. Svět je v moci hrdinů přes všechny instituce všelijak sehnanych parlamentů, třebaže často po dlouhá staletí není ochoten přiznati tu skutečnosti. Oni jsou jediní, kteří jsou povoláni, aby vyvolali k životu onen osvícený absolutism, vyplývající ze zřízení veškera vesmíru jako monarchie a hierarchie.

Ale oko, které se těší tímto dalekým průhle-

dem, přezírá tak mnohá ještě století vyplněná válkami, v nichž krvácejí ti, kteří jich nezavinili, k rozkazu těch, kteří se sváří. Pozoruje zblízka, vidí svět, kterak den ode dne vždy rozhodněji a určitěji sestupuje se ve dva tábory, jak v příkré protivity staví se dvě rostoucí strany, jedna vylučuje druhou, až jednoho dne, kdy nebude již nikoho v nijaké straně třetí a čtvrté, podniknou tyto dvě zápas o panství nad světem. Ohromné akumulatory se vybijí nepatrným sblížením nasycených svodičů. Kdo tuší, nepřipravuje-li se již onen hrůzný výboj a nedočítáme-li se z těchto daleko vysílaných myšlenek proroctví dneška? Bude o jednu planetu méně, která musí ustoupit planetě 1.0-vého světa. Pozoruj znamení doby, nepočíná-li se již těžké dílo obrody. Kdo tuší, nedohoří-li Fénix již záhy, není-li nová kůže již hotova, prozatím co stará ještě nás tísní? Kdo ujistí, že lidstvo došedší poznání hluboké pravdy nevytvoří opět nepravých závěrů? Těš se však nadějí! Vývoj nezdolně pokračuje dějinami. Husova hranice, z které Luther pocítil ještě citelné horko, nepostačila již ani ohřát Voltaira. Lidstvo dojde poznání, že černá skvrna na našem slunci je toliko temný stín našeho já. Nebude chtít jedenkaždý okupovat veškeren vesmír pro sebe, ale dojde v něm svého místa a poslání. Bude pochopena stará pravda, že

zlomek života může být zvětšen nikoliv tím, že zvětšíme čitatele, ale tím, že jmenovatele uskrovníme; vysvitne poznání dávno známé poučky, že jednotka dělena nulou dává nekonečno. „Uskrovní tedy své nároky na nulu a máš celý svět v moci.“ Následuj velikého Františka, který zbavuje se všeho, aby všeho nabyl. Pak bude dílo veliké palingenese dokonáno.

Poznání božské podstaty vlastního já zjevuje Boha i v bližních a svítí na pravou cestu. Nemožno, abys, takto osvícen, postrádal víry v sebe sama a nepoznal svého poslání. Pracuj a uskutečňuj!

Z přesvědčení o ustavičném vývoji a pokroku pramení tu carlylovská neochvějná víra v práci a v její smysl. V něm pevnými kořeny tkví ona nezavlná pracovitost, ona „zdatnost, pro kterou mu nikdo nemůže upřít uznání“. Sokratovo nemožné a pošetilé „p o z n e j s e b e s a m a“ přepisuje v carlylovské a vykonatelné „p o z n e j, o č e m m ů ž e š p r a c o v a t i“. Apoštol a hrdina práce nevěří v nutnost zoufání, jež se nepokusilo o spásu v činu. Člověk není zrozen k zoufání, nikoliv, aby byl nešťasten, ale šťasten; aby, pracuje, poznával svoje poslání a naplňoval je.

Veliký Goethe odhadl pravou cenu mladého přítele z Craigenputtocku. Nepátral v něm po umění a talentu, nepochybuje o nich, ale cítil v něm ducha a charakter. „Carlyle je mravní veličina velikého významu, mající před sebou dalekou budoucnost“, pravil ve svých rozhovorech k Eckermannovi. I nelichotivě ho posuzující Darwin nemůže si odpustit, aby spravedlivě mu nepřiznal, že, „kdykoli vštěpoval některé mravní pravdy do duše lidí, působil neobyčejně mohutně“.

Jeho přímá povaha a pohotovost nezná tu opatrnosti a vedlejších cest. Jako lékař mravních neduhů „neléčí zvolna, nedělá nemoci ústupků a neobchází jí, ale jako Luther hází po čertu kalamářem“ (Mazzini).

Pochybnost je z těchto neduhů nejhorší; jako zžíravé úbytě, jako červ pracující k jistému rozpadu na samých základech. Darmo se trápíš, vysílaje myšlenku za myšlenkou k její záhubě. „Úkolem člověka je čin a nikoliv myšlenka, byť byla sebe ušlechtilejší“, volá k tobě obrozující se zkušený Teufelsdröckh. Toliko v skutcích kyne záchrana a podává ruku spása. Ptáš se, kde ji uchopit? „Pracuj o tom, co je ti nejbližší, a tvé další úkoly se ti vyjasní! Nebuď již chaos, buď svět, třeba jen maličký! Vytvářej, vytvářej, pokavad je den,

neboť přichází noc, kdy již nikdo nebude moci pracovati!“

Trudný výhled v jedinou „propast lži, v které, komu se nechce do lhaní a do lživých skutků, nutno jen zahálet a zoufat“, toť právě smýšlení bláznů. Mladý Teufelsdröckh dochází této nutnosti činu jako vykupitele svobody. Nahlíží, kterak ušlechtilějšímu duchu je takřka nezbytno, aby vystoupil se svým uměleckým dílem, nebo činem jiného druhu, v kterém netoliko musí přežít, ale i napsat své utrpení Teufelsdröckhovo slovy neméně vášnivými nežli Werther, aby se vyprostil a stal se mužem.

Forma životopisu je mu neméně nutná, jako blízká. Ve shodě s Goethem pokládá životopis za nejzajímavější a nejužitečnější všech věcí. I jemu je člověk na konec jediným předmětem lidského zájmu. Tak tvoří Teufelsdröckh-Carlyle v Sartoru svou „spiritualní biografii“. Dobíraje se pravého významu šatů, nalézá i pravou formu, kterou by filosoficko-poeticky napsal svůj životopis. Tak se stane, že odhalíme v tomto díle obrazotvornosti autentickými rysy předvedený obraz Carlylova duchovního úsilí a jeho vývojových dějin v rámci úsilí a vývoje veškerenstva.

Vše tu vyrůstá z kořenů tkvicích v domovském Skotsku. V domnělém Entepfuhlu poznáváme rodný Ecclefechan, kdež by sviňáček starý Kunz i každodenně projíždějící dostavník našli bezpečně původní svůj vzor. Tu v dojmech svého dětství, poznáváje neuvědomělou moudrostí dětského věku, učil se abecedě veliké knihy veškerenstva.

Člověk neví, odkud jde, proto ani náš profesor nezná pravého svého původu, oblečeného v legendu o muži s košíkem přikrytým kouskem perského hedvábí. Chce-li čtenář, může se domýšlet symbolu snad ukrytého v tomto kousku jediného východního šatu. Ale jako šibalský přípletek v tento vznešený koncept rozevívá se nám křestní list božského dítěte s humorně jinotajným jménem — Teufelsdröckh.

Postupující dále shledáváme se s prostředím, časnými dojmy i pozdějšími zážitky autorovými z Kirkaaldy ve vyličeném Hinterschlagu : od onoho růžového jitra za první cesty městskými ulicemi, ubohého psíčka, upalujícího s rachotivou škatulkou přivázanou k ocásku, až po marnou lásku k Markétě Gordonové-Blumině Teufelsdröckhově. V obrozujícím se poutníku, který na své cestě s horské výšiny přehlédá „šestero království světa“, doprovázíme Carlyla na toulkách po hřebenech gallowayských hor s dalekoširými výhledy. Pa-

mátné „Rue de St. Thomas de l' enfer“ dovedli bychom podložit přesné červnové datum odpolední vycházky z Edinburka k mořskému pobřeží. A což ony jasné, zářivé noci vysoko v tišinách nad spícím Weissnichtwo se strmou Wahngasse a strážní věží profesorova obydlí na vrcholu, kdo nepoznal by tu samoty craigenputtocké s hluboko vysokým nebem, zdaleka dujícími větry a mlčením širokopustého okolí? A nade vše, kdo v rysech domnělého filosofa šatů neodkryl by pravé tváře jejího pravého původce?

Za podzimních večerů v Craigenputtocku, kdy tma s vichřicí rvou se vůkol a potřásají okny jeho pevného obydlí, usedá Carlyle, aby napsal jedinečnou knihu svého života. Koncem července roku 1830 chýlí se Sartor k závěru. „Je to dílo genialní“, řekla mu první čtenářka paní Jane, jejíž soud nikdy nepochleboval. Autor dobře si byl vědom, s jakým dílem dne 1. srpna roku 1831 vyjížděl do Londýna, ale sotva tušil, že „ubohý Sartor nastupuje svou cestu mezi hlupství“. Vyjednávání s Murrayem o náklad přineslo mu jen trpkosti. Vydavatel Fraser's Magazinu ochotně mu poskytl měsíční útulek na stranách časopisu, ale

rozhorlení abonenti nebyli tak ochotni čísti chuchvalce spečených nesmyslů posedlého krejčíře a literárního blázna a hrozili vydavateli boykotem.

Toliko ve dvou duších došly hluboké úvahy filosofa šatů ohlasu a pravého porozumění. Neznámý duchovní z irského Corku psal autorovi nadšený list a myslitel Emerson vážil dalekou cestu přes okeán, aby poznal tváří v tvář podivného spisovatele.

Míra zlého osudu nebyla však ještě dovršena. Stuart Millova služka užila nešťastnou náhodou za podpalek vzácných stran přítelem zapůjčeného rukopisu a tak první kniha dlouhého díla vzala za své v plamenech. Carlyle šílel po tři dny. Zpaměti a za nevýslovných útrap napsal pak znovu spálenou část.

Konečně po sedmi letech, když spisovatel dávno byl zaměnil samotou uprostřed močálů za do-smrtné bydliště Chelsea, dočkal se prvního anglického vydání své nejnitrnější knihy. Roku 1838, dvě léta po Emersonově vydání bostonském, vychází v Londýně Sartor Resartus, aby si razil vítěznou cestu do všech hledajících srdcí.

V profesoru „allerlei Wissenschaften“ Diogenu Teufelsdröckhovi vynořuje se před námi ne-

toliko učící a utřídující filosof, ale především prorok, jenž probouzí a nabádá. Jako prorokův je nástroj jeho poznání v pravdě básnický: intuice, zmocňující se najednou nikoliv jednotlivostí, ale celku. Jeho logika nesleduje postupných řad počtářského rozumu, jež jsou mu krátkozraky a nedochůdný. Nikoliv krok za krokem, ale skok po skoku, kde osvěcující vnuknutí přestřeluje propasti, kterých bys nepřešel. Pravdu měl Darwin: vskutku nebylo hned člověka, jenž by měl méně schopností pro vědu, jenž byl by méně vědecký, nežli Carlyle. Veliký dar jeho intuice a obraznosti by mu byl na překážku. Pracoval nikoliv pílí a z ctižádosti, ale vroucí oddaností, a poznával láskou. Práce byla mu spasnou horlivostí, úkonem skoro náboženským.

Tak jeho dílo vodí nás nezvyklými cestami do hloubi svých meditací, tu zas dýcháme řídký vzduch výšin a nenadálými průzory patříme v nejzazší obzor. Vskutku, není v někom méně soustavnosti než v tomto domněle německém profesoru.

Zalovuje „všemožnou síť ve všemožných vodách“ nalézá netoliko příležitost pojednati o všem, jak jsme už jinde poznali, ale píše tak, s Emersonem řečeno, jedinou svoji knihu. Nenadarmo zdálo se mu, když dopsav Sartora pracoval o Francouzské revoluci, že již nemá, proč by opět sahal

k peru, Sartor vskutku je podoben jádru, které tají sílu kořenů i rozložitost budoucí koruny; uzavírá v sobě netoliko autora svých třiceti let, ale veškera Carlyla vůbec, od Francouzské revoluce, přes Hrdiny a jich uctívání, Cromwella, Minulost a přítomnost, až po samého Bedřicha Velikého. V základu a podstatě vystupuje tu před námi celý.

Pozorováno s tohoto hlediska jeví se nám všechno dílo našeho spisovatele jako obsáhlý a podivuhodný rozvod základního textu, jako stavba na základech Sartorových. Nikoli v hierarchii dokonalosti, netoliko jako první plod vyzrálého ducha, ale jako typický představitel veškeré bytosti tvůrčovy kráčí Sartor v čele mohutné řady, jež se zove životním dílem Tomáše Carlyla.

S vynaložením všech sil staví nad hlučícím proudem svůj nesouvislý most. Neupoutaná plavidla a trámce houpají se na vlnách a je nutno odvážit se skoků po kouscích vratké půdy od zdání a klamu k pevnému břehu skutečnosti.

Jako každý velký duch vede i Carlyle svou ideu až do nejzazších důsledků, uvádí ji ad absurdum. Pokračuje přímo a je neúprosný na své cestě. Co však pobořil, takto postupuje, zdaleka vyváží tím,

co přináší. Nemůže jinak, nežli zatracovat Voltaira přes všechnu úctu, kterou chová k němu jako bořiteli. Nemůže jinak, nežli zneuznávat svobodu poskytnutou otrockým černochem, neuvažuje o příčině jejich ujařmenosti. Nemůže jinak, nežli v osudu Irů spatřovat poctivý důsledek jejich rabské povahy, která nedovedla dosti důrazně říci „nesmíš po mně šlapati“. Nemůže, byť se mu proto vyhnul i poslední přítel. Musí jít dále, než kam ho mohou následovat ti, které vybízí na svou cestu. Musí, jako každý prorok, zanechat i nejdražší tři učeníky za sebou a dostoupit sám vrcholu hory.

III

Když druhého podzimu v Craigenputtocku pustil se Carlyle do díla, aby svého Sartora svěřil papíru, začal těžkou prací. Spousta materialu mu přerůstala, valný proud utápěl myšlenky, jež sotva se vynořily. V bouřlivém kvasu vybavovaly a přeháněly se obrazy v nepostižitelné zákonitosti, podobny bezpořádné změti a sám autor nevyznal se v jejich překotném sledu, takže nebylo nesnazší úlohy, nežli vytríbiti tento chaotický hluk v sepjatou harmonii.

Po letech, odevzdáváje nejednou přepracované

dílo tisku, nikterak se nedomyšlel, že by se svého úkolu zbyl. „Je tam sotva několik dobře napsaných stran“, řekl příteli Frowdovi u vědomí nehotovosti. Sartor vskutku přihlásil se jako nenačalý výbuch takřka bez předchozích otřesů. Vyčrlil vysoký sloup stkvělého ohně s vývalem těžkého, převalujícího se čmoudu. V neutříděném zmatku vyhodil hutnou rudu i jalový kámen. Stručná a výstižná jasnost je tu sledována mnohoslovným úsilím doléhajícího vnitřního bohatství o pevný výraz. Je nadobro nesorganisován, je neklassický, ale je podivný a zřejmě veliký. Noře se z nejhlubších hlubin opravdu je podoben předpotopnímu „mastodontu“, jak ho nazývá Taine. Samotnému se zdá, že je nejméně stejnorodý ze všech žijících spisovatelů. Spatřuje ve své knize „špatně vystrojenou hostinu, kde všecky chody jsou pomíchány: ryby, maso, polévky a tuhé pokrmy, ústřicová omáčka se salátem, rýnské s francouzskou hořčicí a všecko naházeno na obrovskou mísu, nebo do žlabu a hladové obecenstvo vyzváno, aby si pomohlo samo.“

Dílo „skutečného blázna před lidmi“, jak nazýval hrdinu sv. František z Assisi. Jeho ústa zpívají vznešenou písní duchovní, jako skřípavým posměškem ďáblovým. Sestupuje s nebes, nikterak se nerozmýšlí k přímému skoku do hnojiště. Nijak

mu to není proti mysli, ať nazvou ho za to střechkem a zlehčovatelem; on ví, že v jediné službě jsou nebesa i hnojiště.

V svém slohu je Sartor neméně podivný, jsa právě tak zárodečný jako hotový a vyhraněný. Jeví se jako sochař, který došel pevného tvaru svého díla, ale nezametl odlétavších úštěpků a neučistil své dílny, ponechávaje vše tam, kam co zalétlo při prudké práci. Hned zatmí se před vámi kouřným, chaotickým oblakem, kde vše je ve stavu zrodu a v horečce utváření. Tu o překot se valí, tu zkomoleny narážejí na sebe věty, dělené nemožným počtem středníků a dvojteček, jichž vetnými hrázi přetékají, slévají a kalí se proudy. Periody kroutí a svíjejí se přecpány pod tíží svého obsahu. Jako vzdušné úkazy bouře fičí metafory mimo nás. Tu náhle prach klesá k zemi a spisovatel, ustálen a uměřen překvapuje nás, otevíraje jasné průhledy do hloubek posud snad nespátřených. Je to dílo, jež ve své nepravidelnosti a nemožném zmatku tají sílu myšlenek a mohutnost citů, které je vytvářely. Tolikeré pukliny svědčí o žáru, z kterého vyšlo. Jeho neodčinitelná vada, pestřitý, zmotaný a přemetaforisovaný sloh jeví se nám takto jeho nutnou přirozeností.

Sám autor žaluje na svého Teufelsdröckha, že si libuje v šerosvitu, na jeho temnost, ustavičné

nástiny, opisy, jinotajné nápovědi, kdežto bylo by třeba promluvit prostými slovy a přímo. „Ale kterak možno zobrazit smyslovému oku“, táže se dále, „co se odehrává v nejposvátnější z posvátných lidských duší?“ To právě pohnutka, pro kterou píše svůj životopis netoliko filosoficky, ale filosoficko-poeticky.

Líčení lesem uhánějícího jezdce, hluboká дума nad spícím Weissnichtwo a meditace s horské výše se rozhlížejícího poutníka na „vrcholu lhostejnosti“ jsou z mnoha básnických stránek Sartorových. Tu rád vodí čtenáře postranními cestami četných exkursů, neodoláváje obrazu nebo myšlence, která ho vábí a o níž nedovede pomlčet.

Charakterisuje, užívá rád prostředků jako zamilovaný jeho Jean Paul, neméně chaotický a duchaplně roztržitý. Takový hofrat Heuschrecke je stvůra groteskního vzezření, kreslená bizarně barokními rysy jako figury J. Paulovy. Pravý sourozenec Atily Schmelzleho. Za řeči klape dřevěnými čelistmi a odměruje chraplavý smích jako automatická loutka E. T. A. Hoffmannova. Ba i sám „divoký, kosmatý a nepřičesaný věštec“ Teufelsdröckh, ani jména nevyjímaje, vykročí někdy před námi jako vyčouhlá, hrůzlivě roztančená postava rytin Callotových.

Nezapře však pravého rodu a příslušnosti v ka-

zatelském pathosu právě jako v humorném způsobu pojednávání. Nejednou způsobí mu skrytou radost, může-li tě ponechat v rozpacích, abys uvažoval, tropí-li si z tebe dobrý den, nebo mluví v nerozluštitelných hádankách, dokládaje se nadobro exotickými příklady. Někdy charakterisuje takto: „Můžeme si mysliti, že byla mladistvá, hnědooká a krásná a že byla čísi sestřenicí“. To je právě tak, jako by řekl : významným rysem onoho lesa bylo, že v něm byly stromy. Je-li čtenáři libo, může si myslit cokoliv. Profesor je schován a doklady ničeho již nepovídají.

Nabízí se nám, abychom ve formě vydavatele pozůstalých dopisů a deníků Wertherových viděli předchůdce našeho vydavatele zanechaných papírů profesorových. Zdá se však, že spisovatel, otiskuje a posuzuje svého Teufelsdröckha, získává tak potřebného odstupu, aby nahlížel ve vlastní nitro a nabývá příležitosti, aby komentoval vlastní myšlenky. Jeho německý profesor je zahloubaný čtenář Novalisových fragmentů, zná Fichteho i Schellingovu romantickou filosofii, miluje chvíli upřímného smíchu s přítelem Richterem, ale není pouhým překladatelem této filosofie a mystiky v poetický a náboženský sloh. Stíny, které zabloudily sem ze studené říše německé metafysiky, odívá živým tělem a napájí teplou, kolotající krví.

Dokonale zažil a vstřebal svůj německý podíl a jeho německé výrazy vsutku vyjímají se jako pouhá žertovná průpleť jeho anglického textu.

Německé Weissnichtwo propadlo se nadobro v Niemandweissnichtwo a když spadl cizí, podivínský úbor, zjevuje se nám pravá skutečnost a my doslycháme, kterak, mocně a živě bijíc, hovoří k nám „ryzí anglosaské srdce“.

POZNÁMKY K ČESKÉMU VYDÁNÍ SARTORA RESARTA

Kniha I.

Str. 12. „*jak se jablka dostala do koláčů*“ — Carlyle naráží tu na komickou příhodu ze života Jiřího III., kterou vypravuje ve verších anglický satyrický básník *J. Wolcot* (1739 — 1819): Tento, patrně velmi prostoduchý, monarcha uchýlil se kdys na lovu k odpočinku do chalupy. Pozoruje, kterak chalupnice připravuje na ohništi obvyklý jablečný pudding, vyžádal si jej. Okusil, že je velmi tvrdý, i ptal se po příčině. Vyzvěděl, že jablka to způsobila, podivil se velice, kterak to možno, neboť nikde nepozoroval na koláči švů. „Nikdy jsem neslyšela, že by kdo koláče sešival“, podotkla na to chalupnice. „U sta hromů“, rozhořčil se král, „jak dostala se tedy jablka do koláče?“

Str. 14. „hned geometricky chce říci, jak mnoho piva ve sklenici“ — Citovaných veršů dočteme se v antipuritánské donquijotiádě o rytíři „*Hudibrasovi*“, básni anglického satyrika *Butlera* (1612—1680).

Str. 18. *Frazer's Magazine* — Význačný měsíčník, založený roku 1830 a vydávaný *Oliverem Yorkem*. Mimo Carlyla, který od 1830 do 1832 přispěl sem řadou článků, pojednávajících zejména o zjevech německého písemnictví, naplňovali jeho sloupce významní spisovatelé a esaiisti jako Lamb, životopisec Burnsův Lockhart, Coleridge, Thackeray a jiní.

V strohém výroku o tomto časopisu zračí se patrně trpké zkušenosti, jichž Carlyle nabyt u veřejňuje tu poprvé po částech svého Sartora, o čemž svědčí i první řádka dotčeného odstavce.

Str. 23. Christof Bardili (1761—1808) německý filosof pokantovský a původce nauky o racionálním realismu.

Str. 41. Sanchoniathón, domnělý spisovatel foinický, jemuž připisovali zlomek stejnojmenného díla, jehož nepravost později prokázána.

John Lingard (1769—1851) anglický historik a spisovatel ‚*Dějin Anglie*‘, které od roku 1820 dočkaly se mnoha vydání.

Giovanni D. Cassini (1625—1712) italský hvězdář

vydal r. 1662 společnou práci s hr. Malvasiou nové tabulky a ephemeridy slunce, o nichž se tu Carlyle zmiňuje.

Str. 43. Sedm spáčů je sedm křesťanských bratří, kteří podle pověsti ukryli se roku 251 před pronásledováním a spali až do léta 446. Legenda vypočítává i jejich jména.

Str. 49. *Gallia Braccata*, přezdívka pro Gallii záalpskou i její obyvatele, nosící kalhoty, kterýžto oděv Římané odmítali jako barbarský, směšný, změkčilý a cizácký.

Kilmarnock, malé skotské město v hrabství ayrském, proslulé výrobou vlněných čepic.

Str. 50. Kaledonec, divoký australský lidožrout, obyvatel Nové Kaledonie, francouzské državy v záp. části Tichého Okeánu.

Str. 54. Šest set padesát osm, udává počet zasedajících v anglickém parlamentě.

Str. 55. Na příslušném místě zmíníme se tu ještě o všeobsáhlé Carlylově sčetlosti. Vybírá z této přebohaté pokladnice často namátkou a ze samého prostředka nevalně pečliv o dotazy čtenářů a nesnáze ubohých vykladačů. Těžko ti pak říci, máš-li před sebou úlovek z neprozkoumaných houštin tak širé oblasti jeho vědomostí -- nebo zda pan Diogenes Teufelsdröckh nevysmívá se ti spíš do vousů, jak se třepeš na

udici jeho humoru. „Starý kovář Gao“ a jeho „zástěra“ jsou patrně takového rodu.

Str. 57. „Satan's Invisible World Displayed“ je parafrasovaný titul puritánského spisu profesora Sinclaira z roku 1685, v němž střízlivě pojednává o panující tehdy víře v čáry a duchy.

Str. 59. J. Callot (1592—1635), francouzský rytec a malíř, jehož barokně bizarní způsob kresby nebyl cizí autoru Sartora, překladateli E. T. A. Hofmannovu a Jean Paulovu, který „en Callot mannière“ vytvářel své nejlepší figury.

S. R. Meyrick (u Carlyla Merrick) vydal roku 1824 dílo : „Painted illustrations of ancient arms and armours.“

Kr. Fr. Paulinus (1643—1712), něm. polyhistor, prošedší Holandsko, Dánsko i Anglii, vydal knihu pod názvem „Zeitkürzende erbauliche Luststunden“, z které tu Carlyle uvádí patrně předstíraný citát.

Str. 63. Henry Darnley, pověstný krasavec, jenž okouzloval svým zjevem Marii Stuartovnu.

Helvetius vypravuje, že Boileau, byl napaden krocánem, který ho řádným klovcem vykleštil, čímž zmíněný filosof vykládá básníkovu bezvášnivost.

Str. 68. Jsme jako sedící v nesmírné jeskyni fantasmagorie a snu. — Památný

obraz Platonův, který rozvíjí v dialogu zvaném „Obec“.

Str. 78. „jakás dvojkořenatá ředkev s hlavou roztodivně řezanou“ — Těmito slovy obrací se Falstaff za figurou soudcovou (Jindřich IV. II. část III. jednání 2. výstup)

Str. 82. Šekinah (šekaj'na), svatozáře pocházející z přítomnosti Jahve ve svatostánku chrámu židovského, obláček vznášející se nad archou.

Str. 86. „Traite de Mécanique Céleste“ (1800-1825) v pěti svazcích, hlavní dílo Laplacéovo.

Str. 88. Pravdu má pějící hebrejský žalmlista. — Ze všech knih nejčastěji cituje Carlyle Bibli. Zvláštní láskou lne tu k Starému Zákonu, z něhož knihu Jobovu miluje především a trvale. Ona je to a zbožná skotská píseň, které ho doprovodí až na samý práh smrti.

Str. 96. „P. P. Clerk of this Parish“, podpis satyrického díla, napsaného J. Swiftem a jeho přáteli asi roku 1723. Doslovný překlad je tu nemožný, proto přihlíženo toliko ke smyslu. Swift nazýval sebe často Petr Porcupine (P. P.)

Knihá II.

- Str. 108. Walter Shandy, jedna z hlavních postav humoristického románu „Tristram Shandy“ od angl. spisovatele Laur. Sternea (1713—1768).
- Str. 112. Antoine Arnauld (1612—1694), franc. theolog a čelný Jansenista. Když přítel ho vyzýval, aby na sklonku účinného života dopřál si trochu odpočinku, odpověděl mu rozhořčenými slovy, která tu Carlyle uvádí.
- Str. 115. „žalud může vypučet v zeleninu“ — Budoucí autor „Hrdinů“ se tu vysmívá theorii vyvozující hluboko kořenícího genia z vlivů zevnějších nahodilostí; theorii udělující tento draze soustředěný dar přírody každému člověku s jeho lidskou přirozeností.
- Str. 134. „nedokonalý obraz naší vysoké školy“ — Narážka na chatrnost anglických universit. Viz o nich studii Chudobovu v programu gymnasia v Truhlářské ul. na rok 1914/15.
- Str. 138. „v Zámku lenosti“ — „Castle of Indolence“ allegorická báseň J. Thomsona, básníka „Počasů“ (1700—1748).
- Str. 145. „Skotským mědиковářem“ je tu míněn vynálezce parního stroje James Watt, rodák z Greenocku (1736—1819).

Str. 147. „slovy praporčíka Pistola“ — Citovaný výrok tohoto Pistola, jednoho z kumpánů Falstaffových, čteme v 2. scéně II. jednání „Veselých žen Windsorských“.

Str. 151. „obsáhlým překladatelským uměním“ — Carlyle tu připomíná obsáhlé překladatelské dílo svých prvních let, věnované vesměs zjevům německého písemnictví. V letech 1827—1832 otiskl převody, jimiž do angl. písemnictví uvedeni jsou: Goethe, Schiller, Jean Paul, E. T. A. Hoffmann i podružnější jako: Tieck, Musäus a La Motte Fouqué.

Str. 156. Uvedené verše jsou ze svrchu již zmíněné Butlerovy básně „Hudibras“.

Str. 158. V posměšně pojmenované figuře hraběte z Zähdarmů a jejím náhrobním nápisu dotýká se Carlyle s trpkou ironií anglické šlechty, která, v zaostalém feudalismu, pečliva nejvýš o dobré koně a lovecké výsady, životu národa odumřelá, v nečinných rukou drží téměř veškeru anglickou půdu.

Zde odpočívá
Filip Zaehdarm, přijmím veliký,
hrabě z Zaehdarmů,
cís. rada, rytíř zlatého rouna,
řádu podvazkového a černého supa.
Dokud pod lunou žil,

pět tisíc koroptví olovem zprovodil,
rozmanitých jídel sto tisíc tisíců centů
sám a se svými sluhy, čtyř i dvounožci,
nikoliv bez povyku pohltiv,
ve hnůj
veřejně obrátil.

Nyní, od práce odpočívajícího, skutky
jeho provázejí. Ohlížíš-li se po jeho
pomniku, popatři na hnojistě.

Poprvé se vykálel . . .
naposledy . . .

Str. 183. „*osaměl jsem s nocí za nimi.*“ — Cito-
vaná věta čte se v poslední kapitole Jean Pau-
lova románu „*Quintus Fixlein*“.

Edw. Jenner (1749—1823), anglický lékař, obje-
vitel ochranného očkování proti neštovicím ob-
sahem neštovic kravských.

Str. 195. *B ý t i s l á b*, to je být skutečně bíd-
ný. — Carlyle vzpomíná tu verše z prvního
zpěvu „*Ztraceného ráje*“ (l. 157, 158.):

„*Ó, padlý cherube, mdlít ve práci
či muce — bídno vždy!*“ (J. J. David.)

Str. 200. Baphomet, jméno utvořené podobně jako
Mahomed, znamenalo symbol, jemuž se prý ko-
řili Templáři. U Zachariáše Wenera, o jehož
díle Carlyle také psal, vystupuje v dramatě
„*Söhne des Thales*“ postava muže Baffometa,

vyvoleného stavitele chrámu Božího. Baffometus však zneužije peněz k posvátnému účelu mu svěřených, začez Bůh sešle naň oheň s nebes, takže je ohněm takřka pokřtěn. (V. 2 sc.)

Str. 203. Downing Street je sídelní budova angl. ministerského předsedy, kdež se konávají i schůze kabinetu.

Str. 207. Tob. G. Smollett (1721—1771), angl. humoristický romanopisec, autor „Rodericka Randa“.

Str. 208. Vaucluse, departement jihovýchodní Francie při dolním toku Rhôny, je pověstný přírodní krásou již od dob Petrarkových.

Str. 213. Hugo z Trimberku, něm. naukový básník XIII. století, autor didaktické veršované skladby „Der Renner“.

Str. 231. Mik. Ludv. Zinzendorf (1700—1760), zakladatel bratrské obce v Ochránově.

J. Wesley (1703—1791), anglický missionář a zakladatel methodistů, řečených wesleyanů.

Kniha III.

Str. 244. Jiří Fox (1624—1690), zakladatel kvakerské sekty, byl povoláním ševcovský mistr z Draytonu. Poznav, že v ševcovině není jeho pravého

poslání, zanechal řemesla. V pověstné svojí kožené kazajce, s Biblií pod paží a s holí v ruce jako poustevník puťoval Anglií poslušen Božího hlasu v sobě a pronásledován vrchností i duchovenstvem. Zemřel v 66ti letech, zanechávaje po sobě zápisky, které svědčí o jeho účinném a zbožném životě.

Str. 249. Gibeonité, obyvatelé města Gibeonu ve staré Palestině, kteří trestem za lstnou smlouvu, uzavřenou s Židy, musili židovským levitům nosit vodu a štípat dříví.

Str. 260. Železná koruna uherská, přištipkovaný selský střevíc a žebrácká mořna hollandských geusů jsou historické symboly.

Str. 263. Poslední anglická korunovace krále Jiřího IV.

Str. 265. Tomáš Malthus (1766—1834), anglický národohospodář, který postrařil svět pošetilou hrůzou z přelidněnosti.

Str. 269. Curragh of Kildare, rozlehlá dráha asi 30 angl. mil od Dublina, již užívají šlechtici při štvanicích.

Str. 276. Hrabě de Saint-Simon (1760—1825), francouzský socialista, jehož nauka chová zárodek třídní politiky.

Str. 280. Novalis. — Jako zde, tak již na několika předchozích místech dovolává se Carlyle Nova-

lisových „Fragmentů“, z nichž výbor přeložil do angličtiny.

Str. 281. *Toomtabard* — John Baliol, přezdíváný „Toomtabard“, pouhý kabát, byl po smrti bezdětného Alexandra III. dosazen za krále Skotska anglickým Eduardem I., který byl povolán, aby rozhodoval mezi nápadníky trůnu a vpravdě zemi opanoval. Poněvadž Baliolova královská moc byla toliko milostivě propůjčený pouhý titul z vládnoucí ruky Eduardovy, dostalo se mu oné přezdívky, která přetrvala jeho vlastní jméno.

Str. 290. Král po šetlosti — Carlyle praví King Popinjay, narážející na místo ve Scottově románu „Old Mortality“, kde kapitán Popinjay stává se králem chvíle, přestřeliv šťastně šňůru, na které byl zavěšen pták.

Str. 306. Boswell v „Životě Johnsonově“ vypravuje o nemocné dívce z Cocklanu, vesnice to v blízkém okolí Londýna. Choroba onoho děvčete byla uváděna ve vztah s jakýmsi ťukajícím duchem, jemuž není pokoje. Pověsti věřilo se tak obecně, že dr. Johnson vydal se do Cocklanu s učenými přáteli, aby se o věci přesvědčil. Ale ducha nenalezl, ba nedohledal se ho ani ve hrobce svatojanského kostela, kde poklepával na rakve.

Str. 309. Verše z Shakespearovy „Bouře“. Rovněž

odtud jsou ony na počátku následující kapitoly.
(Překlad Sládkův.)

Str. 312. „Jsou dvě brány Snu: a z nich Rohovou se nazývá jedna, kteroužto duchům je vycházení volno skutečným. Brána druhá, z kostí slonových udělána, se leskne; tou se stíny vracejí nepravé na světlo nebeské.“

Virgilius, Aeneis. VI. 893—6.

Str. 313. Třicet devět artikulů, třicet devět základních článků anglikánského vyznání.

Str. 316. *Šatstvo virumque cano* — Macaronským veršem parodovaný počátek Virgilovy Aeneidy: „Arma virumque cano“.

Str. 319. Tento chrám *Almackův*, totiž klubovní budovu dandyů, založil a vystavěl roku 1765 rodilý Skot *Mackal*, jehož jméno s přemístěnými slabikami stavbě uděleno. Příslušníky tohoto klubu byli nejbohatší darmošlapové a šlechtici, jimž ani noc nedala odpočinout od dandyovských pečlivostí. Hry a tance, jediná to zaměstnání, doprovázeli makaronskou mluvou nejrozličněji sehnanou, v čemž by jich ani výsměšný původce Folenzo nepředstihl. Činíce tak, pohybovali toliko rty, aby nevyrušili přiblblého výrazu lhostejné prázdnoty, který považovali za oficielní.

Kabirický ritus známý z Foinicie a starého Egypta.

Módní romány. Autor naráží tu na hojně

tehdy čítané historické romány (zejména *Bulwerovy*), jichž umění přestávalo — daleko Waltera Scotta — na zevrubném popisu zaprášeného starožitnického haraburdí. Jak z dopisu vydavateli *Edinburger Review* patrně, zamýšlel Carlyle vypadnouti zvláštním článkem proti tomuto „zboží, jež má vymizet z anglického písemnictví“, maje na mysli především Bulwera.

Str. 321. Narážka na Bulwerův román „*Pelham and Devereux*“, proti kterému Carlyle především brojil.

Str. 323. *Rudonožci* (redshanks) přezdívali Irčanům nebo skotským horalům. *Kalounkáři* (ribbonmen) nazývají se tlupy irské luzy. Rovněž tak sluli příslušníci katolického spolku z roku 1808 pro nápravu nájemných práv; jich odznak byl kalounek (ribbon) v knoflíkové dírce. *Bělokošiláci* (Peep of day Boys, nebo White boys), roty tajných spolčenců v Irsku z r. 1762, jichž příslušníci, vyznačující se bílými, navrch nošenými košilemi, provozovali hrůzovládu nad statkáři. *Rockyťáci* (Rockites) nazývali se irští povstalci po svém vůdci kapitánu Rockovi (1822).

Str. 326. *Potheen* (poteen), irská pálenka. *Blue-ruin* je pouliční název kořalky.

Nebožtík John Bernard je patrně Carlylem vytvořená přezdívka, z rodu rozmanitých těch John

- Bullů, John Bluntů, jimiž Angličan symbolisuje určité vlastnosti osobní nebo i račové.
- Str. 329. P a n s t v í o b o u m o c n ý c h p r o u d ů („empire of the two Buchan-Bullers“). Ony Buchan Bullers jsou známá zřídla poblíž Aberdeenu.
- Str. 332. Pelion a Ossa, sousedící hory v Thessalii. Odbojní gigantové darmo nakupili Pelion na Ossu, aby dobyli nebes na Jovišovi.
- Str. 342. B u z z a r d - E n f a n t i n. Enfantin (1796—1864) spolu s Buzzardem (1791—1832), francouzští socialisté a přátelé Saint-Simonovi, jehož zásady uskutečňovali.
- Str. 345. Roku 1868. připojil spisovatel poznámku k tehdejšímu vydání, v níž čteme následující místo pojednávající o Dodatcích: „K prvnímu anglickému vydání z roku 1838, jež vyšlo zásluhou jednoho nebo dvou Američanů, připojeny byly jednotlivé skutečné doklady z různá tu seskupené pod titulem ‚*Svědectví spisovatelů*‘. Tyto doklady, jak je opět nyní poznávám, věc správně osvětlují a uvádějí do náležitého pořádku, aby čtenář zbytečně netápal vůkol a bezúčelně neklopýtal cestou o kamení. Stůjtež zde tedy opět v původním znění.“

Studii napsal a překlad Poznámkami provází
Albert Vyskočil.

L u c i e n F a b r e

NOVÝ OBRAZ SVĚTA:
THEORIE EINSTEINOVY

Veliký problém zaujal učence koncem století minulého a počátkem století nynějšího : problém dokázati jasně prostředky nějakými, optickými nebo elektromagnetickými, absolutní pohyb země v prostoru. Z toho, že s jedné strany domnívali se, že mohou tvrditi existenci nehybného prostředí, éteru, a z toho, že s druhé strany žádná zkušenost nedovedla učiniti smyslům pohyb země poznatelným, usoudila jistá část učenců, že je tu odpor, způsobený příčinou nepoznatelnou.

Veliký fysik holandský Lorentz, tvůrce theorie o elektronech, která byla přijímána až do Einsteina, analysoval jeden z pokusů marně podniknutých (pokus Michelsonův a Morlayův, o němž ještě promluvíme). Připustiti, že nelze zřejmě dokázati pohybu země, značilo tolik jako říci, že vše se děje *se stanoviska matematického*, to jest *fiktivně, jedině pro výpočet*, jako by rozměry těles nebyly absolutní a měnily se dle

jejich orientace. Kdyby se byl pokládal tento důsledek *skutečným*, byl by se zdál tak protivným zdravému rozumu, že učenci usoudili: „*Nepodařilo-li se* dokázati jasně pohybu země, je to z nedostatku důvtipu nebo pro chyby nebo skryté nedokonalosti metody; ale jednoho dne se to podaří.“

Mezitím r. 1905 Einstein, fysik rozený v Ulmě, ale původu židovského, jsa profesorem ve Švýcarsku, docela neznámý a ostatně ani ne třicetiletý, uveřejnil pojednání nejvýše odvážné. Prohlásil v něm, že *nepodařilo-li se to*, je to proto, že *se to nemohlo zdařiti*; na předpoklady Lorentzovy a jejich důsledky o relativitě času nemá se hleděti jako na důkaz per absurdum, nýbrž jako na výraz skutečnosti.

Tvrzení, zdravému rozumu tak odporující, pobouřilo učený svět. Sláva se dotekla křídlem svým mladého profesora. Císař německý nabídl mu stolicí učitelskou a velkolepou laboratoř v Berlíně. Není pochyby, o několik století dříve bylo by se učenci dostalo pohostinství od jiného mocnáře — nezarmucujme Francouzů. Nepřinesl-li Einstein, s počátku neznámý v zemi, kde se zrodil, genia svého Francii, jako Bréal, odlišil se od svých krajanů chováním nanejvýše důstojným. Nepodepsal manifestu inteligentů německých, ač na něj silně bylo naléháno. Nevěnoval své činnosti vynálezům, které hanbu působí mužům jako Ostwald: Za války užíval svého ducha jen k tomu, aby přezkoumal své theorie a dal jim podobu dokonalou.

Tyto theorie tvoří nyní celek kritiky a konstrukce, jedinečný v dějinách vědy svým rozsahem, svým vzletem a obzory, které nám odhaluje.

Ale vybrati z něho všecko poučení lze jen dobře provedeným a dobře uváženým zkoumáním jeho geneze, myšlenek, které jej připravovaly od Newtona až do Lorentze, jeho vnitřní logiky a způsobu postupu, který mu je vlastní, a na konec prací matematických, jichž při tom užívá. Taková práce nevešla by se v rámec revue. Podporován jsa cennými poznámkami, které mi Einstein laskavě učinil, pokusil jsem se vyložit toto zkoumání v díle, k němuž odkazuji čtenáře.¹

Píše tento článek chci podati každému prostými slovy obyčejné mluvy několik velmi jasných, velmi zajištěných představ, které dosud nebyly vyvoděny způsobem určitým. Dovolí čtenáři učiniti si představu, ne-li naprosto přesnou a úplnou, tedy aspoň dostatečnou, aby snesl s klidem hojně odbočování.

Jakž se také ubrániti uštěpačnému úsměvu nad výmysly tolika nevědomců, kteří dolují v temnotách metafysiky a analyzy, a vzdorují bez bázně malomocnému hněvu těchto němých bohyň!

* * *

Prvním význačným rysem teorií Einsteinových, posuzujeme-li je ani ne tak dle rovnic, k nimž vedou,

¹ Nákladem Payotovým (v tisku).

nýbrž jen dle obrazu skutečnosti, jež podávají, jest, že nelze těchto teorií vyjádřiti přesně mluvou nematematickou. Tento rys jim je vlastní, na rozdíl od všech ostatních teorií všeobecných a zvláště světových soustav Koprníkovy, Laplaceovy atd.

To je tím, že naše věcná řeč jest výsledkem konvencí, zakládajících se na přijatém obecně výkladě daných faktů zkušenosti. Předpokládá jisté postuláty, týkající se prostoru, pohybu a času, jednou pro vždy připuštěné. Ani Koprník, ani Newton, ani ostatní zakladatelé soustav všeobecných neodvážili se otrásti těmito postuláty, které se jim zdály vyjadřovati samozřejmost; samozřejmost, nejvyšší kriterion pravdy dle Descartesa! A theorie Einsteinovy zvracují tyto pojmy. Čtenář snadno pochopí, že je nemožno, aby naše obyčejná řeč odhalila jevy, které se dějí ve světě jiném, než jest její.

Mimo to obrazivost Einsteinova, v opak obrazivosti Newtonovy a Koprníkovy, není zvláště plastická nýbrž matematická. Nepostupuje ve svých vývodech, tak, že by vyvolával *obrazy*, a spojoval je pouty obyčejného usuzování. Jeho postup je rázu čistě matematického. Nedokončeny jsou, neměly by jeho theorie smyslu. Se skutečností srovnávati lze jen jejich závěry. Z toho vzniká nová nemožnost: nemožnost dáti čtenáři sledovati obvyklým způsobem souvislý postup usuzování Einsteinova, které se celkem řídí logikou matematickou, pro niž je nanejvýše obtížno

pořadí konkrétní představu, a ostatně pak vnitřní logikou výpočtu, kterážto skutečně se vzpírá mluvě obyčejné.

Co jsme tu zjistili, naznačuje nám naši cestu: třeba nám omeziti se na pokus, abychom vyznačili s jasností pokud možná největší několik jednotlivých bodů opěrných.

* * *

Principy položené za základ teorií mechanických nejsou ničím než všeobecnějším vyjádřením některých faktů velmi prostých.

Jeden z těchto principů nejdůležitějších je mnohem častěji implicity postulován, než explicitě vysloven. Jest to *klasický princip relativity*. Vychází z tohoto tvrzení:

Pokusy mechanickými, vykonanými na zemi, nelze dokázati zřejmě absolutního pohybu neměnné rychlosti této oběžnice. Měření může býti jen její pohyb relativní vzhledem k jinému tělesu nebeskému, dle předpokladu nehybnému, na příklad k slunci.

A všeobecníme-li, možno vysloviti tento princip takto:

Zákony mechaniky jsou nezávislé na absolutní rychlosti soustavy, v níž se uplatňují, pokud tato rychlost zůstává neměnná.

Příklad vysvětlí to čtenáři.

Usedněme v uzavřeném člunku říditelné vzducholodi, která se pohybuje uprostřed mraků bez otřesu úchytky vzhledem k půdě a rychlostí neměnnou. Naše smysly neuvědomí nás o pohybu. Učiňme pokus: upusťme, na příklad, nějaké těleso nebo rozkývejme kyvadlo. Výsledky měření, jež učiníme, budou tytéž jako za klidu a proto rovněž tak neodhalí pohybu. Ba více: poletíme-li kolem druhé vzducholodi, která by vzhledem k zemi byla nehybná, může se nám zrovna tak dobře zdát, že je v pohybu. A poněvadž každý pohyb je relativní vzhledem k nějakému tělesu, dle předpokladu nehybnému, jakým právem pravíme, že toto těleso je nehybné a ono zase se pohybuje? Každý mohl na nádražích nabýti zkušeností obdobných o relativním pohybu dvou vlaků: to, co nazýváme ilusí, rozptýlí se teprve, když se náhle objeví těleso (strom, dům), jehož obvyklý vjem je provázen vždy a podstatně představou nehybnosti a vnucuje se jako opěrný bod při konstrukcích ducha v prostoru. Leč kdo nám zaručuje nehybnost těchto předmětů, nebo nevíme spíše, že se pohybují vzhledem k vlaku, domněle stojícímu, a že naše definice pohybu jsou prostá pohodlná rčení?

Když tedy je nemožno určití stejnoměrný pohyb nějakého tělesa pokusy mechanickými, není-li možná, učiniti to pokusy jinými, pokusy optickými na příklad? Fysikové dokazují, že světlo jest pohybem kmitavým, a činí nositelem tohoto pohybu nezávažitelné fluidum, které nazývají éterem. Velmi přesný pokus Fizeauův

dokazuje, že *tento éter, v němž země se pohybuje, existuje-li, jest nehybný vzhledem ke všem tělesům nebeským*. Není-li možno pomocí světla, jinak řečeno pokusem optickým, měřiti rychlost země vzhledem k tomuto nehybnému éteru, to jest její rychlost absolutní? Dáme-li proběhnouti světlu nějakou dráhu takovým směrem, že jeho rychlost by se připojila k rychlosti země, rozum nám praví, že nezbytně proběhne jí rychleji než směrem opačným, kde rychlost země bude třeba odečísti od rychlosti jeho.

Vezměme zdroj světelný v éteru a bod na zemi položený ve vzdálenosti tisíce metrů. Kdyby byla země vzhledem k éteru nehybná, paprsek by potřeboval jednu třisetinu vteřiny, aby tam dospěl. Pohybuje-li se země vzhledem k zdroji světelnému, bude doba delší nebo kratší než jedna vteřina dle toho, přibližuje-li se přijímající bod zdroji světelnému nebo vzdaluje-li se od něho. Pokus byl učiněn Michelsonem a Morlayem a dává, buďtež jakékoli zvolený bod a směr paprsku světelného vzhledem k směru pohybu, *vždy touž dobu šíření; to jest, co nazýváme principem neměnné rychlosti světla všemi směry*. Vše děje se tedy, jako by země vzhledem k éteru byla nehybná, to jest jako by úplně unášela éter s sebou. A tu pokus Fizeauův dokazuje opak.

Jak vysvětliti tento odpor?



Tu zasahuje Einstein.

Třeba se držeti prostě faktů, jaké jsou. Je potřeba, je povinností učencovou podati fysický význam tohoto nepochopitelného zjevu. Vyjadřuje jej řečí matematickou a vyjadřuje operace matematické, jichž podrobností nemohu podati, pravě, že *vše se děje, jako by ubíhání času nebylo vždy totéž*. Jinak řečeno: čas plyne rychleji, stárneme na jednom místě rychleji, než na druhém; je na příklad možno pohybovati se v čase, který je relativní jako prostor, rychlostí větší nebo menší. Einstein takto je veden k tomu, aby zkoumal naši definici času, nyní platnou.

Chceme-li zkoumati nějakou vědeckou veličinu, začneme vždy definicí této veličiny; pak podáme definici dvou veličin stejných. Jde-li o čas, je to tolik, jako definovati současnost.

Vezměme, praví Einstein, dva body A a B, dvě města, Paříž a Peking. Jak vyměřiti theoreticky současnost dvou jevů, dějících se v těchto dvou městech, na příklad dvou výstřelů z děla? Toť velmi jednoduché; představme si, že pozorovatel jest v bodě, který vyznačuje přesně střed vzdálenosti z Paříže do Pekingu a jež nazveme Středem; dejme tomu, že záblesk výstřelů dělových jest viděti v tomto bodě. Postupem optickým, jež snadno si představíme, možno v tomto bodě, ležícím přesně uprostřed, přijímati obrazy těchto záblesků a způsobiti, aby splývaly. *Řekneme, že oba zjevy jsou současné, když pozorovatel nespatří ve*

svém zrcadle dvou obrazů po sobě následujících, nýbrž obraz jediný.

Představme si nyní oběžnici v bezprostřední blízkosti zeměkoule. Mysleme si, že je nehybná: kolmo nad Paříží a Pekingem, v místech na oběžnici, která nazveme Paříž₁ a Peking₁, jsou děla. Pozorovatel kolmo nad stanoviskem našeho pozorovatele na zemi v Středu₁, učiní si pro svou oběžnici definici současnosti přesně stejnou jako je naše. A více: vystřelí-li se na jediné znamení ze všech čtyř děl, oba pozorovatelé zjistí, že současnost je nesporně představou prvotnou, že čas vskutku je věcí téhož významu všeobecného; a budou z toho míti radost, je-li srdce jejich čisté.

Když takto učinili svůj pokus, rozejdou se. Oběžnice dá se v pohyb přesně v chvíli, kdy Paříž a Peking na toto jediné znamení rozchodu vystřelí znova ze svých děl. Pozorovatel Středu zjistí s uspokojením hned potom současnost. Ale pozorovatel Středu₁ nebude již v té chvíli přesně nad Středem; jeho poloha bude změněná. Bude na příklad nad bodem bližším Pekingem než Paříži. A pro něj záblesk Pekingu dojde dříve než záblesk Paříže. *Tedy oba zjevy, současné pro pozorovatele na zemi, nejsou současné pro pozorovatele na oběžnici; současnost je relativní; čas není něčím absolutním.*

* * *

Zabraňme předem úchylkám a zmatkům. S podivuhodnou snadností představuji si, že někteří směšní pedanti tu najdou látku k filosofování a z teorií Einsteinových vyberou si zbraně proti Kantovi nebo Leibnizovi nebo proti svatému Tomáši.

Kantovská theorie soudnosti, na příklad, je jednou věcí; jinou je věda. První podává definici, původ a kritiku pojmů času a prostoru; druhá jedná o zjevech empirických. Úvaha nám zde dává příležitost viděti znova, do jaké míry první dojmy naše jsou chybné a že prostý zdravý rozum klame.

Čím jest opravdu vědecký čas, ne-li konvenční nepřirozeností? Klasické definice ukazují nám jej při konečném rozboru jako absolutní, nekonečný, rovnoměrný a prázdný.

Viděli jsme právě trochu s úžasem, že je relativní a není rovnoměrný. Bylo třeba čekati na Einsteina, abychom na to vzpomněli? Nevíme-li, že všecken skutečný čas je relativní vzhledem k pohybům, jež měří? A říci, že je stejnoměrný, není to pokládati definici za skutečnost, postulát za jistotu?

Bude snad třeba, aby Einstein nebo někdo jiný udeřil nás prudkou ranou, aby nám stejně tak ukázal, že čas nemohl by býti nekonečný jinak, než výrokem naší vůle, neboť podává naší zkušenosti jen úryvky, a nemohl by býti prázdný, poněvadž se nám nikdy neobjevuje jinak než ve funkci pohybu.

Budtež jakékoli podivuhodné důsledky teorií Einsteinových, nezapomínejme, že učenec mluví o čase abstraktním, jemuž dává výklady fyzické. Pojem metafysiky času je jinou věcí a jak praví filosofové, pokusem o obnovení skutečnosti času, jak jej podává zkušenost. Je tu o čem vážně uvažovati. Cítím, že stojím velmi blízko metafysiků v této věci; ale bylo by potřebí přihlédnouti ještě blíže. Pro svého čtenáře spokojím se s tím, že podám jistotu:

Marno jest vypůjčovati si z teorií Einsteinych zbraně proti metafysice času a prostoru. Nejde o věci tytéž.

* * *

Einstein způsobil důsledky, vyvozenými z prohlášení relativity času, že zmizel odpor mezi pokusem Fizeauovým a principem neměnnosti rychlosti světla, a dovozuje z ní, že éteru není, neboť jinak by bylo třeba, aby byl zároveň pohyblivý a nehybný, což jest nemožnost *logická*, tedy nepřijatelné.

(Všimněme si mimochodem obdivuhodné rovnováhy Einsteinovy: existence času relativního, která uráží prostý rozum, je možností logickou; přijímá se. Existence éteru, která neuráží prostého rozumu, je logickou nemožností; zamítá se.)

* * *

Princip relativity, jak ho užívá Einstein, neliší se tedy ničím od principu klasického, než nahrazením slova *mechanický* slovem *optický*. Je ostatně zřejmo, že čas není relativní pro zjevy optické a absolutní pro zjevy mechanické. Můžeme tedy říci, že žádný pokus mechanický, optický nebo elektromagnetický nemůže dokázat pohybu rovnoměrného.

Užití tohoto principu dává výsledky nanejvýše překvapující pro našeho ducha. Vše stává se relativním: prostor, pohyb jako čas. Časoměr na oběžnici nejde stejně jako časoměr na zemi; délka předmětů a přístrojů měřících mění se s jejich orientací. Rychlost světla je rychlostí krajní, které nelze překročit (ani dostihnouti, leda tělesem nekonečně plochým). Rychlosti neskládají se již dle pravidla rovnoběžníku. Hmota tělesa mění se dle jeho azimutů se směrem síly, která mu dává jeho zrychlení.

Chápeme, že tvrzení taková, která nadobro převracují mechaniku, dala přemýšlet inženýrům. Ale jde o veličiny, které v denní práci jsou nekonečně malé a nabývají důležitosti skutečně značné jen při zjevech astronomických. Třeba však přece uvážit si jednu věc; nevyvracejí-li totiž theorie Einsteinovy žádného z našich praktických pravidel, poněvadž nám jenom praví: *Co pokládáte přesným, jest jen přibližné*, přece není méně jisto, že vymáhají na příště pozornosti inženýrů a přinášejí jim docela nové přesné fakty, které jim dovolují klásti technické problémy dosud netušené.

Uvádím příklad velmi prostý, který však se mi zdá jasným.

V oboru thermodynamiky způsobily theorie Einsteinovy změny značné. Zákon zachování hmoty splývá s obecnějším zákonem zachování energie. Jde se dokonce ještě dále; energie má hmotnost: těleso je těžší, je-li teplé, než když je chladné, poněvadž vzrostlo o jisté množství sálavého tepla, to jest energie. Konečně každé těleso v klidu obsahuje báječné množství energie latentní. Kilogram uhlí, na příklad, obsahuje 23 miliardy kalorií. Energií tomu odpovídající mohla by se poháněti síť železniční 200 kilometrů po dvě léta: jedním kilogramem uhlí! A při tom by se zachovala našim lokomotivám jejich nynější bědná výkonnost! A náš barbarský postup nedovede vytěžiti z tohoto pokladu, jímž, jak jsme právě poznali, je kilogram uhlí, jen nejmenší část: 7000 kalorií! Místo jednoho kilogramu potřebujeme tedy 4 miliony. Jaké plýtvání! Omluvou inženýrů jest, že fysikové jim namluvili, že není více než 7000 kalorií v jednom kilogramu uhlí. Nyní, když byli poučeni, budou hledati, jak rozložiti molekul, z něhož vyplyne neomezený zdroj energie.

Pomysleme jen na zázračné důsledky Einsteinova projevu víry v existenci relativního času! Dejme tomu, že našlo se tajemství vybavení energie — a najde se, neboť jest jen třeba věděti, kde vězí energie, a Einstein nám to praví, — pak práce nejmenší nám opatří všecku energii, jíž potřebujeme. Tím se nekonečně

rozšíří obor působnosti stroje, cena výrobků se sníží v poměrech nevypočítatelných, počet pracovních hodin se zmenší, všechn život se přemění, blahobyť se zvýší. Jediná země živitelka, věčná a lhostejná, vždy podobná sama sobě, žádati bude na člověku téhož trpělivého úsilí; leč kdo by překážel obyvateli města, nepotřebnému v dolech nebo továrnách, vrátiti se do polí?

Můžeme jen z vyslovených zákonů a z našich předpokladů usuzovati s jistotou:

Objevy Einsteinovy nezrušují budovy věd inženýrových, nýbrž otvírají mu cesty neomezené.

* * *

Ujišťuji nerozhodného čtenáře, který táže se na jednu v opojení své obrazotvornosti, není-li hříčkou snu a poskytne-li se mu aspoň zdání důkazu, o nějž by bylo možno opřítí tolik hypotheses.

Do dnešního dne jsou důkazy dvojího druhu.

První jsou úplná shoda výkladů Einsteinových se zjevy světelného vyzařování, dosud nevysvětlenými, jako je vyzařování radia.

Druhé jsou zjištění správnosti výpočtů Einsteinových pokusy učiněnými s tělesy, pohybujícími se rychlostmi značnými, jako jsou tělíška katodická, která dosahují 250.000 kilometrů za vteřinu.

Přesvědčivá síla těchto důkazů je přístupná toliko matematikům a prosím svých čtenářů, aby mi to laskavě věřili, nechtějí-li býti vláčeni úzkými cestami analýsy.

* * *

Zabývali jsme se jen pohybem rovnoměrným, to jest dějícím se rychlostí neměnnou. Co se děje při pohybu zrychleném, kde rychlost vzrůstá každou chvíli? Víme to ze zkušenosti: setrvačností vržení jsme do předu ve chvíli, kdy lokomotiva zrychlí náhle svůj běh. Ba i v uzavřeném člunku tichého letadla, o němž jsme mluvili, kde není známek, jimiž bychom se řídili, měli bychom vědomí pohybu zrychleného. Uvedme tento člunek v pohyb sestupný, mající zrychlení, které by se rovnalo zrychlení při volném pádu. Pozorovatel nebude s to, aby rozeznal dle nějakého účinku, mechanického nebo jiného, rozdíl mezi tímto zrychleným pohybem umělým a zrychlením tíží.

To vyjadřuje princip ekvivalence, jež vyslovuje Einstein:

Účinek, jež má gravitace na průběh zjevů, pozorovaný pozorovatelem v klidu, neliší se v ničem od účinku, jež by zjistil tento pozorovatel, kdyby byl v prostoru, gravitace prostém, se zrychlením rovným zrychlení tíže.

Vycházeje odtud Einstein tvrdí, že lze srovnati všecky zákony vědecké s principy relativity. Zjišťuje

všeobecný zákon gravitace, který zabírá všechny vědy a jehož jsou zákony Newtonovy a mechanika Newtonova toliko zvláštními případy, obdobnými s rychlostmi, menšími rychlosti světla.

Přijímaje elegantní formu Minkovského, který založil své práce matematické na prostoru, majícím čtyři rozměry, z nichž čtvrtý je čas, užívá neeuklidovské geometrie Riemannovy, vztahující se na prostor zakřivený. Dle této geometrie neměl by prostor ani přímek, ani rovných ploch. Víme, že koule jest plocha zakřivenosti konstantní. Můžeme rovněž si mysliti, že země celkem má zakřivení konstantní, přes to však schopné odchylek pro vypuklost povrchu. Rovněž tak byl by prostor prostorem se zakřivením proměnným a proměnným zvláště poblíž hmot těles nebeských. Není možná podati obrazu myšlenek, k nimž vedou výpočty a jež vyjádřiti mohou jen výpočty samy. Přes to lze říci, že prostor Einsteinův má význačný rys:

Prostor Einsteinův nemá hranic a přece není nekonečný. Můžeme užiti obrazu, nepřesného ovšem, ale pohodlného, abychom znázornili tento fakt. Mysleme si kouli a na ní kruh. Mravenec, který bude probíhati tímto kruhem stále týmž směrem, vrátí se, aniž to zpozoruje, na místo, odkud vyšel; nic ho nezadrží; dráha jeho nemá mezí a přece dráha ta nemá délky nekonečné.

Tělesa nebeská probíhají drahami v našem prostoru. Tyto dráhy jsou, chceme-li, trochu podobné

křivkám vrstevnic, které vidíme na mapách; přítomnost hmot jiných nebeských těl je pozměňuje; ale prostor existuje jen vzhledem k nim. Sledují na své dráze takto řízené *svůj sklon přirozený* (abychom užili výrazu nepřesného, který však podává dosti dobře pojem principu ekvivalence). *Co se týče působnosti na dálku mezi tělesy nebeskými, není jí; předpokládá skutečně šíření okamžité, to jest rychlost nekonečnou. Víme však, že není rychlosti větší nad rychlost světla.*

* * *

Vidíme smělý postup Einsteinův. Dle mechaniky newtonovské skutečnost prostoru o třech rozměrech, jak jej pojímal Euklid, nepůsobila pochybnosti. Prostor byl nádržkou, v níž tělesa se pohybovala dle zákonů, a kde vystupoval čas, který ovšem existoval o sobě.

Zvláštní princip relativity nahrazuje s Minkovskim toto pojetí pojmem času-prostoru o čtyřech rozměrech, který přes to má povahu, jako by věci v něm byly obsaženy.

Zkrátka poslední theorie Einsteinova, kterou jsme právě vyložili, odpírá tomuto času-prostoru této povahy, že by věci byly v něm. Pro ni existuje jen působením *věcí*. Bez hmoty není času-prostoru. Prostor, čas, hmota jsou tři věci nerozlučně spojené, které fysik

nachází jen sloučeny a které duch lidský nepředstavuje si oddělené.

Rychlost světla není již vždy stálá, jak Einstein myslil s počátku, nýbrž jen v prostoru prostém gravitace. V ostatním prostoru závisí na zakřivení. Čas relativní k rychlosti světla mění se co do ubíhání jako ona. Tak člověk unesený duchem do části prostoru, jehož zakřivení by bylo velmi rozdílné od našeho, našel by, vraceje se na zemi, děti své starší než on sám. Žena dosud krásná v tak dojmavé a tak bolestné chvíli rozkošné zralosti, opustivši jednoho jitra na perutích dobrého genia svou mladou dceru provdanou, vrátila by se starší o deset minut, pořád žádoucí, a našla by vnuky bělovlasé.

Příklady rozkošné, které v snění pohrouží mnohé čtenářky. Leč kdo ví, kde dlí ten dobrý genius?

* * *

Končícе promluvmе několik slov o nedávných objevech, které dodávají teoriím Einsteinovým mimořádného rázu plodnosti, ne-li jistoty:

1. Víme, že barvy jsou výchvěvy světelnými, které lze přirovnati kyvům časoměru. Neubíhá-li čas stejně na zemi, na příklad, jako na slunci, nemohou-li časoměry míti stejné doby kyvu, můžeme říci, že totéž těleso nebude míti téže barvy na zemi a na slunci. Einstein

vypočítal, že kov sodík, na příklad, vydá na zemi plamen, jehož význačné vlastnosti přesně vyvodil ze svých teorií se zřetelem k plameni, jež vydává týž kov v ovzduší slunce, kde jeho přítomnost byla zjištěna. Jeho předpovědi se ukázaly správnými.

2. Z týchž teorií a v ničem nepřibrav hypothesis zvláštní, mohl Einstein vyvoditi vysvětlení posunování perihelia oběžnice Merkura, to jest aberraci o čtyřiceti třech vteřinách, o něž oběh této oběžnice se posunul za dobu jednoho století. Tato aberrace zůstávala do té doby učencům hádankou.

3. Nakonec Einstein ukázal, že světelný paprsek, který prochází gravitačním polem slunce v určité vzdálenosti od něho, nezbytně bude podroben jisté úchylce. Tento vývod, vyjádřený názvem *tíže světla* to byl, který nejvíce překvapil mysl obecnstva. Ale jak měřiti úchylku světelného paprsku v blízkosti slunce? Což vskutku nepůsobí slunce, že mizí vedle jeho světla každé světlo jiné? Vzpomněli si na štěstí, že je stálice blízko slunce. Einstein vypočítal úchylku, která se měla pozorovati, a očekávali zatmění slunce, které mělo nastati dne 29. května 1919 a mělo dovoliti pozorování zjevu. Průměr pozorování dal číslici ohlášenou Einsteinem.

Nicméně třeba při tom poznamenati, aby nebylo omylu v mysli čtenářově, že správný výklad zákona Newtonova také dává předvídati úchylku. Ale tato jest

jen polovicí úchylky, kterou ohlásil Einstein a kterou skutečnost potvrdila.

* * *

Práce Einsteinovy způsobují, uvážíme-li je takto, neobyčejný převrat ve všech našich vědomostech nejistějších, ve všech našich hypothesách, ba i v samých základech naší zkušenosti. Sestrojují opravdu nový obraz světa.

Smetají všecky staré veličiny, na něž se odvolávali: těleso alfa Newmannovo, absolutní prostor Newtonův, nehybný éter moderních, jsou zamítány jako neexistující, a co horšího, zbytečné. Samy základy mechaniky se boří a nahrazují; princip zachování energie a kvantity pohybu obnovuje chemil a poznání hmoty; nové zákony gravitace působí shroucení věd kosmických, jejichž veškerým úsilím má býti, aby stavěly se znova dle těchto nových zákonů.

Z frančtiny přeložil J. Skalický.

Jacques Maritain

E i n s t e i n a p o j e m č a s u.

Včera v kavárně de la Rotonde byl Philonous všecek šťasten. Sedě vedle básníků Talova a Décembra, mezi dlouhými Dány a drobnými Rumuny, dával si vykládati mým přítelem Rhodanthem knížku Einsteinovu: *Über die spezielle und die allgemeine Relativitätstheorie*.^{*} Jakmile mne spatřil, zvolal pln ohně:

— Nastává velká doba pro vědu! Jaká radost, býti svědkem revoluce kosmické tak obsáhlé a hlubší než byla Koprníkova a Galileiho! Nemohu se ubrániti pocitu veselosti, libému lehtání v útrokách při pomýšlení, že princip setrvačnosti, přitažlivost Newtonova a ten éter, v němž fysikové potměšile přechovávali své obmyslné odpory, přestaly existovati zároveň s ubohým prostorem euklidovským. A času, tomu dobrému starému času, který myslil, že je naším pánem, přihodí se teprve pozdě — zrovna r. 1905 — že změní povahu, jako nějaký zástupce lidu své mínění, a nachází se z dneška na zítřek „relativním“.

Není pochyby, revoluce Einsteinova otevře vědeckému spiritualismu výhledy neočekávané. Již při nadprostoru mnozí vážení autoři chápali snadno, že duše

* 5. vydání, Vieweg, Brunšvik 1920.

poroučí se při smrti po anglicku čtvrtou dimensí. A chce se mi považovati duši za těleso nekonečně plošké, tak rychlé jako světlo, a tato myšlenka mne utěšuje a sílí. Leč nechci se šířiti více o těchto vzrušujících hypothesách. Jen to bych rád poznamenal, že se vám stane čím dále tím obtížnějším stavěti proti pokroku zkoumání marné křiky prostého rozumu a zakládati filosofii na jeho zpátečnické autoritě. Což nevidíte, že věda, čím více postupuje, tím více se vzdaluje prostého rozumu? „Prostý rozum klame“, to praví jeden z vašich přátel z *Revue universelle*, p. Lucien Fabre.

— Rozeznávejme, milý příteli, rozeznávejme, odpověděl jsem. Především nesměšujte nás s Reidem a se Skoty. Nezakládáme filosofie na autoritě prostého rozumu, jež bychom měli za nějaký slepý instinkt, který se opravdu vnucuje všem lidem; pravíme naopak, že filosofie se zakládá jen na zřejmosti základních faktů, dosvědčených smysly, a na zřejmosti základních principů rozumových, pravd poznávaných o sobě.

Potom chápejte dobře, že je-li nám filosofie vědeckým a nekonečného postupu schopným rozvojem metafysiky, implicity vyznávané prostým rozumem, poněvadž spočívá, jak jsem právě řekl, na poznání základních principů přirozeně zřejmých a poněvadž nachází způsobem přesvědčivým jistoty přirozeně vyvozené prostým rozumem z těchto principů, — nemyslíme proto, že „prostý zdravý rozum“ stačí, aby se postupovalo v jednotlivých vědách a posuzovaly se jejich

theorie nebo také, jak říkával Descartes, aby se „pro-
niklo až do tajů nejzáhadnějších věd“. Nejsme kar-
tesiány, nedůvěřujeme *představám jasným*; myslíme,
že věda jest obtížná, že se získává jen neobyčejným
povznesením vnitřním, neúprosnou aristokratickou
ἐξίς rozumu. Zkrátka *přirozené pravdy* prostého ro-
zumu („celek je větší než část“ na příklad) jsou v na-
šich očích něčím zcela jiným než *lehké výklady* po-
znání prostého („slunce obíhá kolem země“) nebo
vědy zdánlivě jasné („podstatou těles jest prostor-
nost“). To chtěl nepochybně naznačiti p. Lucien Fabre,
píše, že prostý zdravý rozum klame; a v tom učenci
jsou oprávněni odpírati svou víru domnělým intuicím
zdravého rozumu, dokud neučinili přísné zkoušky
rozborné . . .

— Dějiny moderní matematiky, theorie funkcí na
příklad, ovšem to ukazují, prohodil na to Rhodanthe,
matematik. Třeba však připojiti, že k této odůvodněné
opatrnosti se přidává u učenců někdy jistý druh zlo-
myslnosti, znamená ducha hluboko *negativního*, jak
by byl řekl Auguste Comte, a která je naklání k potření
prostého rozumu samého. Jaká radost ukázati nesprá-
vnost toho, co všichni až po mne měli pravdivé!

— Buď jak buď, pokračoval Philonous, připouštíte,
filosofe, že Einstein může míti pravdu proti prostému
zdravému rozumu, a že co se týče času zdravý rozum
může blouditi?

— Ne. Neboť pojem času jest představou prvotnou, a je-li pravdou říci se sv. Augustinem: „Co pak je čas? Netáže-li se mne nikdo po tom, vím to; chci-li to vyložití tomu, kdo se mne táže, nevím to,“ je rovněž pravda, že bezděčné poznání, které o něm má prostý rozum, jsouc v pravdě *přirozené*, nemůže býti nesprávné.

— Vy tedy odmítáte jménem prostého rozumu všechno úsilí vědy současné?

— Nikoli. Neboť prostý rozum a filosofie mluví o čase skutečném, o skutečnosti fyzické, která je trváním toho, co se mění; kdežto Einstein — fakticky, ne-li úmyslně — mluví o věci zcela jiné, o veličině matematické, která je proměnnou v rovnici a která nemá nic společného s časem kromě jména. Jako by bylo nesprávné tvrditi, že theorie Einsteinovy nás nutí odhoditi představu, kterou prostý rozum si tvoří o čase, tak bylo by chybné domnívati se, že tato představa nás nutí zavrhovati *a priori* theorie Einsteinovy (omezené alespoň na jejich čistý význam matematický). Poněvadž jste četl pozoruhodný článek p. Luciena Fabra, pamatujte, že velice se stará o to, aby rozeznával čas metafysiky (nebo přesněji filosofie přírodní, fysiky v aristotelském smyslu slova) a čas theoretiků principu relativity: rozlišování nejvýše rozumné, jehož neuznávání působí vám, jak se zdá, milý Philonoe, radost.

Mějte pozor na moderní fysiku, jest obdivuhodně bohatá a mocná, ale také klamavá — z té dobré pří-

činy, že není vlastně fyzikou, vědou o přírodě smyslům přístupné a o skutečných příčinách, které v ní působí, nýbrž toliko matematikou zjevů vnímatelných. Je to věda smíšená, věda *formálně matematická*, již to, co je fyzicky dáno, poskytuje jen látky. Jejím vlastním předmětem („objektem formálním“) nejsou tedy věci přírody, vzaté o sobě, ani její konstitutivní principy ani jejich příčiny, směřuje jen k jedné z jejich stránek, zabývá se jen zjištěním funkcí mezi veličinami proměnnými a sestavením abstraktní sítě vztahů matematických, již užítí lze co nejpřesněji možná při zjevech přírodních. Odpovídá takto (ale jen ona sama a až na to, že „zákony“, které objevuje, projevují ještě jakousi „příčinu“, formální příčinu matematickou nebo číselnou harmonii stvoření), odpovídá takto pojetí, jaké o vědě měl Auguste Comte, při čemž omylem Comtovým bylo, že rozšiřoval na každou vědu, co je pravdivé jen v jednom typu vědy velmi zvláštním a abychom řekli pravdu, výjimečné. Nicméně vyhledáváme-li *zákonů* nechtíte poznávati *příčin*, vydáváme se nebezpečí, že budeme míti za příčiny nebo za věci skutečné pouhé fikce, tenkrát, kdy, přes nejpevnější úmysly ustupující instinktivnímu kouzlu rozumu pro bytí, prisoudíme nějakou hodnotu fyzickou nebo autologickou věcem rozumu, které nezbytně sestrojujeme, abychom podepřeli mluvu matematickou.

• Jestliže fysiko-matematické naší doby, poučení zkušeností tří století a úvahami autorů tak různě orien-

tovaných jako Hirn, Poincaré, Duhem, Mach atd., oceňují většinou pravý dosah své vědy, zakladatelé fyziky kvantitativní naproti tomu domnívali se, že dosáhnou pravého vysvětlení příčinami, že vytvoří filosofii přírody. A každé chvíle podobná iluze číhá na učence. A vidíte, v případě, jímž se zabýváme, Einstein a jeho žáci chtějí působiti jako fyzikové, jako filosofové přírodní proti matematismu mechaniky klasické a jsou přesvědčeni, že „čas“, jež nacházejí na konci učenných manipulací matematických, které provozují s písmenem *t*, je pravý čas fyzický!

Vskutku *matematisovalo se* od tří století a dnes se na konec *matematisuje* pojem pohybu a pojem času, které náležejí v obor fyzický, ne v obor matematický; a přes to nepřestávají přisuzovati těmto pojům hodnoty čistě fyzické a filosofické; odtud „zabíhání od předmětu“ a „zmatky“, od nichž p. Lucien Fabre moudře varuje.

RHODANTHE. — Neprohlašují-li dnes vynikající matematikové, že prostor neeuklidovský nabyl od nynějška existence fyzicky dokázané? Co se týče p. Langevina, který vyložil, před několika lety, princip relativity ve Společnosti filosofické, co říci o oslňujících spekulacích metafyzických, v nichž tento fyzik unáší své posluchače v Collége de France? Nadšený žák mi vypravoval před několika měsíci o této věci, kterou profesor vážně rozbíral: dejme tomu, že dobytí Petrohradu Judeničem (očekávala se tehdy tato událost) bylo by

přivodilo pokles hodnot ruských na trhu novoyorském. Nuže, pro pozorovatele unášené pohybem, jehož rychlost v poměru k zemi byla by — což ovšem není možná — větší než rychlost světla, sled těchto událostí byl by převrácen; ó krásno vědy, ó relativito našich pojmů, — pokles cen by byl nastal dříve a dobytí Petrohradu bylo by následovalo teprve potom.

— Proč nevoliti příkladů ještě více vzrušujících? Co mne se týče, generalisuji-li princip relativity, představuji si ženu dosud krásnou, o níž nám mluvil p. Lucien Fabre, jak odchází jednoho krásného rána na perutích dobrého genia, který ji unáší v některou část prostoru křivostí velmi rozdílného od našeho, svou mladou dceru vdanou a vrátivší se po desíti minutách shledá, že je pravnučkou svého zetě. To by bylo něco, co by porazilo Aristotela i p. Tzaru.

PHILONOUS. — Že se vám chce žertovati! Rád bych věděl, zmohli-li se vaši filosofové na něco rozumného o čase. Již Pascal se posmíval té krásné definici: *Číslo pohybu dle toho, jak předchází a následuje.*

— Poněvadž se zabýval jen definicemi slov a poněvadž slovo čas opravdu nepotřebuje býti definováno. Ale věc sama má velmi zapotřebí, aby byla, ne-li vlastně definována, tedy aspoň „prohlášena“ výslovně. Pokusím se tedy odpověděti několika slovy na vaši otázku.

Pro filosofy — mluvím o těch, kteří věří v skutečnost času — čas, matematický, nekonečný a prázdný, není ničím než výtvořem rozumu. (V tom filosofové, aspoň slovy, srovnávají se s novými fysiky.) Času skutečného, zakládajícího se na pohybu, nelze, jako ani prostoru, oddělit od hmoty, tak že čas a prostor začaly existovati teprve se světem tělesným a jsou omezeny jako on.

Pozorujte nějaký kus prostoru. Má části, položené za sebou, má prostorová *před a za*. Probíhá-li pohyblivé těleso tímto dílem prostoru, jeho pohyb, procházející rozličnými částmi, bude míti také *napřed a potom*, ale sukcesivní, to jest taková, že jedno zmizelo, když druhé se objevuje. Sled tohoto napřed a potom pohybu, toť čas sám, který jest dán, jakmile tu jest změna; „kdyby nebe přestalo se pohybovati a kolo hrnčířovo ještě by se otáčelo“, nebo život představ a vjemů by pokračoval v duši, byl by tu čas: realita tak chudá a neúplná, že není *přítomna* žádnou částí sebe samé, nýbrž jen svou mezí, *okamžikem*, který netrvá, a že představa jeho je úplná jen vzpomínkou, neboť části, které ji skládají, mohou trvati pohromadě jen v paměti, která je sčítá, tak že s tohoto stanoviska dle slova Aristotelova, *si non esset anima, non esset tempus*.

Řeknu vám ještě, že staří přiznávali ještě čas „vnitřní“, který je relativní ke každému subjektu pohybujícímu se a abychom tak řekli, k rytmu jeho bytí: jsa trváním pohybu, měřeného sebou samým dle částí,

které lze v něm rozeznati, jest možná vnitřní čas „tak rozmanitý jako pohyb a tak nestejný jako věci, jejichž bytí jest jaksi měnivé a pomíjející“. Patnáct nebo dvacet století, počítaných dle času jepice, bude se rovnati v tomto smyslu měsíci, počítanému dle času člověka, a nepostižně malému zlomku vteřiny, počítané dle času země; a čas člověka rozjímajícího bude téměř nehybný v poměru k času člověka činného.

Ale čas v obyčejném smyslu slova, čas „vnější“ nebo měřící (jediný, o němž může býti otázka ve fyzice), jest číslo pohybu, zvolené jako základní, kterého užíváme při měření všech ostatních, — pohyb nebe pro lidi starověku, pohyb země pro nás. A je jasno, že čas, jsa takto dle definice vnějším měřítkem všech pohybů a všech rychlostí, nemůže, nechceme-li se dopouštěti nesmyslu, býti považován k nim za relativní, to jest, jako by se měnil dle měřítka toho, co jím jest měřeno.

Můžeme-li bez absurdnosti užití principu relativity, je to jediné pro to, ať Einstein o tom myslí cokoli, že „čas“ o kterém se nám mluví, když se vysloví tento princip, zbaven byl všeho významu fyzického a není ničím, než veličinou algebraickou, založenou ovšem na skutečnosti, ale nemyslitelnou o sobě. Rovněž tak nejspouze mimo matematiku pro myšlení ničím, nemohou nám theorie Einsteinovy podati nijakého obrazu ani představy světa, leč jen jakýsi mytus, určený výhradně pomůckou obrazivosti na konci usuzování matematického.

PHILONOUS. — Ale proč tato rozluka mezi matematikou a fyzikou? Nemohli bychom matematický výklad jevů přiznati pojetí světa shodnému s principy zdravé filosofie přírody?

RHODANTHE. — K tomu bylo by třeba, aby nějaký mocný genius filosofický podrobil dokonalé revisi ohromný souhrn hypothes a teorií, které ve fysice moderní splétají se s fakty a zákony náležitě zjištěnými, a uměl shrnouti mluvou dostatečně souvislou všecky získané pravdy.

Práce téměř nadlidská, která ostatně nezajímá učenců. Ti dále budou postupovati vpřed, nedbajíce nelogičností a filosofických chyb počátečných, jimiž možná trpí — (kdo to ví) a třeba-li to věděti, aby-
chom fakty uvedli ve formulku? — veliký a staletý podnik, do něhož se pustili. Nezapomínejte, že to, co za našich dnů se nazývá vědou, řídí se více zákonem umění než zákonem vědy samé a hledá méně shody se skutečností a souvislosti logické, než utvoření pojmů a formulek, poskytujících nejlepšího vý-
těžku co do objevů nových faktů a co do užití praktického.

Přeložil J. Skalický.

Č E C H O V

(† 2. července 1904.)

I.

Život jest komnata se všech stran uzamčená. V ní jsme od narození do smrti zavřeni jako ve vězení. Kolem nás jenom stěny, a nikdo nemůže určitě říci, co jest za nimi. Jsme všichni ve stejné situaci. Vidíme totéž. Víme totéž. Různý však jest vztah k tomuto pro všecky stejnému obsahu života.

Můžeme říci, ačkoli jsme uzavřeni ve vězení, z něhož toliko smrt jest východiskem, že stěny jeho jsou skleněné. A obsah života, rozprostřený před námi brzy jako rajske, brzy jako pekelné obrazy velikého Mistra, nalézá se za průhlednými stěnami. Čím hlubší jsou naše zažitky, tím více rysů dovedeme rozpoznati v panoramatu, prostírajícím se před námi.

Můžeme si však i mysliti, že stěny našeho vězení naprosto nejsou průhledny, a rozmanité obrazy života že jsou toliko fresky, namalované na stěnách. To všecko

není tam, nýbrž zde, s námi. Můžeme pak studovati vlastnosti barev i druh malby, jíž jest pomalován náš život.

Jest pro nás možný ještě i jiný vztah k životu. Otvíráme-li srdce oněm obrazům, které jsou kolem nás, netřeba nám klásti si otázky, kde jsou umístěny. Není nám třeba škrabati stěn našeho vězení v naději, že se odloupne vrstva barev, pokrývající je, či rmoutiti se, že se barvy neodlupují a že jsou asi za stěnami a stěny že jsou průhledné: můžeme prostě milovati ony obrazy života nezávisle od jejich umístění, toliko proto, že jsou obsahem naší duše. Má-li tento obsah vztah k podstatě či jen k viditelnému povrchu, jest lhostejné: milujeme to vše — a což se láska táže? Žádá snad láska důkazů? Milujeme. Milujeme, vyjadřujeme. A nechť mystik vidí v projevech našich zažitků hluboké průhledy do nadsmyslna a pozitivista toliko život vezdejší, oběma jest souhlasiti, že takovýto projev našich zažitků jest reálný, jest pravdivou reálností bez nároků na tendenci.

Svou dobou udržoval se mylný názor, že vyjadřujeme-li hloubky ducha, vzdalujeme se skutečnosti, a že hloubky našeho ducha nejsou již skutečností. Když však lidé učinili závěr o neskutečnosti, a proti hloubce postavili plochost, vzdálili se ještě více od skutečnosti v oblast přeludů. Tendenční pojmání života, prohlášení „*tmy nízkých pravd*“ proti „*povznášejícímu klamu*“, taktéž hřešilo proti reálnosti, neboť přijalo za

svá slova o „*povznášejícím klamu*“. Výsledkem toho byla dvě zrůdná schemata: 1. *Život náš... dusivý... těsný... jest rakví*“ (verš Balmontův), 2. život náš jest „*kuchyňský hrnec*“. Obojí toto pojmání života jest stejně vzdáleno principů pravdivého realismu, neboť v prvním případě předpokládalo se *a priori*, že krásy, rozprostírající se před námi, jsou „*kdesi tam, kam není přístupu*“, v druhém případě pak byly sníženy na fresky. V obou případech byl život změněn v přízrak. Zapomínalo se, že opravdový realista nepředpokládá, nýbrž *miluje to, co jest*.

Dlouho vyjadřoval symbol to, co jest na oné straně. Zavrhně to, co jest na oné straně, zavrhli lidé symbol. Proti němu postavili pochopení a svedli umělecký projev v jakési *myšlení v obrazech*. Ale tu jest již poslední mez nejasnosti — *contradictio in adjecto*. Zapomněli, že symbol jest toliko vyjadřovatelem zažitků a zažitek (osobní, kolektivní), že jest jedinou reálností. A poskytují-li některé formální nauky možnost činiti závěry o přízračnosti zažitků, na druhé straně tytéž nauky, provedené do důsledků, samy se popírají. A jest-li tomu tak, jsou-li přízračná slova o přízračnosti zažitků, jako něčeho přímo nám daného, pak jest zažitek jedinou reálností. A symbolism (vyjadřující a netážící se) — jest jedinou formou reálnosti.

Pravý symbolism jest shodný s pravým realismem. Oba jednají o skutečném. Skutečnost jest nejvyšším a základním příznakem života. Poměrně nedávno obje-

ven byl realism symbolismu čili symbolism realismu. V pravdě hluboký umělec nemůže již býti nazván ani symbolistou ani realistou v dřívějším významu slova.

II.

Čechov byl takovým pravým umělcem. K němu mohou býti svedeny různé, často protichůdné, často mezi sebou zápasící umělecké školy. V něm Turgeněv i Tolstoj stýkají se s Maeterlinckem a Hamsunem. Silou bezprostřednosti tvůrčí přimyká se stejně k starým jako k novým: příliš odrazila se *věčnost* v jeho obrazech. Jest spojujícím článkem mezi *otci a dětmi*, slučuje formu každému srozumitelnou s vyzývavou smělostí novotáře. Představitel tendence „*Kuchyňský hrnek*“ najde v Čechovu poslední slovo svého směru a naopak: uhlazeného přívržence symbolismu ošálí stydlivá jemnost Čechovských symbolů, a s úlevou obrátí se k Čechovu po Maeterlinckovi. Poznává, že ona obezřelá stydlivost má své kořeny v průhlednosti jeho symbolů, a že nezbytnou podmínkou průhlednosti jest bezděčnost, neúmýslnost, to, co se nazývá „*talentem, geniem*“.

Teprve nedávno otevřely se hloubavým pozorovatelům propasti nevysvětlitelných zažitků. Když však okolní život neozval se na *slova hlubiny*, pozorovatelé odvrátili se od okolního, blízkého; oděli nové zažitky

v obrazy dalekého, podivného. Brzy zde, brzy onde vybuchovaly rakety podivných snů; ticho všedního života rušily pobuřující fanfáry. Tak objevila se první dramata Maeterlinckova, která nedávno ještě zdála se neočekávanými. Zdálo se, že byla objevena ohromná ložiska nikým dosud nedotčených průhledů, k nimž nemůže prosáknouti *reálný* život. Nyní však vidíme, že jest to *omyl*.

Viděli jsme pohyb, prudkost, útok a zdálo se, že bylo docíleno vítězství. Tvoření přeskočilo za život a zastavilo se. Tak stojí rychlík, z neznámé příčiny zadržенý na stanici, jakoby triumfující nad životem, zvolna se plazícím nákladním vlakem. Leč původní vzdálenost, vzniklá mezi vlaky, opět se zmenšuje. Minuta, a zvolna se plazící nákladní vozy předstihly rychlík; cestující v rychlíku, ještě nedávno se posmívající pomalé odměřenosti života, sami zůstali za závorou a život prosákl tam, kde, zdálo se, nemohlo býti života.

Čechov neopouštěl všedního života. Pozorný jeho pohled ani na chvílečku se neodvracel od jeho detailů. Miloval tyto detaily a dovedl rozpoznati v nich více, než Maeterlinck, tato raketa, jež se vznesla nad život a opět do něho zapadla. Zdála-li se nám časem tvorba Čechovova nákladním vlakem a my spěchali jsme za rychlíkem, v této chvíli třeba si přiznati, že mnozí z nás zůstali daleko pozadu se svými „*rychlíky*“ a „*nákladní vlak*“ předjev, pronikl jako život v nesmírné dálky duševních niv.

Jak omrzel nás protivný, neživotný modernism, v němž tak rychle a obratně uvila sobě hnízdo i nechutná pósa i naivně stařecké objevování Ameriky tam, kde již Ameriky vůbec není! Skutečný pathos před zející propastí Věčnosti zrodil celé falangy „pitvorných děl mistrovských“! S jakou lačností obracíš se časem k osvěžujícím, cudným zřídům všednosti: tam jest ještě hojně pramenů věčného života! Jak naučíš se oceňovati v talentu Čechovově onu lásku k malichernostem, v nichž, jak se zdálo, nemá se co obrážeti, v nichž však obráží se velmi mnoho.

Přihlížíme-li k tvorbě Maeterlinckově vidíme, že jako červená nit vine se jeho dílem tendenčnost, předeem omezující průzory jeho do světa *oné strany*. Možno mluviti o úmyslné hieratičnosti, neztělesněné střízlivosti jeho symbolů: aktivitu průzoru podrobuje tendenci. Taková tendenčnost jest toliko tehdy plně oprávněna, jestli že inspirace umělcova přeskočí za hranice umění, do života. Avšak působnost tohoto druhu jest údělem toliko prorokův a učitelů života. A chceme-li své „prchavé“ umělecké názory objasňovati a kázati, třeba nám prve obeznámiti se s nekonečností krystalů vědění. Teprve pak dobudou si naše názory místa v řadě pravd pro rozum nezměnitelných. Zřejmě vidíme ztroskotání podobných názorů u Maeterlincka: pohřžil se do Věčnosti a chtěl objasňovati. Nic neobjasnil a bylo mu opustiti posice vzaté útokem. Čechov naopak nic neobjasňoval: *díval se a viděl*.

Jeho symboly jsou jemnější, průhlednější, méně úmyslné. Vrostly do života a beze zbytku se vtělily v reálnost. A kolikrát my za počátek reálného přijímáme obraz zažitku a za formu jeho symbol, tolikrát jest Čechov především symbolistou, především umělcem.

III.

Kollektivní pohyb mysli jest paralelní pohybu hromadných zažitků. Neodpovídal-li determinism, ještě nedávno nás lekající, pessimistické vlně, která zachvátila naši společnost? Zdálo by se, že jest Čechov nejjasnějším vyjadřovatelem pessimismu, a že v jeho tvorbě není místa pro radostnou lehkost; nejméně pak bylo by možno očekávati od něho zkonejšení věčného klidu. A přece tomu tak není. Jest přece symbolistou! A správné pojetí symbolu musí zničiti v životě dělení na podstatu a povrchnost, podmíněčnost a bezpodmínečnost. Symbol jest jediná, věčná reálnost a deterministická tendence, která se dostavila jako následek zřetelnějšího objasnění některých řádů příčinnosti, uspořádavši výkonnou závislost jevů, úplně se rozšířila na život, přijavši toliko některé formální metody poznání. V symbolu máme i překonání názorů o formálním a substancionálním, tak že opravdový umělec-symbolista, kdykoli líčí život s hlediska deterministického,

vždy vnáší do něho bezděčně nevysvětlitelnou lehkost a vlídnost.

Determinism v nejširším smyslu slova, zahrnující i kantism, jest-li oddělen od jiných method poznání a proveden do důsledků, zabezpečiv jasné pochopení různých vztahů, zároveň s tím poskytuje místa i mystickým potřebám našeho ducha. V důsledném provedení determinismu jako metody ukáže se jeho illusornost jako jistého druhu formalismu. Paralelně s determinismem do důsledků provedený pessimism mimovolně přechází v tragism a náboženství, v nichž navždy již se otupí původní ostrý osten zklamání. Obnažuje se illuse, nedávné ještě hrůzy života prchají v oblast přeludů. Otvírá se království Věčného Míru.

Hrůza všednosti, mělkost života, toť svého druhu methodologický způsob Čechovův, jehož zásluhou nabývají jeho obrazy ostrosti kresby, zůstávajíce v oblasti denního života. Za to však denní život stává se kolísající dekorací a jednající osoby silhouettami, namalovanými na plátně.

U Čechova tolstojovská zřetelnost a plastičnost obrazů pojí se s nepostižitelným dechem Osudu, jako u Maeterlincka, ale jako u Hamsuna vyzařuje za tímto dechem měkký smutek i tichá radost jakoby bezprostředního poznání, že i Osud jest illusí. Jako čaroděj, který užasl nad ohyzdností života, hledí svým něžným pohledem z pozadí života; ano, ovšem, on zná *ještě něco*, čeho my neznáme, zná tajemství, symbol, pod

jehož dechem rozplyne se Osud. On cítí to, čeho neznají jeho smutní hrdinové — měkký smutek a lehkost — to, o čem nelze mluvit, ale co jest a co zná ten, kdo nahlédl do hlubiny: jak podati slovy volnost posledního otroctví, kde pessimism není již pessimismem. Tam přece směřuje proud poslední radosti . . . *Mírem Věčnosti* — věčným mírem bezděčně dýší jeho zdánlivě beznadějně obrazy. A jak mohutná jest tato bezděčnost! Hle, kterak myslí jedna z jednajících osob jeho povídek, pozorujíc obraz: „Julie si představovala, jak sama kráčí po můstku, pak pěšinkou dále a dále; vůkol ní ticho, jen ospalí chřástalové křičí, v dáli se míhá světlo. Z jakési příčiny zdálo se jí náhle, že tytéž obláčky, které se táhly po zarudlé části oblohy, i les i pole kdysi dávno a mnohokráte již viděla; pocítila se opuštěnou a přála si jíti, jíti a jíti po pěšince; a tam, kde rděly se červánky, spočíval odraz čehosi nadzemského, věčného“ („Tři léta“).

Hle, bezděčný symbol, po němž nemožno se tázati: „Co jest to, a proč ona slova o věčném?“ Jest tu něco, čeho nelze analysovati; cítíš, že všecko jest skutečně tak. Když jedna ze sester, kterou osud zavál do zapadlého koutku venkova, loučíc se s milým člověkem, volá za odlétajícími jeřáby: „Mojí milí!“ cítíš hudbu *Věčného Míru*, naplňující život bezstarostným zapomněním všemu navzdory: Nechť vládne mělkost. Nechť hrdinové Čechovovi mluví hlouposti, jedí, spí, žijí mezi čtyřmi stěnami, potulují se po uzoučkých,

šerých pěšinkách — kdesi tam, v hloubi duše cítíš, že i ony šeré pěšinky, jsou pěšinkami věčného života, a že není čtyř stěn tam, kde jsou věčné, nezbadané prostory. Čím všedněji mluví, tím více řeč jejich podobá se šepotu tak, že téměř není ani jejich řečí, nýbrž výmluvný hlas ticha v neznámých prostorech. Mohutní a mohutní tento volající zvon Věčného Míru. A víš pak již docela jistě *o šerých pěšinkách, že kdybys šel a šel a stále šel po nich, že tam vpředu, kde rdí se červenáky, bude spočívati odraz nadzemského, věčného.*

Přijde čas a kritika hlouběji ocení pravý charakter Čechovského pessimismu. Čtouce jemná, vzletná, vždy hudební, průhledná a smutná díla jeho, čtenářové budou se přenášeti v onen koutek srdce, kde není již zármutku ani radosti, kde jest toliko Věčný Mír.

Jeho již není. Odešel u Věčný Mír. Nechť pronášejí se smuteční řeči — sladčeji všech řečí zaševelí nad prachem jeho smutné břízy, zašeptají pohádky, pohádky Věčnosti. V zlaté záři slunného dne i v nepohodě, tmou i bledými, bouřlivými závoji stříbrných metelic bude zářiti nad jeho mohylou rudá lampička. Hodiny budou odměřovati čas.

A dlouho, dlouho, vzpomínajíce naň, budou přicházeti lidé k tiché mohyle, omyté věčným klidem nekonečnosti.

Z Andreje Bělyjho přeložil Lad. Ryšavý.

»VIŠŇOVÝ SAD«

Umělec-realista, reprodukuje skutečnost, pracuje. S počátku o nejvšeobecnějších jejích obrysech, potom stává se fotografem skutečnosti. Jeho nazírání se rozvíjí. Nespokojuje se již povrchní kresbou jevu. V zá-
pětí za určeným a trvalým zastavuje se na neurčeném a pomíjejícím, z něhož je složena každá určitost a trvalost. Tehdy reprodukuje tkanivo okamžiku. Urvaný okamžik stává se cílem reprodukce. Život v takovém zobrazení jest jemné krajkové pletivo, téměř průsvitné. Moment života sám o sobě vzatý, zahloubáme-li se do něho, stává se vchodem do nekonečna. Jako smyčka životní krajky, není ničím sám o sobě: naznačuje východ k tomu, co jest za ním. Nekonečná jest intenzivnost zažitku. Krajka života, spletená z jednotlivých smyček, stává se řadou vchodů do paralelních chodeb,

vedoucích k jinému. Umělec-realista, zůstává sám sebou, mimovolně kreslí s povrchem životního tkaniva i to, co odkrývá se v hlubinách vzájemně paralelních labyrinthů okamžikových. Všecko zůstává v jeho zobrazení tím, čím jest, ale jest proniknuto oním *jiným*. On sám netuší, odkud mluví. Řekněte takovému umělci, že pronikl v *onen* svět, neuvěří vám. Šel přece zvenčí. Studoval skutečnost. Neuvěří, že skutečnost jím zobrazovaná není již skutečností v pravém slova smyslu.

Životní mechanism řídí kormidlo zažitků jinam, než kam my směřujeme, a vydává nás v moc strojů. Naše závislost má původ ve společných, nám neznámých příčinách a končí se koňskou drahou, telefony, lifty, jízdními řády. Mezi námi více a více tvoří se uzavřený, mechanický kruh, z něhož jest vždy obtížněji uniknouti. „A“ vraždí se pro „B“, „B“ pro „C“. Ale i „C“, za něhož obětuje se „A“ i „B“, stávající se nulami, místo života organicky spojeného zažitky obětuje se „A“, změniv se také v nulu. Vzniká mechanické a nesignifické vraždění duší.

Vláda okamžiků jest přirozeným protestem proti mechanickému ústrojí života. Člověk, zřídka se osvo-

bodivší, prohlubuje náhodný moment osvobození, upínaje k němu všechny své mohutnosti duševní. Za takových okolností člověk naučí se více a více viděti v maličkostech. Malichernosti životní vždy více jeví se průvodci Věčnosti. Tak realism přechází nepozorovaně v symbolism.

Okamžiky jsou různě zbarvená skla. Jimi hledíme do Věčnosti. Jest nám zůstatí na jednom skle, jinak nikdy zřetelně nerozpoznáme toho, co jest za náhodným. Všecko se míhá a náš zrak se unaví, ať hledíme kamkoliv. Jakmile jsme však jednou dosti intensivně prožili určitý okamžik, žádáme si opakování. Prožíváme jej znovu, zahloubáváme se do něho. Zahloubávající se, procházíme různými stadii. Určitý okamžik stává se pro nás nenadálým východem v mysticism: vyznačuje se zřetelně cesta našeho nitra a náš duševní život nabývá nové účelnosti. V nitru překonává se mechanism života, jednotlivá okamžení pozbývají moci. Životní krajka setkaná z jednotlivých okamžení mizí, najdeme-li východ k tomu, co dříve prosvítalo za životem. Vypravujeme o tom, co vidíme, úmyslně používáme materiálu skutečnosti. — Takový jest mystický symbolism, opak realistického symbolismu, podáva-

jícího onen svět výrazy skutečnosti všecky obklopující.

Čechov jest umělec-realista. Z toho nevyplývá nedostatek symbolů u něho. Nemůže nebýti symbolistou, změnily-li se pro soudobého člověka životní podmínky skutečnosti, v níž žijeme. Skutečnost stala se průhlednější následkem nervové zjemnělosti nejlepších z nás. Neopouštějíce světa kráčíme k tomu, co jest za světem. Toť nejsprávnější cesta realismu.

Nedávno ještě stáli jsme na pevných základech. Nyní samotná země stala se průhlednou. Chodíme jakoby po hladkém, průhledném skle, zpod skla zírám na nás věčná propast. I zdá se nám, že kráčíme po vzduchu. Hrůza nás jímá na této vzdušné pouti. Možno-li mluvíti nyní o hranicích realismu? Možno-li za takých podmínek klásti realism proti symbolismu? Ti, kteří odešli od života, nyní se opět objevili v životě, neboť život sám stal se jiným. Nyní realisté, líčící skutečnost, jsou symboličtí: tam, kde se dříve všecko končilo, jest nyní všecko průzračné, průhledné.

Takový jest Čechov. Jeho hrdinové jsou načrtnuti vnějšími obrysy, my však postihujeme je zvnitřku. Oni chodí, pijí, mluví hlouposti, my však vidíme pro-

pasti ducha, prosvítající v nich. Oni mluví jako ve vězení zavření, my však dověděli jsme se o nich něčeho takového, čeho oni sami v sobě nepozorovali. V malichernostech, v nichž oni žijí, odhalují se nám jakési tajemné šifry a malichernosti přestávají býti malichernostmi. Mělkost jejich života jest čímsi neutralisována. V malichernostech jeho projevuje se všudy cosi velikolepého. Nenazývá-li se to, dívati se skrze mělkost? A dívati se *čímkoliv*, značí býti symbolistou. Hledím-li *něčím*, sjednocuji předmět s tím, co jest za ním. Za takových poměrů jest symbolism nezbytný.

Duch hudby projevuje se velmi rozmanitě. Může rovnoměrně pronikati všecky jednající osoby určité hry. Každá jednající osoba jest pak strunou ve společném akkordu. „*Náladové hry*“ Čechovovy jsou hudební. Zárukou toho jest jejich symbolism, neboť symbolism jest vždy hudební v obecném smyslu slova. Symbolism Čechovův liší se od symbolismu Maeterlinckova velmi podstatně. Maeterlinck činí z hrdinů svých dramát nádoby pro svůj vlastní mystický obsah. V nich odhaluje se jeho zkušenost. Poukazuje na blízkost smrti, dává mluviti starci: „Není ještě někoho mezi námi?“ Příliš zjevný symbol. Není to snad alle-

gorie? Příliš obecný jeho výraz. Čechov zjemňuje realnost, připadá mimovolně na symboly. Ani jich netuší. Nic do nich nevkládá úmyslného, neboť sotva má mystickou zkušenost. Proto jeho symboly bezděčně vrůstají do skutečnosti. Nikde není protrženo pavučinové tkanivo jevů. Díky tomu, dovede hlouběji ozřejmiti symboly, zvučící na pozadí malicherností životních.

Sedí utýraní lidé, snažíce se zapomenouti na hrůzy života, ale *pocestný kráčí mimo... Kdesi v šachtě utrhł se výtažní koš*. Každý chápe, že nablízku jest hrůza. Ale snad jest to jen sen? Pozorujeme-li „*Višňový sad*“ s hlediska účelnosti uměleckého dojmu, nenalezneme oné dokonalosti, jako v „*Třech sestrách*“! V tom směru jest „*Višňový sad*“ méně zdařilý. Avšak psychologická hloubka jednotlivých momentů jest v něm podána nejdokonaleji. Bylo-li před námi dříve průsvitné krajkové tkanivo, pozorované z dálky, nyní jako by se byl autor přiblížil k několika smyčkám onoho tkaniva a jasněji uviděl, co se jeví v jejich obrysech. Ostatní smyčky pominul. Tím jest porušena perspektiva a hra má jakýsi charakter neurovnanosti. Relativně Čechov učinil krok nazad. Absolutně nezůstal na místě,

zjemňuje metody. Místy jest jeho realism ještě jemnější a ještě více prosvítá symboly.

Jak strašné jsou chvíle, kdy osud neslyšně se plíží k vysíleným. Všude neklidný vůdčí motiv bouře, všude visící mrak hrůzy. Zdálo by se snad: není čeho se děsiti: vždy jde o prodej statku. Ale strašné jsou masky, pod nimiž skrývá se hrůza, zející v otvorech očních. Jak strašná jest vychovatelka, šklebící se nad zničenou rodinou, nebo lokaj Jaša, hádající se o šampaňské, či hrubý účetní, aneb pocestný z lesa!

V třetím jednání „*Višňového sadu*“ jako by byla zkrystalisována umělecká dovednost Čechovova: v předním pokoji dovršuje se rodinné drama, a v zadním, svícemi ozářeném, zběsile tančí masky hrůzy: tam poštovní úředník tančí valčík s dívkou: není-liž to hastroš? Možná, že jest to tyčka, na níž jest upevněna maska, nebo věšák, na němž visí stejnokroj. A staniční přednosta? Kde se tu vzali, co tu chtějí? To vše jest ztělesnění osudového chaosu. Tam tančí s přepiatou důležitostí, když se přihodilo rodinné neštěstí.

Malichernost se zabarvuje jakýmsi dosud nevídaným nádechem. Skutečnost se rozštěpuje: jest to totéž,

a není to totéž; jest to maska jiného, a lidé jsou panáci,
fonografy hlubin — strašné, strašné...

Čechov, zůstává realistou, rozhrnuje před námi
záhyby života a to, co z dálky zdálo se stínovými zá-
hyby, ukazuje se býti otvorem do Věčnosti.

Z Andreje Bělyjho přeložil Lad. Ryšavý.

Sergěj Goroděckij

NĚKTERÉ SMĚRY V SOUČASNÉ RUSKÉ POESII

Symbolické hnutí v Rusku možno v nastávající době (psáno 1913) považovat v hlavním jeho řečišti za vyvrcholené. Vyrostší z dekadentismu, úsilím celé plejady talentův dosáhlo toho, že po svém rozvíjení mělo ukázat se apotheósou, a ono se ukázalo katastrofou... Příčiny té katastrofy měly kořeny hluboko v samém hnutí. Vedle příčin náhodných, jako různost sil, pak to, že nemělo jednotného vůdce atd., více ještě zde účinkovaly vnitřní nedokonalosti samého hnutí.

Methoda přibližování má velký význam v matematice, ale v umění jest nevhodná. Nekonečné přibližování čtverce osmiúhelníkem, šestnáctiúhelníkem atd. ke kruhu jest myslitelno mathematicky, ale nijak

ne artis mente. Umění zná jen čtverec, jen kruh. Umění jest především stav rovnováhy. Umění jest trvanlivost. Symbolismus zásadně pohrdl těmito zákony umění. Symbolismus snažil se využít tekutosti slova. Theorie Potěbňova (filolog ruský 1835—91, pozn. př.) stanoví ovšem hybnost všeho myslitelného po slově a po spojování slov; jeden a týž obraz nejen pro různé lidi, ale i pro jednoho a téhož člověka v různý čas značí něco různého. Symbolisté si zřejmě postavili cílem využít hlavně onu tekutost, zesílit ji vším způsobem — ale tím také porušili svrchovanou praerogativu umění — býti klidným za všech okolností a při všech methodách.

Nutíce slova vstupovat ve spojení ne obyčejná, nýbrž nepředvídaně různá, symbolisté budovali slovesnou stavbu ne po zákonech rovnováhy, ale snili o tom udržet ji pohromadě pouhými dráty „odpovídajících si hodnot“. Rádi se oblékali v tógu nesrozumitelnosti. To oni řekli, že básník nepochopuje ani sám sebe, že vůbec pochopitelné umění jest nechutností. Ale jejich nesrozumitelnost byla prostší než myslili.

Za tou bídou však šla horší. Co mohlo postavit hráze vtržení symbolu v kteroukoliv oblast myšlenky, když nekonečná značivost tvořila jeho nezadatelný příznak? S plnou důsledností Georgij Čulkov usmyslil si odevzdat vládě symbolu veškeru oblast politicko-veřejných snah svého věku. S ještě větší důsledností uvedl v symbolismus mystiku, náboženství, theosofii i spiritismus Vjačeslav Ivanov. Oba tyto příklady jsou tím příznačny, že heretiky se ukázali sami symbolisté; herese zasáhla centrum. Ničí vasa-lové nevstupovali v tak nekonečné kombinace hádek i smíru ve sféře theorie, jako vasa-lové symbolu. Divno-li, že symbolisté jednoho z nejšlechetnějších svých činitelů přehlédli: Innokentij Annenskij byl korunován nikoli jimi.

K základním chybám symbolismu mezi příčinami, které jej rozvrátily, nelze nepřičísti také řady částečných protiřečností, které žily u jednotlivých činitelů. Heroická činnost Valeria Brjusova může být označena jakožto pokus o spojení zásad francouzského parnasu s přeludy ruského symbolismu. Toť typické drama vůle a prostředku, osobnosti a mo-

mentu. Rozkošná muka, jimž oddal se následovník jednoho ze způsobů Vladimíra Solovjeva, Alexander Blok, snaže se svou zprvu ostře impressionistickou, potom lyricko-magickou manýrou dát tomu způsobu symbolistní základ, trvají ještě doposud, uvolňující se částečně brzy odpady Bloka k realismu, brzy mrtvými přestávkami. Tvorba Balmouta jest tím podobnější protuberancím slunce, že jemu věčně třeba jest se vydírat ze sesýchající kůry symbolismu. Fedor Sologub nikdy neskrýval neslučitelné protirečnosti mezi ideologií symbolistů, kterou spolu vyznával, a svou osobní, solipsistickou.

Katastrofa symbolismu udála se v přítmí, třebaš při zdvižené oponě. Oslňující „věnce sonetů“ zasy-pávaly scénu. Samovraždou končily se jeden po druhém sny o mythu, o tragedii, o velkém eposu, o velké ve své prostotě lyrice. Z „oslnivého ano“ na obrát-ku stávalo se „nesmiřitelné ne“. Symbol stal se talis-manem a těch, kteří ho měli, našlo se nesčíslné množ-ství. Smysl té katastrofy pravil mnoho. Znamenala ona nic víc a nic méně než to, že symbolismus ne-byl výrazem ducha ruského, aspoň ne ten symbo-

lismus, který byl methodou našich symbolistů. Ani „Dionys“ Vjačeslava Ivanova, ani „Telegrafist“ Andreje Bělého, ani přeslavná „Trojka“ Blokova neprokázaly něčeho s Ruskem společného.

Spasitelem symbolismu mohl by se zdáti Nikolaj Kljujev, ale on není symbolistou. Kljujev zachovává si národní vztah k slovu jakožto k neochvějně stálosti, jako k neporušitelnému diamantu. Jemu by ani nemohlo přijít na mysl, že „slova jsou chameleon“; umístit v básni slovo nic neznačící, vratké a viklavé, zdálo by se mu zločinem; splésti slova mezi sebou ne příliš těsně, ano s podivínstvím a ne s přesností a prostotou jako srub z klád, jest mu nemožno. Výdech ulehčení nese se od jeho knih. Matně dotkl se ho symbolismus. Radostně přivítal ho akmeismus...

Nový věk vlil novou krev v poesii ruskou. Začátek druhého desetiletí — toť právě ta fáse věku, kdy poprvé zjevují se rysy jeho budoucího obrazu. Některé rysy novější poesie se již určitě vyhranily, zvláště co do protivy k předcházející periodě. Mezi četnými knihami této nové poesie bylo několik zajímavých; u-

prostřed nemalého počtu kroužkův vytvořil se „Cech Poetův“. Novinářské kritiky již ze samého toho pojmenování chtěly spatřovati něco orakulového, žrečovského a j. v stanovění protiběžných přímých úkolů poesie. Ale kritika nepostřehla, že ta skromnost především podmíněna byla tím, že Cech, bera na sebe kulturu verše, spolu přijal celé břemeno, všecku tíži nesplněných úkolů předchozího pokolení poetův. Nesmlouvavě odmítaje všecko, co na poesii narostlo následkem methodologického blouznění, Cech plně uznal vysoko právě od symbolistů postavený ideál poety. Cech přistoupil ku práci bez všech předpokládaných teorií. Ke konci prvního roku vykryštovaly se již přesné, výrazné thése.

Ostře rýsované individuálnosti jsou Cechu největší cenností — v tom směru tradice nepřerována. Tím hlubší jeví se zvláštnost některých základních linií pojmání světa. Linie ty přibližně vyjádřeny dvěma slovy: akmeismus a adamismus. Boj mezi symbolismem a akmeismem, je-li to vůbec boj a ne spíše opanování opuštěné pevnosti, jest především bojem za tento svět, zvučící, barvitý, mající formy, váhu a čas

— za naši planetu Zemi. Symbolismus, konec konců, naplniv svět „navzájem si odpovídajícími hodnotami“, obrátil jej ve fantom, platicí jen tolik, kolik proniká a prosvítá jinými světy, a zmenšil jeho vlastní vysokou cenu. U akmeistů růže zas stala se krásnou sama v sobě, svými lupeny, vůní a barvou, a ne svými myslitelnými podobnostmi s mystickou láskou anebo čím vším ještě. Hvězda Mair, je-li jaká, překrásná na svém místě, a ne jako nezvažitelný bod opory pro nezvažitelný sen. Trojka stala se pěknou svými rolničkami, vozkou a koňmi, a ne přitaženou pod její čabraku politikou. A nejen růže, hvězda Mair a trojka jsou krásny, t. j. nejen pěkné vše, co dávno jakožto takové je známo, ale i nestvůrnost může být překrásnou. Po všech „nepříjemnostech“ svět přece jen na milost přijat akmeismem, v celé spojitosti krás i beztvárnosti. Nyní beztvárno jest toliko to, co jest beztvárno, co jest nedochůdčetem, co uvadlo mezi bytím a nebytím.

První etapou projevující se lásky k světu byla exotika. Jakoby znova stvořena v poesii nahrnula se zvířata: sloni, žirafy, lvi, papoušci z Antil naplňovali

ranné verše J. Gumileva. Tehdy nebylo ještě možno pomyslet, že to již jde Adam. Ale pozvolna si začali nacházet výraz i adamické pocity.

Pozoruhodnou v tom smyslu jeví se kniha M. Zenkeviče „Dikaja Porfyr“. S mladistvou bystrostí on znova a znova spatřoval neroztržitelnou jednotu země a člověka, v stydnoucí planetě on viděl jizvami rozryté tělo Joba a v těle lidském železo země. Sňav záclony tisíciletých kultur on pocítil sebe „jako zvíře zbavené drápů a srsti“ a neméně radostným světem představoval se mu mikrokosmos lidského těla než makrokosmos stydnoucích a rozbořivajících se sluncí. Machairodové a ještěři, předhistorický život země opanovali jeho obraznost; ožily kameny a kovy, ve všem on poznal „skrytou jednotu živé duše a tupé látky“.

Ale tento nový Adam nepřišel šestého dne stvoření v nedotčený a panenský svět, ale v ruský dnešek. I zde rozhlédl se tímtež jasným, bystrým zrakem, přijal vše, co uviděl, a zazpíval životu a světu Alleluja. „I major i pop i zeměměřič, ženština pihovitá“ — i

„brekotivá starucha = repetilka“ — všecko vstoupilo v milující zrak Adama... Vladimír Narbut, který vydal s počátku knížku veršů, v níž předmětů a věcí bylo víc než obrátů, v druhé knížce „Alleluja“ jeví se básníkem umíněně a nezvratně milujícím zemi. Vypisuje ukrajinský maloroľnický život, pitvornost malinkých zákoutí, Narbut nejeví se prostým realistou, jak by se mohlo zdát tomu, kdo jest náchylný k srovnávání a ve vítězích hledá poražené. Od realisty rozlišuje Vladimíra Narbuta ona jakási chemická synthesisa, v níž splývá jev s poetou, o které se ni nejlepšímu realisti ani zazdát nemůže. Tato synthesisa dává úplně jinou přirozenost všem věcem, kterých se dotknul básník. Hrnce, vědra, pernice v poesii na př. Ivana Nikitina jsou úplně jiné než v poesii Vladimíra Narbuta. Hrnky Nikitina existovaly ne hůře i před tím, než on o nich napsal verše. Hrnky Narbuta rodí se teprv, když on píše svého „Hrnčíře“, jakoby neviděné dosud, ale od nynějška realné zjevy. Odtud také všeliká neživá věc u Narbuta tak jest životná a v takovém plném ztělesnění vchází v ráj nové poesie, jako zvířata Gumileva a člověk Zenkeviče.

Nový Adam nebyl by sám sebou a zradil by svůj úkol — opět vyslovit jména světa a tím vyvést všelikeho tvora z vlažného soumraku v prozářený vzduch — kdyby po zvířatech Afriky a obrazech ruského venkova neuzřel i člověka, zrozeného současnou ruskou kulturou. Ó, jaký to vyzáblý, zlámaný, sehnutý člověk! Adam, jako pravý umělec, pochopil, že zde musí ustoupit Evě. Ženská ruka, ženské cítění, ženský pohled zde budou umělejšími... Lyrika Anny Achmatové přistoupila bystře a něžně k tomu úkolu, dosti těžkému. O „Večeru“ jejím dost se napsali. Mnohým ihned stali se drahými výsostný smutek, upřímnost a bezelstnost té knihy. Ale málo kdo upozoroval, že pessimismus „Večera“ jest akmeistický, že „dávajíc jména“ nepodařencům neurasthenie a všelikeho jiného soužení, Anna Achmatova v nešťastných těch zvířátkách miluje ne to, co v nich je zmrzačeno, ale to, co zbylo z Adama, plesajícího v svém ráji. Ty „zbytky“ ona laská v své poesii rukou skoro mistrovskou.

Nejpracnější bylo razit novou cestu v lyrice; k eposu nebyla tak dráha zatarasena, ale k lyrice bez-

vadných slov bylo se třeba probíjet. Nenazývala-li se právě proto kniha z mládí J. Gumileva: „Puť konkvistadorov“? Skutečně bylo třeba míti mnoho odvahy a nezištné lásky k budoucnosti, aby v onen čas, kdy rozkvětu svého dosahovala lyricko-magická poesie, vyznával kdo i v lyrice závěť Theofila Gautiera: „Výtvor jest tím krásnější, čím necitelnější jest použitý material: verš, mramor a kov.“

Jako nový nebojácný architekt J. Gumilev rozhodl se upotřebit v poesii toliko „necitelného materialu“. V tom rozhodnutí byla tím větší smělost, že J. Gumilev, povahou své poesie především lyrik — i hudebního Verlaina a magického Bloka, takové prvotřídní veličiny se nebál napadnout z lásky k nestranosti. Na každý způsob cesta k nové lyrice a k tematům ničím neohraničeným objevena.

Ale pak přece jen tito noví Adamové nejsou nic než Parnas — řeknou nám milovníci „kruhů“ v historii. Ne, není to Parnas. Adam není klenotníkem a nepoddává se kouzlům věčnosti. A líbil-li se Leconte de Lisle Zenkevičovi, tedy právě „Snem Jaguara“. A drahli Gumilevu chlad krásy, tedy jest to chlad Th. Gau-

tiera a nikoli Parnasistů. A jací už Parnasisté Narbud a Achmatova?

Nikoli, ale s novým věkem přišlo nové cítění života a umění. Stalo se zřejmým, že symbolismus není vytvořením rovnováhy, a proto že jest možným toliko jednotlivým odděleným částem umění, ale ne pro jeho tvorbu v celku. Noví poeti nejsou Parnasisty, poněvadž jim nezáleží na pouhé abstraktní věčnosti. Nejsou impressionisty, poněvadž ne každý okamžik po řadě jeví se jim uměleckým cílem pro sebe. Nejsou symbolisty, protože nehledají v každém okamžiku záblesky do věčnosti. Jsou akmeisty, protože přijímají v umění jen ty okamžiky, které mohou býti věčnými.

Přeložil Dr. F. Odvalil

Robert de Jouvenel
R E P U B L I K A K A M A R Á D Ů

Michelet nazýval Republiku „velkým přátelstvím“. Michelet byl básník, a doby se změnil: Republika není již leda velkým kamarádstvím.

Mezi lidmi, jimž uloženo dohlížeti, ať v jakékoliv hodnosti, na veřejné záležitosti, nastala jakási intimita. Není to ani sympatie, ani úcta, ani důvěra; jest to vlastně kamarádství, něco, úhrnem, uprostřed mezi družností a lotrovskou cháskou.

*

Tomu se už ve školách učí, že demokracie jest založena na kontrole.

Aby kontrola byla možna, pravil Montesquieu, jest třeba, aby moc byla rozdělena. — Jindy byla trojí moc: výkonná, zákonodárná a soudcovská. Dnes jest ještě čtvrtá, a tou jest tisk.

V principu moc i dále jest rozdělena. Ale jednotlivé obory moci sousedí.

Nejmenší, co lze říci, jest to, že si zvykly setkávají se: ve Sněmovně, v Soudním dvoře, na chodbách, vedoucích ke kancelářím soudním, a ještě v ministeriálních síních, v redakčních místnostech, ve společnosti, ba i v kavárnách. Zrodily se srdečné vztahy a známosti.

Moci nejsou spleteny. Bohu díky, jsou toliko velmi sblíženy.

*

Aby se kontrola konala s užitkem, třeba, aby disponovala sankcemi.

V moderní společnosti jest čtvero sankcí: interpellace, odvolání, národní ostuda a Pankrác.

Interpellace pro státníky.

Odvolání pro úředníky.

Národní ostuda pro význačné osobnosti.

Pankrác pro každého.

Někdy se sankce shluknou na jednu osobu, ale to jen výjimkou. Neinterpellují pobudy, a státníci unikají vůbec soudnímu stíhání. Pomyslíte si, že jest to výsada, ale není to snad než jakési vzájemné sčítování a vyrovnání.

Sankce jsou čím dál vzácnější.

R e p u b l i k a k a m a r á d ů

Arcif se ještě interpelluje, ale za každou interpellací jest jakýsi výpočet, který se skrývá, nebo ctižádost, která se vidí velmi dobře.

Odvolávání se vyšlo již z obyčeje.

Tisk oštídá se před ostudou, šetří svých přátel, svých stranníků a svých čtenářů.

Spravedlnost jest plna tajných výhrad.

*

Demokracie, která se zakládala na kontrole, podřimuje na úslužnostech.

Tato země nemá již právních zřízení.

Ostatně obejde se bez nich podivuhodně.

Vlast naše je šťastnou zemí, v níž půda jest štědrá, v níž řemeslník jest vynalézavý, v níž blahobyť jest roztríděn na všechny. Politika jest v ní kumštem jednotlivců, není v ní již podmínkou jejich života.

A tato země se nechává mazlivě obsluhovati lidmi, kteří neslibují, že jí přinesou nějakou domýšlivou nauku, nebo panovačnou vládu, nebo rozhodnou spravedlnost, nebo brutální pravdu. Nežádá si, by jí její instituce přinesly blahobyť: jest sám blahobyť.

*

A tak se zrodil zajímavý režim: režim úsluh, zmírněný známostmi.

Tof formule státu, podle Capusa, v němž se o vše dohodnou.

Nebudeme ani za mák ctíti vašeho práva, ale naopak, uznáme rádi práva, kterých nemáte.

Ovšem to se nepodobá spravedlnosti, ale vede to k řadě nespravedlností, které se samalgamují, si odporují a mírní se podle formule úhrnkem dosti šťastné.

Není tím nikdo spokojen, ale na každého se béře ohled. Dobře-li se vše uváží, málo lidí bývá úplně zvalchováno, a vládní systém „každému vyhovět“ hřeje se zase na všeobecné shovívavosti.

Na neštěstí nedostává se úcty a též nadšení. „Zhnušení Vlády“ stalo se obyčejným barbarismem i nejhorlivějších republikánů. Celkem tohle se dosti chápe. Málo lidí by bylo schopno dáti se zabítí pro systém republikánský, takto přetvořený.

Přiznáváme se k slabosti, že jest nám toho líto.

Takový jest obraz tohoto nehonosného režimu, v němž jest málo ostud velkých a mnoho malých, málo zrad velikých a mnoho úslužností. Naším záměrem, asi příliš ctižádostivým, jest, vzítí čtenáře za ruku a provéstí ho po velkých státních institucích. Míníme mu říci:

R e p u b l i k a k a m a r á d ů

Byli jste přítomni velkým debatám parlamentárním, podívejte se však, jak se připravují. Přidáváte se k tomu kterému politickému programu, dívejte se teď, kterak se vyrábějí. Čtěte noviny, přihlédněte, kterak se dělají. Jste oslněni slavnostností audiencí, provázejte nás do parádních síní. Viděli jste táhnouti ministry v slávě hospodářských komisí, rozjímejte je teď v taji jejich kabinetů.

Tento úmysl mohl by se zdáti opovážlivým, kdybychom nežili v době, která jest snad bez upřímnosti, která však jest rozhodně bez tajemství.

*

Tato kniha jest od člověka, který jest žurnalistou, který navštěvoval poslance, který prošel Soudním Dvorem, a který vnikl do ministeriálních kabinetů. Jest to úděl beze slávy. Bylo to osudem mnoha lidí, byl by to mohl býti osud kde koho.

Všude vnikal s vážnou uctivostí. Přáli bychom si, by se nám věřilo, budeme-li tvrditi, že po prvé sám litoval, že nemohl nikde své vážnosti a opravdovosti uchovati.

Přivedete tuto knihu do správných mezí, svolíte-li, nehledati v ní nic jiného než vyprávění této nehody.

*

V této studii nejvíce se budeme vynasnažovati, bychom neustupovali v nadě ostudy. Vyhýbali jsme případu obludnému a neshledali jsme než případ normální. Tato kniha jest nestranná.

Když jsme se pokoušeli vylíčiti kariéru některého poslance, podezřívali jsme ho vždy, že jest to muž činný, intelligentní a počestný.

Když jsme mluvili o stavech svědomí, jak asi se jeví u osob úředních, neměli jsme v úmyslu bráti na přetřes takové úředníky, jejichž svědomí by mělo množství záhybů.

Dbali jsme též toho, by ten který ministr, o němž budeme vypravovati, byl z těch, s nimiž se setkáváme na výši jejich úkolu.

Nečinili jsme zmínky o tisku uznaných podvodníků a vyděračů.

Dejte však na místo těchto statečných lidí, jejichž úzkosti před konáním tak složité povinnosti pokusili jsme se vyjádřiti, dejte politika úplatkáře, úředníka ctižádostivce, ministra naivního a žurnalistu bez svědomí — jsou takové druhy — a domyslíte se pak, jakým pletichám, jakým ostudám, jakým vyděračům budou propůjčovati naše instituce.

Na neštěstí nepotřebovali jsme malovati obraz příliš černě, ani vyvolávati kousky velikých lupičů.

Čestní, spořádaní lidé stačili.

R e p u b l i k a k a m a r á d ů

V našem duchu tato kniha jest vážná. Omlouváme se, že jsme jí neuměli napsati v tonu doktrinářů.

Byli bychom se snad mohli odvolávati na melancholii takového divadla. Ale myslili jsme, že mnohem důležitějším bylo zlo pozorovati, než nad ním vzdychati. V šťastných dobách optimismus jest luxem. V naší době jest povinností.

P O S L A N E C K Á S N Ě M O V N A
P R O V A Z ¹

I

O k a r i é ř e.

Nejsou-li lidé, jež svrchovaný lid posílá do Sněmovny, by tam zastupovali na několik let jeho mínění, jeho zájmy a jeho svrchovanost, téhož původu, nemají-li týchž schopností ani týchž pojmův, mají aspoň týž stav ducha.

Ti i ti přišli tam týmiž cestami, přes tytéž překážky, a otloukají se den co den o tytéž obtíže. Žijí bok po boku v téže místnosti, mají totožná zaměstnání, sedí na lavicích, které se dotýkají, přijímají své voliče a své holky v těchže saloncích, jež špatně od sebe oddělují prkenné přepážky, mají tytéž kanceláře, tytéž knihovnu, týž listovní papír a tytéž kumbálky, v nichž možno vysrknouti nějakou tu stupečku na občerstvenou.

¹ T. j. řada, množství lidí, jejichž rukama musí projíti nějaké úřední podání; dlouhá, nekonečná procedura; též podle rčení: Drží za jeden provaz.

R e p u b l i k a k a m a r á d ů

Různí se jen v míněních — a to ještě tak, že, jak uvidíte, nestojí to ani za řeč.

Jednotlivec s jednotlivcem sbližují se v největším liberalismu. Důvodem tohoto sbližování bývají jejich náklonnosti, jejich zvyky, nebo jejich sousedství, zřídka kdy jejich principy. Roztržky bývají z nějakého žertu, z nějaké pletichy, někdy pro nic za nic, ale nikdy pro nějakou rozpravu při zasedání.

Ať si spílají na tribuně „odřezanců“, „zrádců“ nebo „národního nebezpečí“, na chodbách a v saloncích jde to dále po starém: co jsme si, to jsme si . . .

Když dva poslanci nesmiřitelných názorů ponejprv se potkají, volají na sebe: „Milý kollego“. Po druhé si tykají.

*

Někdy si tykají hned na ponejprv.

Když jich r. 1910 dvě stě a čtyři vniklo naráz do Sněmovny, prvním jejich rozhodnutím, o němž se ušnesli, bylo potlačit „vy“ v jejich vespolečném občování.

Vydali tak svědectví, že není pro ně důležitým míněním politické, k němuž se hlásí, ale to, že jsou poslanci. Ať přišli z kteréhokoliv obzoru, všichni dospěli na totéž místo svých tužeb: a na tom jedině záleželo.

Ať jsi pěšák, dělostřelec nebo kavalerista, jsi vždy přec jen vojákem. Ať jsi umírněný, radikál nebo revolucionář, jsi přede vším poslancem. Ovšem každý může lnouti k své zbraní, nebo k své straně, ale nesmí se chovati jako nepřítel k člověku zbraně sousední, nebo i mínění opačného.

Evropané, obležení kdysi ve svých vyslanectvech v Pekingú, zapomněli na chvíli svých národností a dbali jen o to, jak uhájiti svých ohrožených životů. Poslanci, sevření totožnou klientelou, podobnými nesnázemi a stejnou nepopulárností, cítí potřebu sraziti se k sobě lokty a čeliti proti obecnému nepříteli — jímž jest volič.

Obležení vyslanců evropských mocností trvalo několik dní, obležení poslanecké Sněmovny trvá již čtyřicet let¹

*

Poslanec není mnohem více než člověk, ale jest to něco jiného.

Jest méně rozdílnosti mezi dvěma poslanci, z nichž jeden jest revolucionářem a druhý něčím jiným, než mezi dvěma revolucionáři, z nichž jeden jest poslancem a druhý jím není.

¹ Doufáme, že si každý snadno přeloží data na „naše poměry“.

II

Jak se kdo stane poslancem.

Každý se jím stává, jak může.

Nejprostším jest samozřejmě míti otce, který by již byl poslancem. Mnozí se spokojili tím, že měli nějakeho tchána. I když tento tchán sám nebyl vždy poslancem.

Možno se jím státi také průmyslem, správnými radami akciových podniků, pomocí umělých hnojiv jako nebožtík p. C. nebo okrajkovými bačkorami a lemovanými punčochami jako p. R.

Ale nejprostším jest samozřejmě začít od nejnižšího stupně. Jak jednou provaz uchopíte, už ho nepouštějte.

Máte-li v některé malé obci jen tolik přívrženců, byste se stal obecním výborem, radním, začněte: máte cestu otevřenu.

Zednářské lože, volební výbory a tělocvičná a zábavní družstva též cestu usnadňují, ba někdy vedou rychleji k cíli než cesta postupná. Rovněž tak medicína, místa v ministerstvu, advokátské a soudcovské živnosti, humanitní podniky a lékárnictví. Ale tato zaměstnání dlužno míti na venkově.

*

By někdo byl poslancem, není nevyhnutelno, aby byl poctivcem. Aby se jím někdo stal, třeba tvrditi — ať se jinak mluví, co mluví — že jím byl.

Kde kdo zná přísnou duši venkova. Přihodí-li se, že se objeví nějaká voličská ctižádost, kolem kandidáta začnou vířiti proudové zvědavosti a podezřívání. Ani jeden z jeho kroků není nezpozorován, ani jedna jeho známost není přehlédnuta, ani jeden z jeho zvyků nezůstane nevyslíděn; pokrytectví není nijak možno: by někdo byl kandidátem, třeba míti dobré osrdí a pupek řádně podvázán.

Vím, že jsou výjimky. A jest více výjimek než pravidel. Každý kraj má své mravy. Velká města mají vůbec zvláštní volební postup. Jih má své enthusiasmy, horské kraje mají své potřeby, kolonie mají své samolibosti.

Pod čtyřicátý sedmý stupeň severní šířky mají zvláštní shovívavost k dobrodruhům. Od tisíce metrů výšky nad mořem mají zalíbení v boháčích. Pro horaly, obyčejně chudé, volba jest šťastným trhem, v němž nabídka úplně potlačila poptávky. Alpy, Pyreneje a Středohoří jsou požehnanou vlastí kandidátů milionářů.

Přese vše kandidát cizokrajný zůstává vzácností. Ve většině volebních obvodů kandidát jest znám od nejútlejšího mládí. To už mu arcif každý odpustí, že nemá ani genia, ani výmluvnosti, aniž čeho jiného, čím

by se k tomu vyznamenával, ba někde ani programu nepotřebuje, ale požaduje se od něho pravidelnosti zvyků, by měl opatrně mravy zakryté a by byl dbalý platebních lhůt.

Neboť zákonodárný mandát jest na počátku skoro diplomem mravnosti.

III

Jak se poslancem zůstává.

Jakmile se někdo stane poslancem, nesmí míti leč jednu podstatnou snahu: zůstatí jím.

Nesnadnost toho mění se podle volebních obvodů. V jistých krajích k tomu, by si někdo místo nadále uchoval, stačí míti je.

— Tenhle jest už vypasený, říkají voliči z některých vzdálených okresů, kdybychom zvolili nového, musel by teprv na sádlo zakládat, a to leze státu do kapes.

Nejsem si jist, zda tohle není ve všeobecném volebním právu prvním a posledním slovem moudrosti.

Jinde naopak nové figury bývají rády viděny. A právě tam jest nejnepřehlednější udržeti se.

A jest jen jedno podstatné pravidlo, by i tam se ten který poslanec udržel: vždy na to mysliti. Poslanec, „který to má vždy na mysli“, musí svůj čas rozdělit v trojí hlavní robotu: jezdit, slibovati, psáti.

Jezdí-li pořád a nic nevyjezdí, jsou-li jeho sliby vždy naplano, a nepřinášejí-li jeho listy nikdy nic definitivního, to jest malé důležitosti. Volič, který se uchází o nějakou službu nebo místo, nelpí vždy na tom, by mu bylo uděleno. Lpí na tom: 1^o aby dokázal svou důležitost; 2^o aby dostal list od pana poslance.

Dobrý poslanec, který dostane dopis od některého voliče, musí na tento jediný dopis napsati ihned tři:

Jeden k příslušnému úřadu, by přenesl na někoho jiného žádost voličovu.

Jeden voličovi, by mu oznámil, že žádost jeho podal na patřičné místo.

Třetí pak témuž voličovi, by mu oznámil, že žádosti nebylo vyhověno, „jak svědčí přiložená odpověď příslušného úřadu“.

Poslanci, kteří dostávají čtyřicet listův od voličů za den, nejsou výjimkou.

Parlament nevládne, jen píše. Naše osudy nespravuje ani Republika, ani Císařství, ani Království, ani autokracie, ani demokracie — nýbrž korespondence

R e p u b l i k a k a m a r á d ů

parlamentníků. A toto poslední slovo ve svých obou kořenech jest společnou odpovědí na obě otázky: i kterak se poslancem státi, i kterak se poslancem udržeti¹.

Z frančiny

¹ Poněvadž slovo jest cizí, upozorňujeme, že povstalo ze slov *parle*, což znamená *mluv* a *mentior*, *lháti*, dohromady tedy „mluv“ a „lži“. — Zatím jen tyto dvě kapitolky. Kdo by chtěl se dále cvičiti v těchto naukách, toho odkazujeme k originálům.

Z „A G E N D Y“ J. F.
(do 19. března 1921)

„*V mlčení a naději bude síla vaše.*“ Čtl jsem toto v Adventě v Isaiáši, právě když jsem měl sestavovati poslední sbírku *Nova et Vetera*, a tak se mi to zalíbilo, že jsem se uvolnil z „Agendy“ a vypustil „ty zadky“. Poznali jsme však, že není ještě ta doba, aby byla úplně „setřena střepina, v níž by byl nesen ohniček s ohniště“, a že jest čas pecí zavřených a čas vatry... Až přijde očekávaný Samson, *jediná naděje před pašijovým týdnem*, rádi odstoupíme se svými střepinkami a bude *jiná agenda*. Ten vezme z téhož ohniště a zapálí ocasy svých lišek a pustí je v čas žní do obilí filistinských...

Modlicí knížky „Pomněnky“ od Třebizského.

Z dopisu 15. března 1920. „... Ty modlicí knížky, jež jste přiložil do balíku, mne překvapily a nevěděl jsem hned, jak si to vyložit: neboť nejsem příznivcem modliteb vlasteneckého sentimentalismu, jímž jest prosycen pomádový ten svazeček. Jako děti říkávali jsme pomněnkám „mejdýlka“ a to se pěkně hodí na tyto modlitby, tolik milé našim buržoům. Velmi se zapomíná paradoxální pravdy, dokazované nadbytkem Historií, že čím jest kdo věrněji údem Cirkve římsko-katolické, t. j. od Středu apoštolské — jakobych řekl: paprskující po celém oboru zemském — tím jest typičtější *národně*, tím jest vlastenečtější. Světci jsou nejrázovitějšími postavami svého národa...

Kus spravedlnosti v Republice.

Psaní, stylisované 31. března 1920. — Pane doktore, píšu Vám jménem své nemocné sestry, Antonie Florianové ze Staré Říše, kterou jste měl zastoupiti v prvním stání proti nespravedlivému útoku p. faráře P. Štěpána Rajdy ze Staré Říše. Hned po tomto prvním stání, k němuž Vám jediné dala plnou moc, když jste Vy, pane doktore, její písemnou jasnou informaci *úplně*, ale *úplně* převrátil, ať už nedbalým přečtením oné informace, ať z jakéhokoliv jiného důvodu, napsala Vám, že nechce žádných sporů s p. farářem, že na to vůbec nemá peněz. Z dopisu toho bylo patrné, že jen na tak zvaný *šmir* Vám dala plnou moc, v dopisu tom Vás i upozornila, že jste zaujal špatné, nepravdivé, lživé stanovisko, že si nepřála od vás nic, než abyste při onom prvním stání řekl plnou pravdu, že totiž p. farář, vzav si zálohu tří tisícových obligací, *tehdy s penězi možno říci rovnocennou*, jest povinen *posečkati*, až jak se to s obligacemi v rovnání světového míru vyvine, neboť jen pak možno tuto věc správně v číslicích urovnati. Nemoc jí zabránila, že nemohla v pozdějším průběhu věci osobním zakročením soud, VAŠÍ chybou uvedený v omyl, zpraviti o pravém stavu věci.

Jak mohlo dojíti k takovému rozsudku, když přece, jak v něm psáno, dopisy sestřiny jste soudu předložil, jest vůbec nepochopitelné.

Hlavní vinu však máte Vy, pane doktore, poněvadž jste z oné písemné její informace ani nevyčetl, oč vlastně jde. Majíc tuto informaci opsánu, předložila ji několika lidem prostým, kteří nejsouce studováni přece umějí čísti, a ti hned z ní pochopili,

oč běží. Nebyla tedy psána nějak nejasně. Předložila ji na mou radu jistému právníkovi, mému bývalému kolegovi na vysokých školách v Praze, a ten rovněž uznal, že jest informace zcela srozumitelná a že se diví, že o podstatě pře, totiž o *založených obligacích v rukou p. faráře*, není v rozsudku ani zmínky. Řekl, že za celé své právní praxe takového popletení a zamodrchání věci tak prostinké ještě nezakusil.

Vaše chyba, Vaše nepozornost, když nedím nedbalost a tím vina, jest tedy zcela zřejma, i žádám Vás tímto po dobrém, byste si to nějak u soudu, Vámi v omyl uvedeného, zavčas spravil.

Nevím, čeho třeba, nevím, co vůbec ještě možno podniknouti z Vaší strany, když již rozsudek jest vyneseno. Ale jest to nezbytno a to do několika dnů, než Vás udáme advokátní komoře do Brna. Jest třeba věc uvést aspoň do toho stavu, v němž byla před tím, než jste soud svými prapodivnými a nepravdivými výmysly odvedl od vlastního jádra věci.

V úctě

J. F.

Do rukou advokáta dr. Chluma v Jihlavě

* * *

Stížnost na p. dr. Chluma, advokáta v Jihlavě, odeslaná advokátské komoře v Brně o něco později. — Podepsaná vypůjčila si dne 10. června 1918 od p. faráře P. Štěpána Rajdy ve Staré Říši 3000 K a v zástavu mu dala tři obligace válečné rakouské půjčky po 1000 K. Rozumělo se samo sebou, že když nebudu moci splatiti 3000 K, podrží si on obligace a já mu doplatím úrok. Bez této tehdy rovnocenné (až na malé trošky) zálohy byl by mi sotva půjčil 3000 K, zřejmě tedy, že jejich hodnotu plně uznával

Přišel převrat a nastala nejistota obligací. P. farář mne tehdy žaloval u krajského soudu v Jihlavě. Bylo to v zimě a byla jsem tehdy velmi nemocna, tak že jsem do Jihlavy nemohla, *naprosto nemohla*. I poslala jsem věc advokátu p. dr. Chlumovi, by mne k *první* domluvě zastoupil. Myslila jsem, že vlastní stání bude odloženo na jaro, do té doby že okřeju a sama si pak do Jihlavy dojedu.

Ačkoliv jsem p. dr. Chlumovi vše jasně vypsala, mluvil před soudem úplný opak a svedl celou při na nemožný a naprosto zbytečný spor, zda peníze jsem si vypůjčila od p. faráře neb od Raifaisenky, kterou p. farář spravuje. Ač jsem mu hned psala, že s Raifaisenkou nic nemám, že si nepřeju, by nějaké spory začínal a mne do soudů, na něž nemám peněz, zaplétal, přece na svém prvotním úplně falešném výmyslu dále trval, k jeho dokázání (což už se mi zdá až směšné!) i svědky svolával, a *o vlastní věci, totiž o záloze|tři obligací ani se nezmínil*, ba cosi podle rozsudku soudu namluvil, co nelze ničím vysvětliti leda nedbalostí a popleteností, co však u advokáta nelze ničím omluviti. Poněvadž jsem se nikterak nemohla v nemoci takovému jednání opřít, zdá se mi rozsudek, podle něhož mám* p. faráři zaplatiti 4500 K, jen jeho vinou. Radila jsem se s právníkem jiným, jakož i s jinými rozumnými lidmi, a každý nad tím kroutí hlavou, že není možná, aby věc tak jasná soudem nebyla aspoň odložena až k mému *osobnímu* vyslechnutí. P. farář teď prodává chalupu, kterou mám po rodičích na své jméno, kterou však již ručím několika věřitelům, půjčujícím peníze na Dobré Dílo. Ti si nedali

* Byly opravdu zaplacený bratrem Vojtěchem, by rodná chalupa nebyla soudně prodána.

peníze ty do knih pozemkových vložit, poněvadž důvěřovali — a právem —, že u nás o peníze nepřijdou. Jak jest nespravedlivo, aby tito věřitelé byli zkráceni a já abych jmína byla podvodnicí! A já podvodnicí nejsem! Ale dopustili se na nemocné a bezbranné násilí, a takového něco není nikde na zemi, ani nejdefinitivnějším rozsudkem, „vyřízeno“.

Ač jest doba, v níž jest vše možno, přece jaksi nechci se spustiti důvěry ve spravedlnost i na zemi, proto prosím, by slavná advokátská komora jednání p. dr. Chluma přehlédla.

V úctě

A. F.

Soudem, advokátem, komorou*, tedy všemi orgány Spravedlnosti bylo to odkázáno do křížové cesty: od Anáše ke Kaifáši marně se chodilo; a tak tři tisícové obligace + 4500 K octlo se v limbu...

K protokolům spiritistických sezení...

15. dubna 1920. — Milý pane Hofmane. Poštovní úřad žádá, byste vystavil účet na ztracená linolea Ethiopie. Bylo jich osmero. K tomu podotýkám, že byste se provinil na svém cechu a zrazoval jaksi Umění, kdybyste jim slevoval a neurčil hodnoty podle důstojnosti svého stavu. Už to jest velmi zpozdilé, bezhlavé, když chtějí účet od Vás a nechtějí připustiti právo odesílatelovo. Až budu posílati nějaké grafiky Dürerovy a až se ztratí, odkáží

*Psacím strojem napsati na dvě strany bývalého ministeriálního formátu holé nic dovede jen advokátská komora. Jeden advokát už se zřetelem na živobytí musí vždy napsati aspoň trošek něčeho.

mne asi zase na umělce a chtěj nechtěj bude třeba citovati ho v nějakém spiritistickém sezení, sdělati protokol a předložiti poštovnímu úřadu. Arci ať Dürer si to vydraží jakkoliv, úřad zaplatí jen cenu uvedenou na balíku... Domluvte se s pitomci, z nichž právní citění úplně vyvětralo...

Pod žebřem Israelovým.

Knězi P. T. H. v květnu 1920. — Za poslední list Vám velmi děkuji. Byl dobrý komusi, jenž se viklal na „Skále Petrově“ hájiv jakási církevní práva biskupů a podivného nynějšího papeže proti dekretům a bullám *všech* papežů a koncilů. Řekl jsem zkrátka, že na *českou* mši nepůjdu. Váš list byl dobrou pilulkou proti hlistům a škrkavkám tohoto vrtošivého trávení. P. Stríž jeví se mi teď jako vnitřně nalomený stvol: jest u něho vše jako jindy, ale vadne. I sestru Veroniku si namlouval, by s ním dělala školy La Salettské. Sama mi o tom povídala. Ale do škol je třeba dětí a jak ty pořídít, o tom prý jí nic neříkal. Tehdy nebyl znám ještě Čapkův ostrov na výrobu Robotů; a již tam si nařikají poslední lidé, že není dětí. — Ti básníci, o nichž se zmiňujete, mne nebaví. — Na to, že jste sám, nestěžujte si. Jest slávou býti sám v lidské havěti. Možná, že kdybyste ještě výše povystoupil na žebři Israelově (jenž jest obrazem Ducha Svatého jako Abraham jest obrazem Otce a Izák Syna), vzal byste některého pěkného Božího rána před svítáním poutnickou hůl a jako svatý Vojtěch, o němž tiskneme krásnou báseň od Jaroslava Durycha, s nikým se nerozloučiv, prostě byste

z „místa“ odešel. To asi by bylo neúčinnějším kázáním, opravdu živým slovem Božím. A možná i obživujícím . . .“

Spálení lodí — zdroj vyšší naděje.

6. července 1920. — Komusi: „Ah, vy mladší lidé, jací jste to sentimentalisti! To jest opravdu též ryze moderní věc: jednání na základě citových dojmů a ne v logické nebo psychologické důslednosti fakt, jak mívali v obyčeji ještě za mého mládí prostí venkovští lidé, a bez níž jindy nebylo prostě možno pomyslit si vzdělaného člověka. Dne 20. dubna tohoto roku psal jste mi, totiž, že zaskočíte do Staré Říše, až pojedete z Prahy. Na tomto Vašem úmyslu jest založeno moje „mlčení“, do něhož si tolik stýskáte. Řekl jsem si: O všem se domluvíme, nač psáti! Neboť psaní jest mi robotou a poněvadž nikdy nedopouštím, bych byl najat, rád se z této roboty uvolňuju. Ač se to všeobecně nelíbí a mnohé výhody živobytnické mi tím pod rukou ubíhají, držím si právo posedění pod jalovčím a zatím co „na panském“ se v potu tváře trmácejí, notuju si s Alešovým pobudou: „Všichni se starají o moji chudobu a já se nestarám, chvála Pánu Bohu.“

Teď, když jste nepřijel, jest třeba, po pořádku odpovídati na Vaše listy. Zmiňujete se o překládání „na výdělek“. To bych neschvaloval nikomu. To u mne jest věc takové obludnosti jako milovati na výdělek. Naříkáte si na „rozčilený žaludek“, „nervy i mozek“. Asi studujete na nějaké to státní písaření. Žaludková rozčilení snad upokojíte, ale nervům a mozku téže útěchy nepřipovídám. Neboť nynější „studování“ k jinému cíli nevede než k ustavičnému „rozčilování nervů a mozku“ v zaměstnáních, za

něž by se duše jistě styděla, kdyby nebyla uvěřila sofismatům ducha a těla. Kariéra jest dráha o dvou kolejích, jež nikde se nesbíhají, a kdo na ní nechce zblbnouti, kdo se nechce pomásti, tomu nezbyvá než vybočiti z rozjeté dráhy, což není vždy třeba, do oprátky na nejbližší strom ; jest též cyankali neb jiné medikamenty nudy a omrzlosti, podle osobního vkusu a výběru, ale „zabezpečeno“ tím nemáte nikdy nic : považte, po celou věčnost hledati úběžník dvou rovnoběžek „vyjetých kolejí“ nudy a nikdy, nikdy nic nového ! Jen jedna jest rada : Spálení lodí za sebou a vyšší naděje nových obzorů...

K naději Peguyho.

Jinému příteli : „... Milo jest poslouchati předení a tkaní myšlenek a obrazů Peguyho a rád bych poskytl přístřeší jeho stavům a přeslicím. Ale znáte teď tiskárenské sazby ? Víte, že osmilistý aršík do Nova et Vetera jest za 550 K ? A víte, že knihy a to, čemu kdosi řekl „la haute littérature“, vyžadují jisté jemnosti a povýšenosti ducha, „knížeckosti“ duše, a že v *éře housenek* marně byste takových hledal na žádoucí počet „krytí“ výloh a přikrytí této moderní hanby ? Nejednou jsme již na to upozornili : nemožno jinak než plouti „na zdař Bůh“ a tu vlastně ono „kdy“, na něž se ptáte, není v mé moci. Ale zůstává přes to v *naději* a překladatel Peguyho měl by se u tohoto slova pozastaviti . . .

P. S. Zaslanych 100 K nebylo a nechtělo býti ani „milodarem“, ani „ultimatem“. Nevím, odkud takové pojmy berete. Poslal jsem

Vám je, poněvadž se mi zdálo, že jich potřebujete, a poněvadž ten den jsem tak učiniti *mohl*. A posílal bych více, kdyby vše ostatní nesežrali sazeči.

Práce, k níž se i jiní zvou.

7. července 1920. — Z dopisu příteli: „... důvěra ... projevená člověku, Vám téměř neznámému ...“, tak píšete. Jak pak neznámému? Vždyť tak dlouho Vám posíláme knihy a dostáváme od Vás peníze. Z toho přece možno již usouditi, že se Vám dílo naše líbí, že při čtení myslíte, že u Vás není semeno házeno „vedle cesty“, nebo „do trní“, zkrátka, že má u Vás naše snaha smysl. Toho jest dosti k známosti. Nabízíte mi přátelství. Příčiněním mnohých rovesníků, s nimiž mne moje pozemské putování svedlo, mám jaksi toto slůvko rozmazáno, přes to však věřím, že jest to pěkná věc a že přes všechna zklamání vždy jest dobře přátele přijímati. Proto zvu Vás i Vaši milou onu neznámou, s níž mne, neuváděje jména, seznamujete, byste mne navštívili. Mám jistou práci, při níž byste mi mohli pomáhati — a kéž by více dělníků se k ní přihlásilo! — již možno konati každý na svém stanovišti v síti zemských poledníků a rovnoběžek, ale již třeba pro začátek shlédnouti a do ní se zaučiti; práce ta jest duchovní, velmi delikátní, velmi potřebná všem, kdož se věnují Studiu, a ne příliš těžká, ba, soudě podle sebe, i zábavná. Budu Vás očekávati ... atd.

Slůvko „pilné“ v poštovní dogmatice.

7. července léta Páně 1920. — P. T. ministerstvo pošt československé republiky! — V účtě podepsaný odvolává se tímto z rozhodnutí poštovního ředitelství v Brně, které upírá mi povinnou náhradu za ztracený balík.

Poštovní ředitelství určuje mi náhradu toliko 15 K (obsah balíku měl cenu 1500 K!!), což by bylo možno považovati za dobrý vtíp šetrného hospodáře s národním jménem, kdyby umělec nebyl tím okrádán o 1485 K a kdyby tím nebylo znehodnocováno úřední jednání.

Důvody:

Balík byl řádně poštovnímu úřadu podán, obsahoval věci dle přiloženého vysvědčení umělcova za 1500 K, balík nebyl dodán ani vrácen, byl tedy ukraden od poštovního zřízence nebo ztracen cestou nebo zašantročen po skladištích, a všeho toho vina padla by na ministerstvo, kdyby nebyl majiteli nahrazen. To jest tak prosté, že se diviti třeba, jak z úřadu tak vysokého jako ředitelství pošt v Brně může býti toto právo majetnikovo upíráno pro malichernou záminku, že na průvodní adrese bylo připsáno slůvko „pilné“.

Vlastní podání bylo „cenný balík“ a cena obsahu jeho byla 1500 K a dle vyjádření poštovní správy ve Staré Říši platí se za ztracené balíky nikoli dle udané ceny, nýbrž dle vlastní hodnoty obsahu.

Proto prosím, by bylo těchto 1500 K umělci p. Vlastislavu Hofmanovi (Praha V., Mikulášská 28) aneb mně vyplaceno.

V účtě

J. F.

P. S. Žácal jsem, by správa pošty ve Staré Říši přiložila toto odvolání k spisům o této věci jednajícím a cestou úřední je odeslala, jak se vždy dalo a jak jedině jest správně v demokratickém řízení. Ale bylo mi řečeno, bych si to poslal sám.

Činím tak tedy s upozorněním, že všechno, co by bylo v tomto odvolání nejasno, obsaženo jest v úředních aktech, jimiž jsou přiložené papírky, spíchnuté úředním drátkem.

Řečnil na agrární schůzi...

Z dopisu přítelova v létě 1920. — „... Čtu právě o Vás ve Venkově, že jste přednášel na jakési agrární schůzi ve Staré Říši. Domýšlím se, že se Vám mstí za Vaše neuctivé poznámky o straně agrární, neboť již mi vypravoval p. V., že dosud z ohrad svého „ležení“ nevycházíte. Asi nějaký zlovolník to vymyslel a dal do novin, jak se říká, „na potvoru“. Vy mi sice vyčítáváte, že se příliš obírám světem, když účtuju ve svém životě i s těmi činiteli, jimž se říká noviny a žurnalisti. Ale já svým povoláním polaře a zaměstnavatele mnohých dělníků jsem k tomu jaksi vázán a také myslím, že přece není dobře nechat si lit na hlavu nočníky (vidíte, že se zaučuju do Bloy) kde kterého novinářského spratka. Proto nabízím Vám pomoc svého právního zástupce. Zažaluje redakci a dožene ji k tomu, by otiskli opravu ve smyslu . . .“ atd.

Eh, kdo by se s nimi mazal. Aspoň vím, proč svatý Alexej šel *do vlastního domu*, by mu sypaly služky neřád na hlavu. O nynějších „stranách“, ať velkých, ať malých, ani se mu ve snách nezdálo a Prozřetelnost ví, do které doby koho postavit.

Prospekt.

Největší umělecko-průmyslový závod pro práce kostelní. — Nejlevnější nákupní pramen. — Jesle, Boží hroby, křížové cesty, sochy svatých. — Veledůstojný pane! Dovoluji si Vám předložit vyobrazení vzorného Božího hrobu rozložitelného, jež svoji důmyslnou úpravou hodí se do každého chrámu Páně. Cena K 680.—. Na přání dodám klečící anděly neb rytíře české jako strážce Božího hrobu. Palmové stromy 2¹/₂ až 3 m vysoké po stranách se zvláště krásně vyjímají. — Boží hrob (rozložitelný) lze snadno přeměnit v jeskyni pro sochu P. Marie Lurdské s Bernadetou po případě v oltářik k Božimu Tělu aneb svatyni Sv. Antonina, sv. Josefa, Srdce p. Ježíše, sv. Jana. — V přátelské úctě František Šenk, ústav pro umění církevní a speciální továrna válečných pomníků, desek a památníků v Radotíně u Prahy.

A v ostatních ročních dobách možno do toho nasaditi kuřata neb jinak hospodářsky využiti. (Poznámka pro farské slečny a hospodyně.)

Politický ráz mystického spisu.

Výnos arcibiskupské konsistoře v Olomouci, ze dne 25. srpna 1920: „Litujeme, že nám nelze překlada „Tekoucí světlo božství“ udělití církevní imprimatur. Překladatel nevystihl poetický ráz mystického spisu německého originálu a prosa, jak se v překladu jeví, mohla by mnohé věřící přivést v blud a omyl. „Generální vikář: Geisler, Prečan.“

Jest to psáno strojem a poněvadž písmenky se v tom strkají jako děti při hře „Kokeš, co chceš“, čtu omylem na ponejprv místo „poetický“ *politický* ráz, jak asi bylo vlastně myšleno. Ten arci nebyl vystižen.

Pour un citoyen,
N'est-il bien ni mal
Au combat vital? . . .

N'est-il mal ni bien
D'être un animal,
Un âne ou un chien,
Ou un bon chrétien? . . .

Což jsou české rozpaky vůbec: Čím býti? Hovadem? Či oslem nebo psem, či dobrým křesťanem? . . .

Tyto výnosy působí dojmem, jakoby byly tvořeny v *extázi* věrnosti a pastýřské opatrnosti. „A zdá se mi ničím, co by se řeklo o Evangeliiu neb o životě Kristově neb o nějaké řeči Boží, ježto věci bez přirovnání větší vidím v Bohu . . . A když bývám v tom stavu, kdyby mne sežral pes, nedbala bych a nemyslím, že bych cítila jaké bolesti.“ Tak čteme v životě svaté Anděly Foliňské, napsaném bratrem Arnaldem. Tak i při těchto výnosech: jest to jakési opojení a nikdo při dělání jich o sobě neví, i „kdyby je pes žral.“

T ý ž k o ř e n s l o v a .

15. dubna 1920. — Moje záznamy nejdou za sebou jako husy na pochodu. Některé se zatoulají jako přemýšliví oslci, vybíraví labužníci hodláků, a přijdou, až už všechna zvířata jsou v arše nacpána. Tedy onoho dne: Přichází obecní posel s plným náručím papírů. Že prý se bude volit. Povídám, že *zvolit* jest snadno, ale hůře stát se potom zase člověkem! Jsa po ránu umyt

a chtěje si udržeti ještě déle čisté ruce, žádám zdvořile posla, by to sám hodil do pece. Slyše to, div se nepokřížoval před takovým rouháním. Na konec tuto paličskou proceduru obstarává s velkou rozkoší poblíž právě stojící „nezodpovědný“ divák. — Uletí komínem, co by jinak neušlo záchodu.

Trhani bez zastoupení v Nár. shromáždění.

Komusi do knihy: Panu F. M., studujícímu: Dovolte, abych Vám tímto věnováním Ozdoby Svateb Duchovních ze starého zlata mystiků v nově puncovaného vyslovil podiv nad Vaší věrností, již nás, trhany, nemající zastoupení v Národním shromáždění, tak vytrvale ctíte.

Příspěvky k dějinám.

V kterém si listopadovém (r. 1920) čísle „Staroslovana“ jest fotografický snímek dopisu, jež zaslal pan generální inspektor Machar básníku Jaroslavu Vrchlickému v době, kdy se jednalo o jmenování Vrchlického profesorem pražské university. Úryvek zní: „A kdy přijedeš? Co universita? Bude to brzy? Je to již? Já poháním Eima, aby tu otázku ventiloval veřejně a překazíme pikle p. vševěda a panfilosofa Masaryka. To je člověk bestie. Tak odpust, přidávám-li ti štrapaci a měj se dobře. Libám ruce Tvým drahým, žena pozdravuje a jsem Tvůj vděčný Machar.“

29. listopadu. — Ještě zprávy zvenčí, „ze světa“, podle „novin“ a takových „časopisů“ jako na ukázkou zaslany „Den“. Cel-

kový dojem: Mrňání pulců v kalužích. Jiného nic. Raději studuju Liturgii, bych sebe a děti poučil o Adventě, na nějž nikdo nemyslí, leda jen tak jako v křesťansky se tvářících „Občanských Novinách“: k vytloukání politické nálady, což jest stejně sprosté jako rozumy Zeminové a Štychové o nevěstincích a vyhánění plodu. Opravdu, jediným českým snesitelným časopisem jest *Nebojsa*. Bude asi jediným pramenem, z něhož budou moci čerpati, kdož se odváží psáti historii nynějšího blátivého ploužení duchů.

Stav básníkův.

Na paměť Otakara Theera Kruh Českých Spisovatelů. Ano, vrátí se to! Zpět na knihkupecký trh! Ale chce se člověku velmi podržeti tento svazek, aby měl názornou dokumentaci nynější národní nahoty. Vždyť básníci vlastně teď národ reprezentují. A zde jest nahota okázalá, jakoby stav básníkův, stav to bezbranného opotřebovaného děvčete, jemuž při koupání odnesli neviditelní molci šaty, byl tak hoden závisti a napodobení! Kdyby ještě bylo pastýřů duší, vzali by si život, jemuž jest tato sbírka věrnou ozvěnou, za příklad k postnímu kázání, by ukázali, — a snadno, neboť zde to mají vše černé na bílém — jak jest osudno svěřovati se bez vesel kalné Lethe, líně proudící žilami těch „posledních útočišť“ zapomnění, jimiž jsou ženy těm „básníkům“, kteří neumějí vzíti pevně do rukou opratě koní zářného empyrea obraznosti. „Kéž jako prapor na žerdi jsme.“ To se líbilo Viktoru Dykovi. Svatý Pavel však nás napomíná (Ephes. IV, 14), „abychom nebyli maličkými pacholaty, sem tam se zmítajícími, a netočili se každým větrem . . .“ Vyberte si.

Od srdce až k rozkroku.

Sláva života. První prósy od Fráňy Šrámka. Vydal Borový v Praze. 1919. — Na obálce obrázek: žena má nad hlavou sepiaté ruce, v póse „rukama lomila“, s nepěknou tváří Baudelairovy „vicille catine“, s obnaženou hrudí: k jednomu prsu přiklání hlavu muž, jemuž nevidíte do tváře,* a druhý prs spočívá na rameni mužově, takže kdyby muž rameno odsunul, bude viseti jako visívají (jinde na obrázcích) cece starých cikánek. Muž jednou rukou buď podpírá ono vzpíaté gesto rukou nebo je chce sundati a vložit si je kolem krku, neboť k hlavě tak oddaně přilnulé k olezlému tělu jest třeba „sladkého jha“. Vzadu čmoudí moderní průmysl a po stranách zkomírají dva hanbou se svíjející stromkové. Nakreslil to V. H. Brunner, jak obyčejně *věrně* přihlížeje k textu. Neboť jsou to povídky — jak bych to řekl — fyziologické: svrbění pokožky, svrbění sliznic „míst tejných“ a z toho vyplývající šimráni a „nimráni se s city“. (Slovo Gellnerovo), Erasmus Rotterdamský v Chvále bláznovství jadrně o jistých lidech praví, že jejich myšlení chodí „od srdce až k rozkroku“. To jest ta všechna sláva života mithridátské mládeže.

* „Žena, která ráda a muž, který nerad si dávají patřiti do tváře, jsou vždy podezřelí“, řekl kterýsi franc. homme d'esprit. Uvádíme to ani ne tak pro obrázek, ale pro osoby této „Slávy života“.



